

Dokter Duizendpoot

Bartholomeus Johannes Westerbeek van Eerten

1888 – 1975

SIGNALEMENT
VAN DEN HOUDER (DE HOUDSTER)

Ouderdom	37	jaren	Oogen	bruin
Lengte	1.89	Meter	Neus	gewoon
Voorhoofd	hoog		Mond	is
Haar	donker blond		Kin	ronde
Wenkbrauwen	is		Aangezicht	vlak
Baard	/		Kleur	gezon
Knevel	/			

Bijzondere kenteekenen *Lichtkeken op de wijvingen van linkerhand.*

Door den Burgemeester gewaarmerkt portret van den houder (de houdster):

Handteekening van den houder (de houdster),

J. van Donselaar

De Burgemeester van Hummel en Keppel verklaart dat bovengenoemde handtekening in voorstel zijn van Dr. B. J. W. Westerbeek van Eerten De Burgemeester van Hummel en Keppel

H. Keppel
3-10-1925

door Jaap van Donselaar

Dokter Duizendpoot

**Bartholomeus Johannes Westerbeek van Eerten
1888 - 1975**

Door Jaap van Donselaar

© 2020 Jaap van Donselaar

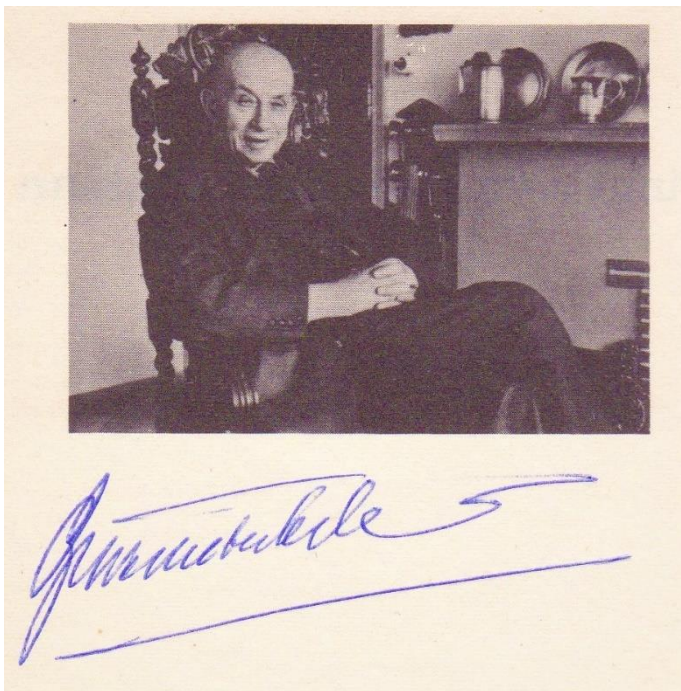
Inhoud

Voorwoord	4
Van Varsseveld naar Utrecht	6
Van Utrecht naar Scheveningen	8
Van Scheveningen naar Hummelo	17
Van de Dorpsstraat naar de Keppelseweg	33
De brand in 1936	53
De oorlogsjaren	64
Nasleep van de oorlog	102
De laatste vijf jaar als huisarts	111
De jaren vijftig	134
De jaren zestig	166
Levensavond	188
Nawoord	197
Bronnen	200

Voorwoord

Doctor B.J. Westerbeek van Eerten was een huisarts die gewerkt en gewoond heeft in Hummelo. Hij was de vader van mijn moeder en dus mijn opa, ofwel “grootvader”. Zo werd een opa in mijn familie genoemd. Mijn grootouders werden met “U” aangesproken, ook hun kinderen. Dat was in die tijd gebruikelijk. Mijn ouders braken met die traditie en lieten zich door ons tutoyeren. Dat was in de jaren vijftig van de vorige eeuw en gold toen als modern. Vandaag de dag, zo’n halve eeuw later is het niet-tutoyeren van ouders en van grootouders een zeldzaam verschijnsel geworden.

Toch ga ik mijn grootvader in het navolgende vaak aanduiden met “Bart”. Dat is niet oneerbiedig bedoeld, maar om kort en bondig te zijn. Dr. B.J. Westerbeek van Eerten, dat is zo’n mondvol dat het een praktisch blok aan het been is. De bewoners van de naar Bart genoemde weg in Hummelo weten dat als geen ander. Onder zijn patiënten deed een bijnaam de ronde, “Bart Pil”. Een leuke vondst, handig in het gebruik maar ook een jarenlang bewaard geheim. Bart kwam er na zijn afscheid pas achter, toevallig, door een verspreking van een klein jongetje.

Mijn grootvader Bart was in een aantal opzichten een bijzondere man. “Wij gaan een groot man begraven”, aldus de dominee bij aanvang van de rouwdienst. Daar ben ik het wel mee eens, maar voel me ietwat geremd om dat te uiten omdat ik zijn kleinzoon ben. Kan je zoiets wel hardop zeggen over je eigen grootvader?

Betrokkenheid en distantie: het laveren daartussen is een klassieker bij schrijfarbeid, sowieso al en bij het schrijven over iemand waarmee je een band voelt, kan het gaan

knellen. Met mijn biografie over Bart heb ik geprobeerd ook met gepaste distantie te werk te gaan.

Tegenover het risico van te weinig distantie staan de voordelen van een “insider” te zijn. Met een voorsprong in kennis, toegang tot verschillende bronnen, collecties van data en foto’s uit de families, en niet te vergeten familieleden die een klankbord konden zijn.

Behalve een familieband hebben grootvader Bart en ik veel gemeen. “Hummelo” om te beginnen, waar hij en mijn grootmoeder Natalie in 1917 kwamen wonen. Zij lieten aan de Keppelseweg een huis bouwen dat in 1936 afbrandde maar in korte tijd werd herbouwd. In deze tweede versie ben ik geboren en heb er gewoond, totdat ik ging studeren in Utrecht, waar ook Bart heeft gestudeerd. We hebben daar allebei ook onze doctorstitel behaald, zij het in andere takken van sport. Bart was medicus, waarbij één van zijn hobby’s antropologie was. Mijn vak is culturele antropologie, maar ik heb altijd intensief samengewerkt met andere disciplines, waaronder geschiedenis en rechten. Eén van mijn intellectuele voorvaderen heeft eens gezegd: “wie slechts zijn eigen vak kent, kent ook dit niet”. Dit zou Bart uit het hart zijn gegrepen, denk ik. Hij was weliswaar in de eerste plaats medicus, maar had een brede interesse: oudheidkunde, antropologie, theologie, rechten, filosofie, sterrenkunde, meteorologie en niet te vergeten streekgeschiedenis van de Achterhoek.

Bart kwam uit een predikantengeslacht en volgens de familietraditie had hij dominee moeten worden. Hij werd arts, maar met een roeping, namelijk de zorg voor de medemens in nood zodat hij toch een pastorale taak had. Zijn leven stond in het teken van een rotsvast geloof in God. Hierin verschillen wij ingrijpend en dat geldt ook voor een aantal andere terreinen. Bart had grote moeite met de tijdgeest van de jaren zestig, met de vernieuwingen, terwijl die voor mij juist heel vormend zijn geweest. Aan gesprekken over culturele antropologie zijn we niet toegekomen. Het was als een draaideur: terwijl ik net kwam kijken ging Bart geestelijk hard achteruit. En toen ik in 1977, met twee medestudenten, mijn eerste veldonderzoek deed was hij er helaas niet meer. Het onderwerp, de nadagen van het feodalisme in Hummelo en Keppel, had zeker zijn belangstelling gehad.

Parallel aan deze biografie liep het maken van een filmportret, samen met Han van der Lans van De Goedenberg in Hummelo. De 14-delige film “Bart Pil” werd in december 2019 via het YouTube kanaal van Han van der Lans uitgebracht.

Deze biografie draag ik op aan de nagedachtenis van mijn moeder, Elsbeth van Donselaar - Westerbeek van Eerten, dochter van Bart en Natalie Westerbeek van Eerten.

Jaap van Donselaar, 2020

Van Varsseveld naar Utrecht

Bart Westerbeek van Eerten werd op 25 september 1888 geboren in Meerkerk waar zijn vader Lodewijk predikant was. “Een dag van grote betekenis”, noteerde Lodewijk, “want na uren van strijd en pijn wordt des avonds precies kwart voor 8 ons een zoon geboren, dien wij noemen Bartholomeus Johannes, naar onzen onvergetelijken Vader. Lieve Heer, Uwe Hulp is groot geweest, Uwe Liefde heeft mijne beminde Vrouw geholpen. Loof, loof den Heer mijn Ziele. Heer neem onzen Bartholo in uwe hoede. Spaar zijn dierbaar leven met onze Lieve Mientje (ouder zusje JvD). Woorden lof ter Ere van U. Neem Moeder in uwe hoede, dat ze spoedig herstelle”. Een maand later schreef Lodewijk in zijn dagboek: “Onze kleine BJ groeit goed doch `t arme kind heeft veel te lijden van `t zuur”.

Barts grootvader, waarnaar hij werd vernoemd, was ook dominee geweest, sterker nog: het predikambt was in vijf opeenvolgende geslachten vervuld. In 1895 kwam het gezin naar Varsseveld. Er was een band met de Achterhoek. De grootvader van Bart, waar hij naar is vernoemd, was decennialang dominee in Doetinchem geweest. Barts moeder, Johanna Dinger, was afkomstig uit Amsterdam.

Het gezin van Lodewijk en Johanna bestond uit dochter Mientje, zoon Bart - “Barthotje”- en zoon Lou. Bart, zo schreef hij zelf vele jaren later, had een zwakke gezondheid waardoor hij werd gekoesterd door zijn moeder.

Misschien wel verwend en dat zat zijn oudere zusje Mientje niet lekker. Barthotje was mikpunt van plagerijen. Op een keer sloot zij hem op in een kast waarna per ongeluk de sleutel brak. De smid moest eraan te pas komen om Barthotje te bevrijden. De moederband was zeer hecht, die met vader Lodewijk minder. Een statige man, die de veertig ruim was gepasseerd toen Bartolo nog maar een kleuter was.

Bartholo ging naar de Lagere School in Varsseveld en vervolgens naar het gymnasium in Doetinchem. Het was 1901 en ergens tijdens het verloop der jaren was “Bartholo” veranderd in “Bart”.

Voor de pastorie in Serooskerke omstreeks 1900: Mientje, Johanna met Bart op schoot en Lodewijk.

Het gymnasium in Doetinchem

In 1969 schreef Bart in “De Filosoof en de Neanderthaler”: “Het was in de sterren gegrift dat ik ook predikant zou worden (...). Al spoedig werd het mij duidelijk dat het predikambt niet voor mij was weggelegd. Ik sprak er nog niet met mijn ouders over, maar in 1904 moest ik de kaarten open op tafel leggen, dat ik in de vijfde klas in 1905 de betakant koos en medicijnen ging studeren”. Dat was gezien de familietraditie “een geestelijke en lichamelijke aardbeving”. Hij nam zich voor zendeling-arts te worden. Na zijn eindexamen in 1907 ging hij naar de Rijksuniversiteit Utrecht.

Van Utrecht naar Scheveningen

De studie medicijnen was weliswaar niet in de lijn van de familietraditie, maar de keuze voor Utrechtse universiteit was dat wel, zo ook het lidmaatschap van de gezelligheidsvereniging het Utrechts Studenten Corps.

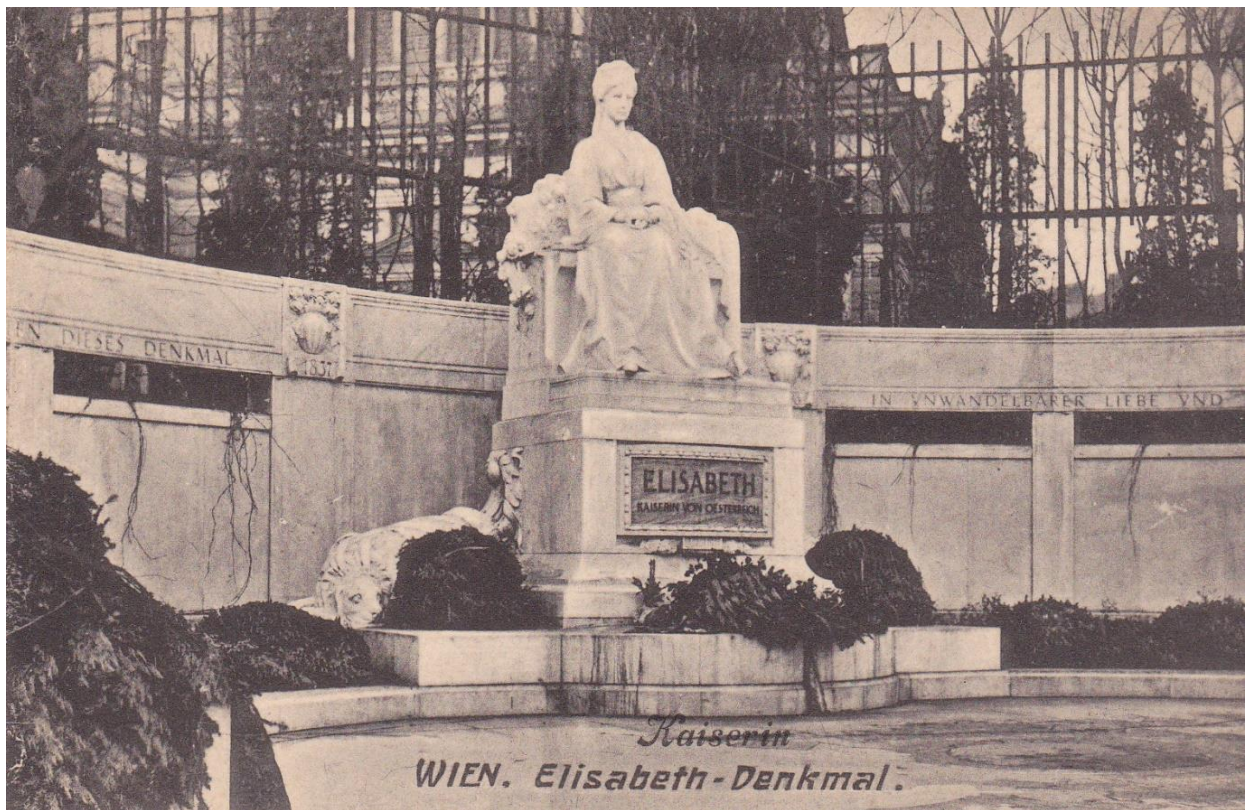
Lakzegel dat na “de groentijd” bij installatie als lid van het USC werd uitgereikt: *Amicorum consensus virtutem alit gaudiumque*, ofwel: overeenstemming van vrienden voedt deugd en vreugd. Boven het wapenschild van de Utrechtse universiteit, de *Sol Iustitiae Illustra Nos* (Zon der gerechtigheid verlicht ons). De versiering bestaat uit een krans van druiventrossen. Dat lijkt mij een symbool voor de drinken van wijn, ter verhoging van de feestvreugde.

Bart studeerde netjes op schema en daarnaast vond hij tijd om te reizen, onder andere naar Oostenrijk-Hongarije, Griekenland en Turkije. In 1911 nam hij deel aan een christelijke conferentie in Constantinopel (Istanboel), in een afvaardiging van de Nederlandse Christenstudenten Vereniging, ofwel NCSV. Er waren dertig landen in Constantinopel vertegenwoordigd. De NCSV was in 1896 opgericht in navolging van dergelijke verenigingen in het buitenland.

In het Oostenrijkse Wenen deed Bart enkele maanden een werkstage in het *Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien*.

De prentbriefkaarten zijn door Bart als souvenir meegenomen.

Later zou hij in lezingen geregeld over zijn reiservaringen vertellen.

De Gooi- en Eemlander van 26 februari 1913

— In den foyer van het Hof van Holland hield Maandagavond de heer B. J. Westerbeek van Eerten een causerie over zijn reisindrukken na een bezoek aan Constantinopel en andere plaatsen van Oostelijk Europa. Op onderhoudende wijze wist de spreker zijn talrijk gehoor te boeien door een en ander mede te deelen over de Oostersche pracht, de zeden der bevolking, de bouwkunst enz. De causerie werd verduidelijkt door een mooie collectie lichtbeelden, op het onderwerp betrekking hebbende.

Tegen het einde van zijn studie leerde hij zijn aanstaande vrouw Natalie kennen in het *Stads- en Academisch Ziekenhuis Utrecht (SAZU)* waar Bart zijn coschappen liep en Natalie verpleegkundige was.

Natalie Faure kwam uit een hugenotenfamilie. In 1685 herriep de Franse zonnekoning Lodewijk XIV het Edict van Nantes. Protestanten hadden door het Edict tot dan toe vrijelijk in Frankrijk kunnen leven maar ineens stonden zij voor de keuze: bekeren of Frankrijk verlaten. De familie van Natalie vluchtte naar de Hollandse Republiek, maar trok korte tijd later door naar Zuid-Afrika. De grootvader van Natalie was voor zijn studie theologie naar Leiden gegaan waar hij zijn aanstaande vrouw ontmoette. Zij zorgde ervoor dat zij zich na tien jaar Zuid-Afrika uiteindelijk in Nederland vestigden, te weten Doesburg. Twee van hun kinderen, Abraham en Henry, werden dominee. Natalie is een dochter van Henry en kwam ter wereld op de pastorie in Rheden bij Arnhem, in een gezin dat uiteindelijk tien kinderen telde: zes meisjes en vier jongens.

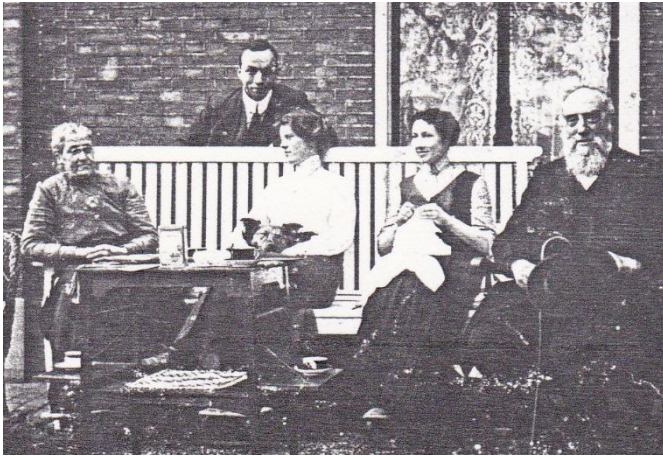

Het gezin Faure in 1898 met Natalie (geboren in 1890) linksonder.

De kraamafdeling in het Utrechtse ziekenhuis, met links op de voorgrond Natalie en rechts Bart met een kindje op de arm.

Er is een familieverhaal over Natalie die door een strenge hoofdzuster werd betrappt op het oefenen op een lei van haar handtekening die tot dan toe alleen nog maar in haar eigen verbeelding bestond: “N.M. Westerbeek van Eerten – Faure”.

Op de foto links het ouderlijk gezin Van Eerten in Varsseveld in 1913: vlnr moeder Johanna, Bart staand, Natalie, Dientje en vader Lodewijk.

Bart behaalde in 1913 zijn artsexamen. Zijn voornemen om zending- arts te worden liep in het honderd. “Daar”, zo schreef Bart in 1969 “zorgde

Wereldoorlog I wel voor, maar de

strijd om de familietraditie, de telkens opnieuw opduikende gewetenssprikken met de vraag heb ik wel goed gehandeld, consolideerde de levenstaak: de zorg voor de medemens in nood” (“De filosoof en de Neanderthaler”). Hij werd geen zending-arts, maar huisarts.

Anno 1914: het waren angstige en onzekere tijden. Internationale spanningen waren hoog opgelopen en op 28 juli brak “de Grote Oorlog” uit. Een paar weken later, op 19 augustus 1914 traden Bart en Natalie in het huwelijk. Eén dag eerder, de 18de was de bedoeling geweest, maar er bleek een administratieve kink in de kabel te zijn, te weten het ontbreken van vereiste documenten. De feestkledij moest weer worden uitgetrokken en dat was, zoals Bart het later noemde, bijzonder katterig. De huwelijksviering op 19 augustus vond plaats in Varsseveld, omdat de bejaarde ouders van Bart niet zouden hoeven te reizen, zo schreef Natalie later. Welke plaats zij in gedachten hadden is niet bekend,

maar mogelijk is dat Scheveningen. Daar ging het jonge paar in november 1914 wonen. Bart werd praktisch assistent bij een oudere collega die vanwege de oorlog was gemobiliseerd. Natalie assisteerde in de praktijk.

In 1915 werd dochter Hanneke geboren. Naast zijn werk als arts vond Bart tijd om een academisch proefschrift voor te bereiden. Zijn onderwerp was de ook al in die tijd omstreden eugenetiek: verbetering van de menselijke soort met behulp van wetenschappelijke kennis.

Ouders van Bart: Lodewijk Westerbeek van Eerten en Johanna Westerbeek van Eerten - Dinger.

Scheveningen was een gedeeltelijk stads-, gedeeltelijk visserspraktijk. Door de mobilisatie van de toen jaar oudere collega stond de nog weinig ervaren Bart voor een enorme uitdaging. In zijn "Herinneringen van een Medicijnman" (1967) merkte hij op dat de visserspraktijk hem meer aantrok dan de stadpraktijk. "De stadpraktijk kon mij weinig bekoren. In vele gevallen voelde ik mij een soort geneeskundige verkeersagent, die alleen maar de taak heeft de zieke de weg te wijzen naar de specialist".

Bij de vissers kon hij een ware dokter zijn, zij het onder erbarmelijke omstandigheden. "De tuberculose tierde er welig en de vlooiën niet minder". De ervaringen die hij in Scheveningen opdeed waren, zo schreef hij, zeer leerzaam voor zijn latere werk in Hummelo, waar hij eveneens erbarmelijke omstandigheden aantroef. In de Scheveningse tijd - tussen 1914 en 1917 - waren er nog geen ziekenfondsen. Het tarief voor een medisch consult was

vijftig cent en er was een maximum van tien gulden per jaar. “Het ontbrekende” zo schreef Bart, “werd aangevuld door regelmatige schenkingen van verse zeevis. ’s Morgens tussen één en vier uur gevangen en om zeven uur thuisbezorgd”.

Scheveningen omstreeks 1915

Scheveningen, fragment Panorama Mesdag

Bart had een brede belangstellingsfeer waartoe ook oudheidkunde behoorde. Bij de ontginning van een stuk grond in Uddel, dat bezit was van vader Lodewijk, werden bij het Zeylmeer twee grafheuvels ontdekt. Die werden aan nader onderzoek onderworpen. In de lokale nieuwsmedia werd uitgebreid verslag gedaan.

Apeldoornsche Courant

van Woensdag 4 Augustus 1915, No. 63.

— De opgravingen op het terrein van den heer L. F. A. Westerbroek van **Eerten** te **Uddel**.

In een vorig nummer hebben we reeds gemeld, hoe de heer L. F. A. Westerbeek van **Eerten** het geluk had, bij de ontginning van zijne terreinen te Uddel een grafheuvel te ontdekken waarvan wij den inhoud reeds beschreven. Deze vondst was voor den heer Westerbeek aanleiding, zijne terreinen eens wat nauwkeuriger op te nemen. Hij kwam tot het vermoeden, dat er zich waarschijnlijk in de nabijheid van de plas het Zeylmeer geheeten, nog 2 grafheuvels moesten bevinden. Deze heeft hij nu aan een nauwgezet onderzoek onderworpen en hierbij zijn verrassende resultaten aan het licht gekomen.

De eerste tumulus was bijna rond en hoog 50 c.M. boven maaiveld, breed 9 M. en lang 8 M. Middenin waren er beenresten, en overal in den losgemaakten grond zeer kleine sporen van houtskool. Dit bleek, in tegenstelling met de houtskoolen uit den vorigen heuvel, geen eikenhout, maar dennenhout te zijn. Bij de ontgraving was mede tegenwoordig Dr. B. J. Westerbeek van **Eerten**, Arts te Scheveningen, die in de resten o.a. herkende een been van den schedel van een mensch, een linker sleutelbeen, en beenderen van de armen en beenen. Het lijk is hier in een gehurkte houding begraven, zoodat de beenderen in een omtrek lagen van 50 c.M. in het vierkant. Half onder de plaats waar deze beenresten lagen en naar

De vondsten waren uit de steentijd: menselijke resten, aardewerk, sieraden en vuursteenscherven.

Het moet Bart in hoge mate hebben gefascineerd. Zijn hele leven lang is hij geïnteresseerd gebleven in de evolutie en in het bijzonder die van de mens.

Van Scheveningen naar Hummelo

In 1917 werd de dokter zelf ziek, wekenlang, vermoedelijk paratyfus. Dat was althans de diagnose die hijzelf jaren later stelde, met de medische kennis van later. In 1917 wees een collega op het vochtige leefklimaat als boosdoener en hij kreeg het advies een drogere leefomgeving te zoeken. Zo kwam hij terecht in de Gelderse Achterhoek, waar zijn wortels lagen.

B. J. Westerbeek van Eerten
ARTS
heeft om gezondheidsredenen zijn
PRAKTIJK te SCHEVENINGEN
BERGELED en is **VERHUISD**
naar en **GEVESTIGD** te 7124LJ
HUMMELO en **KEPPEL.**

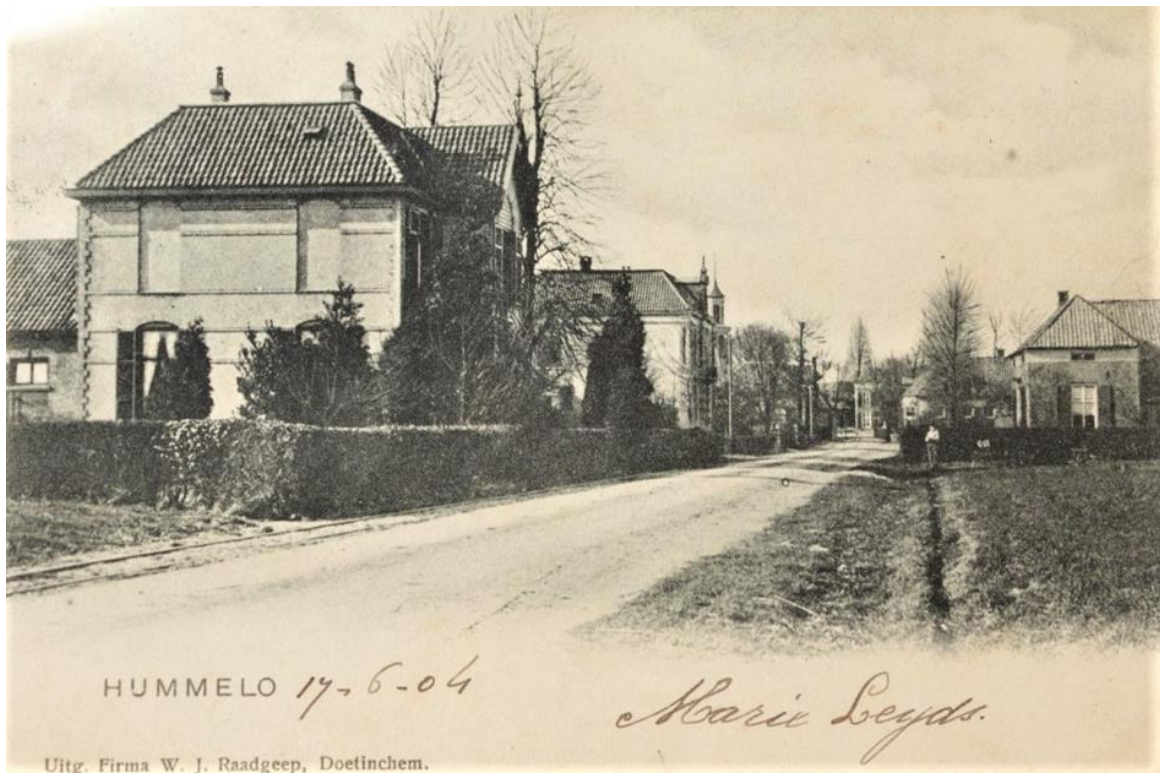
Bericht in de Nieuwe
Rotterdamsche
Courant van 29
december 1917

In Hummelo was een vacature ontstaan door het overlijden in 1916 van de hoogbejaarde dokter Carel Belder. Bart schreef over hem in "Herinneringen van een Medicijnman" (1967): "Hij leefde een halve eeuw geleden nog in de herinnering voort als heel knap, maar een ruwe bonk, die van diergeneeskunde evenveel afwist als van menselijke kwalen. Hij nam geen blad voor de mond en had zijn patiënten stevig onder de duim. Een statige verschijning, getooid met een wandelstok met een gouden knop, steeds begeleid door een bijterig hondje. Om de hals een rode boerenzakdoek geknoopt waarboven een meer lila getinte rode neus uitstak. Als hoofddeksel een zijden boerenpet." Volgens de overlevering kon dokter Belder goed "schrijven", in twee opzichten, te weten het uitschrijven van ingewikkelde recepten en van gevreesde rekeningen.

Het gezin Westerbeek van Eerten, bestaande uit vader Bart, moeder Natalie, en de kinderen Hanneke, Thijs en Truke, betrok het pand waar Belder had gewoond in de Dorpsstraat te Hummelo. Het huis was eigendom van baron Henri van Heeckeren van Enghuizen, zoals de meeste huizen, boerderijen en grond in Hummelo in die tijd.

Hieronder links op de foto het oude doktershuis in de Dorpsstraat

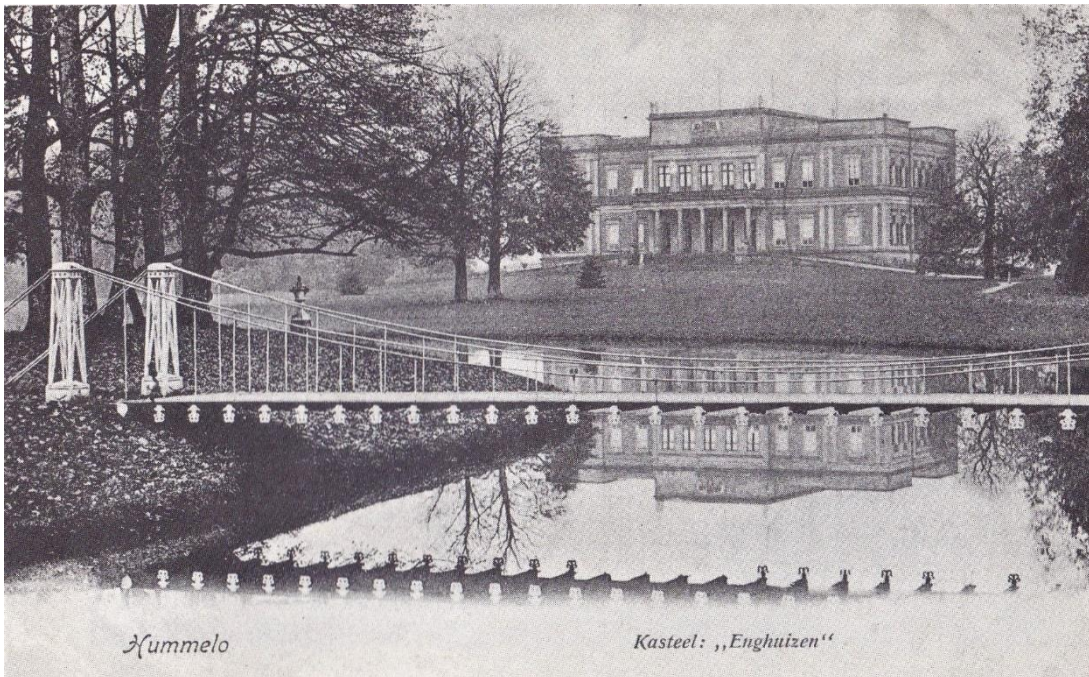

Het landgoed Enghuizen werd omstreeks 1300 in de geschiedenis vermeld en in 1636 kwam het in bezit van de familie Van Heeckeren. Ongeveer twee eeuwen later kreeg het landgoed een krachtige impuls door toedoen van Hendrik Jacob Carel Johan van Heeckeren die getrouwd was met de schatrijke bankiersdochter Eliza Williams Hope. Hij liet het voornamelijk uit heide en vennen bestaande landgoed ontginnen, bouwde boerderijen, een nieuwe dorpskerk en, *last but not least*, een nieuw kasteel.

“t Huis Enghuizen” werd in 1835 afgebroken. Het werd vervangen door een kasteel in Italiaanse palazzostijl dat gereed kwam in 1842.

Het nieuwe kasteel Enghuizen

Hendrik Jacob Carel Johan van Heeckeren maakte deel uit van het leger van Napoleon en legde zijn herinneringen uit de Napoleontische tijd vast in boerderijnamen die hij noemde naar de veldslagen die hij met Napoleon meemaakte, zoals Jena, Bautzen, Lutzen en Beresina. De boerderijen waren herkenbaar aan de roodgеле wapenkleuren op de luiken.

De boerderij
annex herberg
Het Wapen van
Heeckeren in
2018.

In de dorpskern van Hummelo bevond zich de kerk, de dorpspomp, “herberg” De Gouden Karper, café Wassink, een openbare lagere school en

middenstand: schoenmaker, bakkers, kruideniers, slagers, smederijen, fietsenmakers, garagebedrijven, schilders. Door Hummelo liep een stoomtram van “De Geldersche Tramwegen”. Het was zowel goederen- alsook passagiersvervoer. In het nabij gelegen Laag-Keppel was een halte van tramhalte die Doetinchem en Doesburg met elkaar verbond. En verderop Arnhem.

Dorpstraat (Hotel „de Gouden Karper”) — Hummelo.

De geschiedenis van café-restaurant De Gouden Karper gaat terug naar

1642. Tot in de vorige eeuw waren de gebouwen eigendom van Enghuizen.

De kerk is in de jaren 1838 - 1839 gebouwd op de plaats waar al enkele eeuwen een kerk stond. Aangezien die vervallen was geraakt, werd

besloten tot nieuwbouw. De kerk werd veelvuldig bezocht door het gezin Westerbeek van Eerten, terwijl Bart ook bestuurlijk betrokken raakte.

De middenstand in de Dorpsstraat: kruidenier, meel en graanhandel.

De Openbare Lagere School (met op de voorgrond de dorpspomp en op achtergrond De Gouden Karper). Hier gingen de kinderen Westerbeek naar school.

Het schoolgebouw raakte helaas in verval en is gesloopt.

De stoomtram van de GTW, de “Geldersche Tramwegen” rijdt door de Dorpsstraat van Hummelo. Naar verluidt zeer lawaaiig en de schone was moest naar binnen vanwege de roet. De tramlijn is in de jaren vijftig opgeheven. Er was een wissel van de tram voor een andere

horecagelegenheid in de Dorpsstraat, namelijk Café Wassink (tegenwoordig “FF naar Steef” geheten), links op de foto hieronder. Er is een aftakking van de rails te zien.

De Keppelseweg met op de achtergrond De Gouden Karper

Kort nadat het gezin Van Eerten zich in Hummelo had gevestigd brak de Spaanse griep uit: de beruchte griep-pandemie uit de jaren 1918-1919. Deze wereldwijde pandemie eiste naar schatting 20 tot 100 miljoen levens, een aantal dat het totale dodental van de Eerste Wereldoorlog overtreft.

De Spaanse griep kwam ook in Hummelo voor en noopte tot het nemen van maatregelen om de verspreiding zoveel mogelijk tegen te gaan.

HUMMELO en KEPPEL

— De openbare scholen zijn tengevolge van het heerschen van de Spaansche griep tot 31 dezer gesloten.

Het behoeft geen betoog dat Bart onder deze omstandigheden zo hard moest werken als menselijkerwijs mogelijk was.

Aan het eind van de Eerste Wereldoorlog viel het keizerrijk Oostenrijk-Hongarije uit elkaar. In de hoofdstad Wenen heerste een hongersnood. Voor de hongerige en zieke kinderen werd in Engeland, Frankrijk, Zwitserland en Nederland opvang georganiseerd. In de Achterhoek was Bart één van de initiatiefnemers en schreef naar De Graafschap-bode:

INGEZONDEN.

Hongersnood in Oostenrijk.

Mijnheer de Redacteur,

In uw gastvrij blad, in het bijzonder waar het maatschappelijke nooden betreft, verzoek ik u een plaats voor het volgende, waarvoor ik u bij voorbaat dank zeg.

Wij hebben gedurende de verschrikkelijkste van alle oorlogen zooveel verschrikkingen vernomen, dat wij zoo vermoeid zijn, dat het ons moeite kost de treurige werkelijkheid te beseffen van een hongersnood, die thans in Oostenrijk woedt.

Mijnheer de Redacteur, gij kent den bewoner van Oostelijk Gelderland nog beter dan ik, al ben ik er trots op persoonlijk en door vader en voorvaderen de karaktereigenschappen van onzen „Achterhoek” tamelijk wel te kennen. Is u het niet met mij eens, dat, indien vóór den oorlog het bericht kwam, dat in een stad als Weenen, met 2½ miljoen inwoners, maar voor 1 miljoen menschen te eten is, dat de menschen boven de 60 jaar het plan hebben opgevat terwille der jongeren vrijwillig uit het leven te scheiden, wanneer dit door geloofwaardige personen als waarheid werd bevestigd — gelooft u dan niet met mij, dat de Geldersche gastvrijheid hoogtij zou vieren en dat er geroepen zou worden: komt en deelt met onzen overvloed?

Hoeft het in dezen tijd niet anders te zijn? Al is er niet zoo'n overvloed als voor den oorlog, onze kinderen jammeren niet van honger, onze kinderen eten geen gruis en houtkrullen en onze kinderen sterven den hongerdood niet en er blijft nog eten over. En 25 uur sporen van ons vandaan sterven honderden ja duizenden kinderen van honger!

Hier moet geholpen worden, maar snel. Van deze noodzakelijkheid waren eenige inwoners van Hummelo, Laag- en Hoog-Keppel, Drempt en Eldrik doordrongen, die met ondergeteekende gisteren avond samenkwamen om door daden de behulpzame hand te bieden. Wij waren het er allen over eens, dat de beste hulp, die wij geven konden, is, eenige kinderen gastvrijheid aan te bieden, die worden dan ten minste voor den hongerdood gespaard.

Welaan dan, bewoners van Hummelo en Keppel, wij komen een beroep doen op uw Geldersche gastvrijheid; eenige personen, waaronder ondergeteekende, komen eenige ingezetenen van deze gemeente persoonlijk bezoeken. Daar wij snel moeten handelen, kunnen wij niet allen bezoeken, slechts degenen, die het meest in aanmerking komen, het offer der gastvrijheid te brengen. Wanneer ge echter niet wacht tot we u bezocht hebben, maar u uit u zelf opgeeft, helpt ge ons onze hulp verhaasten.

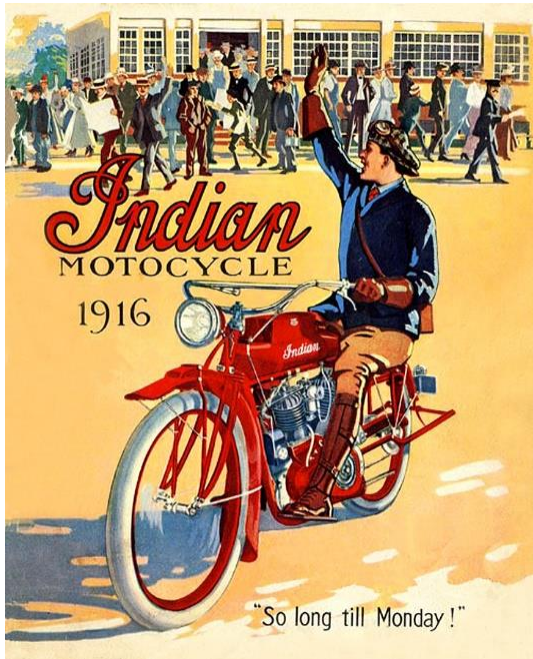
Mijnheer de Redacteur, wij hopen en vertrouwen, dat een beroep op de Geldersche gastvrijheid niet tevergeefs zijn zal.

B. J. WESTERBEEK VAN EERTEN.

Hummelo, 6-Nov. '19.

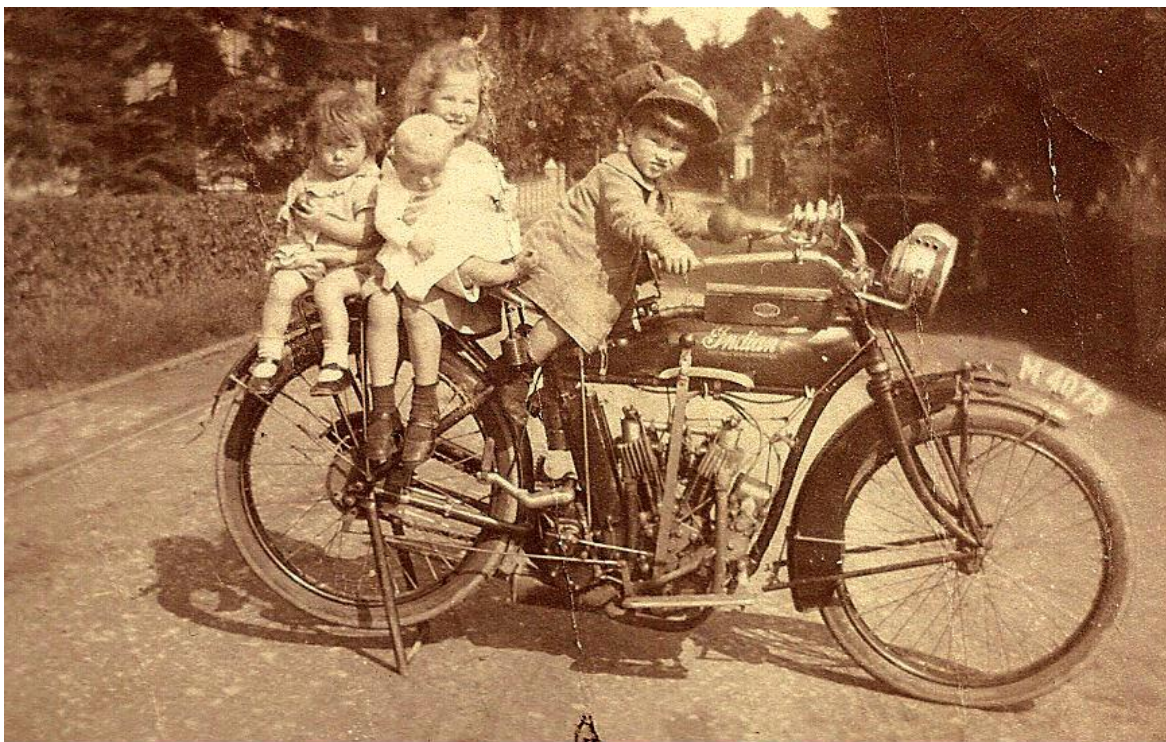
In Hummelo werden vijftig kinderen opgevangen. De ervaringen die Bart had opgedaan in Wenen kwamen goed van pas, niet alleen in medisch, maar ook in sociaal opzicht. Hij kreeg de titel "Groszpapa der Wiener Kinder" ("Herinneringen van een Medicijnman")

Voor bezoek aan zijn patiënten was Bart aanvankelijk aangewezen op de fiets. Dat was nogal zwaar in het begin: een dagrit van honderd km, waarbij ziekenhuisbezoek in Arnhem of Zutphen waren inbegrepen, was niet uitzonderlijk. Maar alles wende. Later deden de motorfietsen hun intrede

Ze hadden kuren, die oude motorfietsen. Bart vertelde dat één van de boeren uit het dorp een keer vroeg of hij die motor ook eens mocht proberen. Maar de machine niet meer uit kreeg en acht rondjes om het dorp reed om vervolgens hier met een klap tegen de smederij tot stilstand te komen. Niet zelden nam Bart maar weer gewoon de fiets.

Hieronder vier kinderen Van Eerten op de Indian van Bart in de Dorpsstraat te Hummelo

De praktijkvoering ging in weer en wind, door dikke pakken sneeuw, of over water naar een bevalling, soms twee tegelijk, op boerderijen die door hoog water zeer moeilijk waren te bereiken. Bart schreef (Medicijnman) dat varen over die snel stromende Hummelse beek, die links en rechts ver buiten zijn stroombed de landerijen overweldigd had, niet zo eenvoudig was. “De vaargeul houden was een puzzel op zichzelf door onzichtbare palen die met prikkeldraad de diverse weitjes afperkten. De kans op stranden was groot en dan moest je maar wachten tot je werd verlost”.

In zijn dokterstas bewaarde Bart een flesje met het ontsmettingsmiddel lysol, in een houten houdertje. De watten vulling is grotendeels verdwenen, maar het geopende houdertje ruikt nog steeds naar lysol, na honderd jaar.

Bart was zoals de meeste plattelandsartsen, apotheekhoudend huisarts. Ook verleende hij vaak eerste hulp bij ongelukken.

— Zaterdagmorgen had de 18-jarige zoon van den landbouwer Jolink in 't Broek het **ongeluk** van den zolder te vallen. Zijn rechterschouder was versplinterd. Dr. Westerbeek van **Eerten** achtte overbrenging naar het ziekenhuis te Zutphen noodzakelijk.

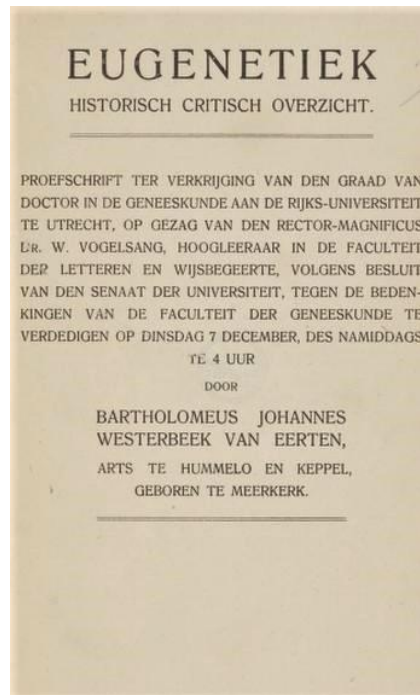
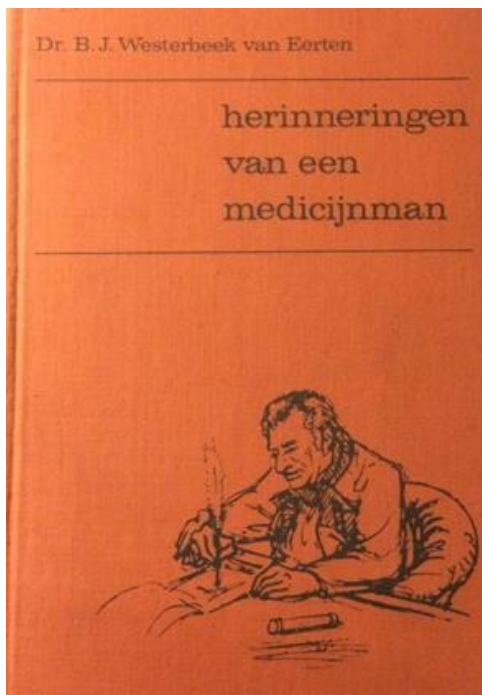
— Zekere J. uit de Wittebrink kwam eveneens Zaterdagmorgen leelijk te pas. Bezig zijnde om eenige jachtpalen aan de Kepp. weg te verplaatsen, had hij 't **ongeluk** een neervallende steenen paal tegen z'n been te krijgen, waardoor dit lichaamsdeel ernstig werd gekneusd.

HUMMELO.

— De arbeider N. werkzaam bij den Heer J. A. Markvoort had Dinsdag het **ongeluk** van den wagen te vallen, waardoor het wiel hem over beide voeten ging. Hoewel niet gebroken, waren deze lichaamsdeelen toch vrij ernstig gekneusd. Dr. Westerbeek v. **Eerten** verleende hulp.

In december 1920 promoveerde Bart aan de Rijksuniversiteit Utrecht op een proefschrift getiteld "Eugenetiek: historisch critisch overzicht". Eugenetica is het verbeteren van de samenstelling van een populatie op basis van wetenschappelijke inzichten. De keerzijde van het streven naar zo'n verbetering is de vraag of dit in juridisch en ethisch opzicht is geoorloofd. Dat is het niet, concludeerde Bart. Hij was zijn tijd ver vooruit - denk aan de nazipraktijken 25 jaar later - en versterkte met dit proefschrift de afkeer van de Nederlandse medische stand tegen eugenetisch ingrijpen. Hij droeg het proefschrift op aan zijn ouders, misschien wel met de gedachte - ik vul die nu maar in: weliswaar geen predikambt, maar uitblinken op een andere manier. De dokter werd ook doctor en dat was uitzonderlijk voor huisartsen. Hij was niet zo maar een dokter, "weledelgeleerd" in de ouderwetse titulatuur, nee, hij was "weledelzeergeleerd". Bart heeft de doctorstitel

omarmd en zijn hele leven gehanteerd, ook als auteur van niet wetenschappelijke geschriften, zoals “Herinneringen van een Medicijnman”.

De periode aan de Dorpsstraat werd gekenmerkt door zowel vreugde alsook verdriet op het persoonlijke vlak. In 1919 werd zoon Lodewijk geboren, in 1920 dochter Elsbeth, in 1921 zoon

Bobbie, in 1922 zoon Emil en in 1923 dochter Lous. De moeder van Bart, Johanna, overleed in 1919 op 65-jarige leeftijd. Vader Lodewijk overleed in 1923, 74 jaar oud. Een jaar later overleed Henry Faure, de vader van Natalie, op 68-jarige leeftijd.

Het gezin Westerbeek van Eerten omstreeks 1924. Hoewel Natalie over veel huishoudelijke hulpen kon beschikken, was zij hoofdverantwoordelijke voor de verzorging van de kinderen. Als het tegenzat kon zij maar in beperkte mate gehoor vinden bij Bart. In haar dagboek noteerde ze: “wekenlang slecht weer en dat met vijf luierkinderen, verzuchtte ze eens aan het ontbijt. Hoe krijg ik alles weer droog?” Het leek Bart niet echt te raken. Hij ging op in zijn praktijk en medische activiteiten die daarvan waren afgeleid zoals schoolarts, schouwarts en het verzorgen van cursussen EHBO. Daarnaast zette

hij zich ook op andere manieren in voor de gemeenschap, onder andere kerkelijk als ouderling, als brandmeester, als lid van een commissie om het

gebruik van elektriciteit te bevorderen en van een commissie om leerverzuim tegen te gaan. Leerverzuim kwam voor in pieken, zoals bij het binnenhalen van de oogst.

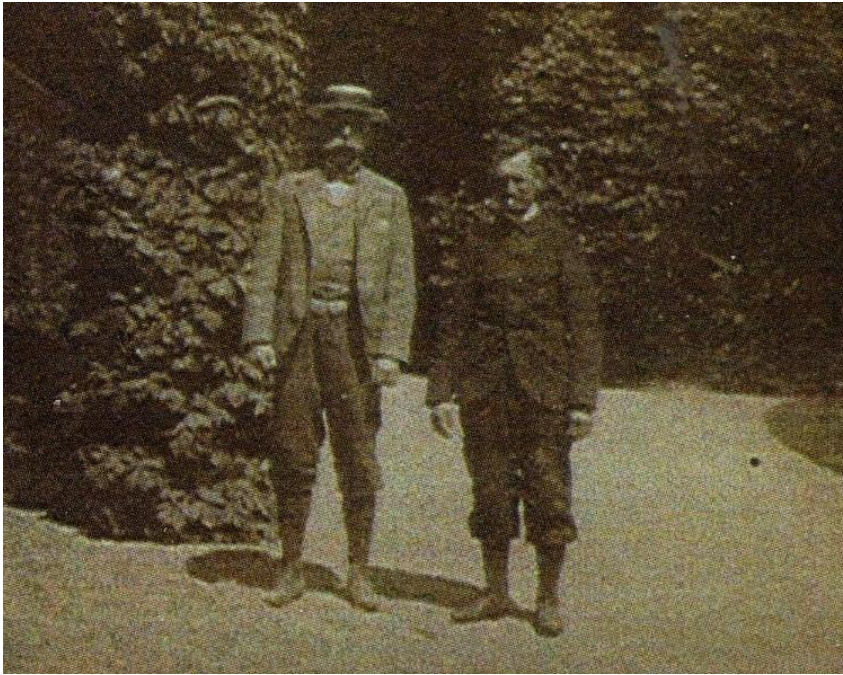
Advertentiepagina in De Graafschap-bode in 1919

<p>Dienstbode, v. g. g. v. 65347</p>	<p>Aangekopen een gele Herdershond,</p>	<p>vermakelijk voorgesteld, door Mr. J. v. LENNEP en Comp.</p>	<p>Carbid.</p>
<p>Wordt gevraagd te de Steeg tegen 1 Mei een bekwame</p>	<p>tegen belooning terug te bekomen bij J. W. BRUIL, Voerman, Dorp Hummelo. 65274</p>	<p>Uitgave 1854. (Slechts enkele exemplaren in omloop.) 65362</p>	<p>Aangekomen, een groote zending</p>
<p>Keukenmeid,</p>	<p>Cursus „Eerste Hulp bij Ongelukken”.</p>	<p>Te koop een zoo goed als nieuwe</p>	<p>Carbid,</p>
<p>P.G. en v. g. g. v. 65273</p>	<p>Daar de eerste cursus ruim vol- tallig is, stel de ondergeteekende zich beschikbaar tot het houden van een tweede serie les- sen in „Eerste Hulp bij Ongelukken”. Deze cursus is slechts toegankelijk voor vrouwen en meisjes.</p>	<p>Hand- en Trap-Naaimachine,</p>	<p>wordt geleverd à f 1.25 per K.G., ook zonder bonnen. Koopt thans Uw voorraad. Petroleum komt eerst Maart of nog later en blijft distributie.</p>
<p>Gevraagd met Mei op een buiten in de nabijheid van Zutphen een</p>	<p>Zij, die hieraan wenschen deel te nemen worden verzocht zich voor 9 Februari a.s. aan ondergeteekende mondeling of schriftelijk op te geven. 65115</p>	<p>bij P. K. RICHTER, Heelweg E. 112, Varsseveld. 65367</p>	<p>Tevens nog eenige</p>
<p>Tweede-Meid,</p>	<p>B. J. WESTERBEEK VAN EERTEN Hummelo.</p>	<p>Wegens vertrek naar elders, uit de hand te koop voor billijken prijs een zoo goed als nieuwe 65331</p>	<p>CARBIDLAMPEN</p>
<p>P.G., goed kunnende naaien en stoppen.</p>	<p>Gevraagd te Bithoven bij Utrecht in een gezin met 3 kinderen</p>	<p>Winkel-Inventaris,</p>	<p>ter opruiming voor halven prijs.</p>
<p>Br. fr. onder. lett. V. aan Boekh NIJKAMP, Zutphen. 65086</p>	<p>een Echtpaar</p>	<p>als: opstand met schappen en bakken, toonbank, glazenkast, alsmede een</p>	<p>Minzaam aanbevelend, E. J. LOOMAN,</p>
<p>Wegens huwelijk der tegenwoor- dige wordt met 1 Mei een</p>	<p>zender kinderen, middelbaren leeftijd, inwonend, bereid alle voorkomende huiselijke bezigheden gezamenlijk te verrichten; de man ook eenigszins op de hoogte van tuinwerk. Salaris f 7.— (Zeven gulden) per week en verder alles vrij. Zij die reeds als zoodanig zijn werkzaam geweest genieten de voorkeur.</p>	<p>Café-Inventaris,</p>	<p>64825 Rijwelen en Motoren, Grintweg, Doetinchem/Varsseveld.</p>
<p>flinke Dienstbode</p>	<p>Brieven met opgave van refe- rensiën</p>	<p>als: toonbank met spoelbak, 3 tafels waaronder 1 groote, 6 stoelen, groote spiegel, schild- erijen, gaslampen en verdere be- noodigheden. Alles zoo goed als nieuw.</p>	<p>M. A. MULLER te Gaan- daren, geeft 65361</p>
<p>gevraagd bij Mr. A. Th. TEN HOUTEN, Wilhelminastraat A 42, Winterswijk. 65185</p>	<p>10 Gld. belooning</p>	<p>Te zien en te bevragen bij J. WENHOLTS, Kruisberg. Ambt-Doetinchem.</p>	<p>aan dengene, die aanwijzing doet of inlichting geeft waarop be- straffing volgt, voor de deze week bij hem gestolen Kippen</p>
<p>Mevrouw VERMAAS, Pastorie Lochem, vraagt tegen 1 Mei een eerder eene</p>	<p>STIJFSEL,</p>	<p>Biegene die Zondag- avond uit de Societeit een OVERJAS heeft meegenomen,</p>	<p>prima kwaliteit, per 1/2 K.O. f 1.50, per K.O. f 2.75. Monster fr. na ontvangst van 25 cts. aan Postzegels of Postwissel.</p>
<p>Dienstbode.</p>	<p>C. KRAAKMAN te Voorhout bij Leiden. 65001</p>	<p>wordt in zijn eigen belang ge- raden deze terug te bezorgen bij R. Chr. WIGCHERINK.</p>	<p></p>
<p>In het Chr. Rustoord „Vrede- stein”, Hoofdsir. 83 te Driebergen wordt gevraagd een bekwame</p>	<p>Schildersknecht,</p>	<p></p>	<p></p>
<p>Keukenmeid.</p>	<p></p>	<p></p>	<p></p>
<p>65183</p>	<p></p>	<p></p>	<p></p>
<p>Gevraagd 1 Maart een</p>	<p></p>	<p></p>	<p></p>

Dat Bart zich sterk maakte voor de verbreiding van elektriciteit was mede ingegeven door privéomstandigheden. Het doktershuis aan de Dorpsstraat mocht dan statig en voornaam ogen, maar de omstandigheden waren primitief. Er was geen elektrisch licht, er werden petroleumlampen gebruikt en in de keuken was een ouderwetse zwengelpomp. Er moest een paar keer per dag worden gepompt voor het vullen van een reservoir dat het waswater leverde voor de kraan in de behandelkamer.

Het doktershuis in de Dorpsstraat was eigendom van de familie Van Heeckeren van Enghuizen. Baron Henri van Heeckeren was een vriendelijk heerschap, maar knettergek en dat leverde problemen op. Als het voltallige personeel van kasteel Enghuizen in de hal stond opgesteld, kwam baron Henri al koppeltje duikelend de hal binnen. “De Gekke Baron” werd hij genoemd. Hieronder links, met grote snor, baron Henri, vergezeld door

broeder Van Loon, zijn vaste begeleider. In zijn “Herinneringen van een Medicijnman” vertelde Bart enkele humoristische anekdotes over de baron en zijn begeleider en rept van “een waas van geheimzinnigheid over deze feodale verschijning”. Er was echter meer aan de hand dan wat Bart publiekelijk maakte en hij deelde dat decennia later met zijn opvolger Gerrit van Donselaar. Het gangbare verhaal in de familie was dat het gezin Westerbeek van Eerten moest verhuizen omdat het huis aan de Dorpsstraat te primitief en te klein was. Dat was óók het geval, maar wat was nu de werkelijke achtergrond?

Baron Henri ging af en toe stiekem de hort op om vervolgens elders de boel op stellen zetten. Steeds vaker moest daar de politie aan te pas komen en ook de huisarts. Eigenlijk zou de baron moeten worden opgenomen maar dat stuitte op verzet van barones Van Haersolte, die feitelijk op Enghuizen de dienst

uitmaakte. Uiteindelijk werd een creatieve oplossing gevonden: geheel kasteel Enghuizen werd officieel tot een inrichting verklaard en omdat een inrichting officieel een directeur moest hebben, werd die rol vervuld door dokter Westerbeek van Eerten. Dit bracht Bart bij herhaling in conflict met de barones.

Toen Baron Henri in 1923 aan de gevolgen van een ongeval overleed, stond er plotseling een bordje in de tuin van het doktershuis in de Dorpsstraat: “Te Koop”. Dat betekende zoveel als Westerbeek van Eerten, zoek je heil maar ergens anders. Eenvoudig was dat niet, want de meeste grond was in handen van Enghuizen. Om aan de successieverplichtingen te voldoen moest “Enghuizen” weliswaar veel panden en grond verkopen, maar was niet genegen om Bart daarvoor in aanmerking te laten komen. “Enghuizen” was, om precies te zijn, baronesse Margriet van Haersolte, geboren baronesse Van Heeckeren van Enghuizen, nicht en erfgename van baron Henri.

Baronesse Margriet van Haersolte (eigen collectie, fotograaf onbekend)

Uiteindelijk werd, toen nog buiten het dorp, aan de Keppelseweg bij de molen een perceel gevonden waar kon worden gebouwd. Op de openbare verkoping van onroerend goed van Enghuizen werd door mevrouw Geralda Breukink een stuk grond aangekocht om aan Bart door te verkopen. Zij was een van de bewoonsters van het statige tegenover gelegen Villa Breukink. Haar familie behoorde tot de (niet-adellijke) grootgrondbezitters in Hummelo.

Marquérite Christine barones van Heeckeren van Enghuizen. (Fotograaf onbekend)

Perc. 106, wind- en stoomkorenmolen, f 12.500, D. J. Maandag, Laag-Keppel.

Perc. 107, molenaarshuis, f 5400, M. Besseling, **Hummelo.**

Perc. 108—110, bouwland en bouwterrein, f 8200, Mevr. G. Breukink, **Hummelo.**

Perc. 111, villa (Ds. Westerbeek van **Eerten**), f 8300, G. Kets, Laag-Keppel.

Perc. 112, bouwland, f 2500, J. J. van Arregon, Zelhem.

Perc. 113, bouwterrein, f 1700, J. Wentink, **Hummelo.**

Perc. 114, bouwland, f 1000, J. J. van Arregon, Zelhem.

Van de Dorpsstraat naar de Keppelseweg

Het laten bouwen van een nieuw huis schiep de gelegenheid om dat naar eigen inzicht te doen en naar de eisen van de moderne tijd, zoals stromend (warm) water, elektrisch licht en centrale verwarming. Er moest onderdak worden geschapen voor de praktijk, het grote gezin en enkele inwonende hulpen. Het nieuwe huis werd dus een villa en de bouw heeft 12.000 gulden gekost, zo vernam ik ooit uit betrouwbare bron. Dat bedrag lag niet op de plank en volgens de familieoverlevering was de bekostiging geen eenvoudige zaak, ook al omdat Bart niet zo op de penning was. Het lag niet in zijn aard om een patiënt niet te behandelen als die niet kon betalen en net als in Scheveningen nam hij vaak genoeg met betaling in natura. Misschien was er wel wat geld beschikbaar gekomen uit erfenissen. Hoe dan ook, voldoende was het niet en er moest een geldschietter worden gevonden, hetgeen uiteindelijk lukte.

Een nieuw probleem deed zich voor: het perceel was laag gelegen en drassig. Om te kunnen bouwen moest de grond ongeveer een meter worden opgehoogd. Wekenlang hebben boeren uit Hummelo, patiënten van de dokter, met hun

karren zand aangereden. Het bijzondere was dat zij dit “om niet” deden. Blijkbaar droegen zij hun dokter een warm hart toe. Als dank werd er door de familie Westerbeek voor deze boeren een feestavond verzorgd in Café Wassink. De naam van het huis lag voor de hand: “Villa Het Zand”.

Het nieuwe huis werd ontworpen door de Doesburgse architect Nico de Wolf, die een bijzondere loopbaan achter de rug had. Als jonge man maakte hij deel uit van het Nederlands voetbalelftal dat bij de Olympische Spelen in Stockholm een bronzen medaille had gewonnen.

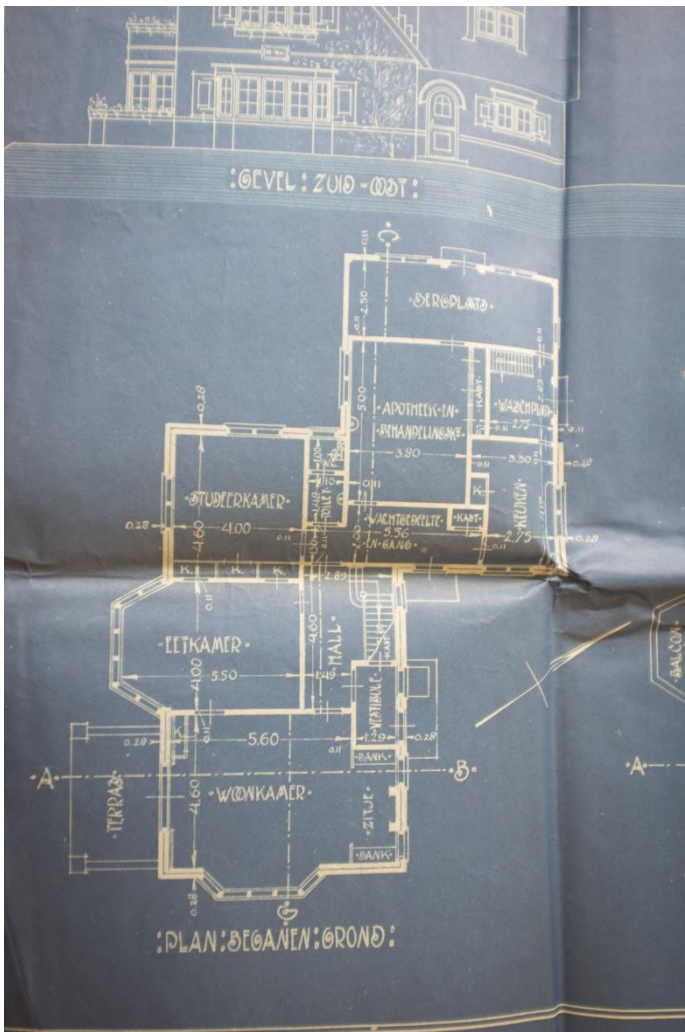
De feestelijke eerste steenlegging vond plaats in november 1924, door de oudste dochter Hanneke.

In de deuropening Bart, rechts dochters Hanneke, Elsbeth, met hoed en snor Nico de Wolf, links van Bart met snor en horloge ketting aannemer Derk de Vries. Links voor Natalie.

Aannemer De Vries behoorde tot de tweede generatie van het timmerbedrijf dat ook vandaag de dag nog in Hummelo is gevestigd. "Nou moj mien neet in de weeg goan stoan", placht Derk de Vries te zeggen tegen de zwerm

Westerbeek-kinderen die hem tijdens de bouw voor de voeten liepen. Het werd een gevleugelde uitdrukking.

Bouwtekening van Nico de Wolf

Het resultaat

De molen was in die tijd nog volop in gebruik. Dat duurde tot midden jaren dertig. Toen werd hij ontmanteld en dienstdeed als speelplaats voor de kinderen Westerbeek. De molen is medio jaren dertig afgebroken.

Jeanne Faure, zus van Natalie en kunstschilder, maakte een schilderij van Het Zand, zodat er ook een beeld van de kleuren behouden is gebleven.

Het gezin bij de haard in de huiskamer.

Het gezin in de tuin van Het Zand.

“Het Fiatje” van vader Bart was een begrip. Hieronder met het vrijwel gehele gezin. Alleen de jongste zoon Marnix is er nog niet bij.

In de tuin van Het Zand vestigde Bart ook een “weerstation”, waarmee hij waarnemingen deed voor het KNMI in De Bilt. Waarnemen deed hij ook onderweg naar of van een patiënt.

Dr. B. J. **Westerbeek** van **Eerten** te Hummelo, aan wien het Instituut te De Bilt reeds vele berichten over noorderlicht dankt, schrijft d.d. 8 Juli: „Hedenmorgen 2.30 werd ik uitgeroepen. \pm 2.40 ontdekte ik in het noorden een duidelijk en zeer fraai noorderlicht. Ongeveer 30° boven den horizon ontstond over een breedte van ongeveer 90° een zeer fraai zeer wisselend rood licht met schietende witte en licht rose pluimen, deze reikten ongeveer tot de poolster. De grootste intensiteit van het licht had haar centrum iets oostelijk van de poolster. Van den horizon tot het roode licht was een gelijkmatige band zee-groen. Het verschijnsel moet, dunkt mij, zeer sterk geweest zijn, daar het niettegenstaande de maan, de conjunctie van Mars en Jupiter en het eerste licht van den dageraad in het noordoosten toch zoo buitengewoon duidelijk en fraai was. \pm 3 uur was het rose licht nog zichtbaar, hoewel zeer verflauwd.”

wordende met verdere waarneming.

Dr. **Westerbeek** van **Eerten** te Hummelo nam waar van 7.30 tot \pm 9 u. In het Noorden om 7.30 een lichtverschijnsel, gelijkend op het licht van volle maan, Cassiopeia verbleekte er aanmerkelijk door. Spoedig werd het witte licht groenblauw en er begon zich een zwakke lichtrose

Bij zwaar onweer probeerde Bart de bliksem te fotograferen.

Op 1 Mei (1934) (zie jaargang) en waarneming om de grote spreiding van de takken, die bijna 180° omvat, tevens om de onderschepping van twee takken, tenzij die door een dakje op palen (leege hooiberg?) is veroorzaakt. Tijd \pm 20.00 op 3 Mei 1934.

Bovendien kregen we ter inzage van Dr. **Westerbeek** van **Eerten** te Hummelo een aantal bliksemfoto's van het onweer van 1 Mei. Van beide inzendingen hebben we de klassificatie der stralen opgemaakt.

	λ	Y	l	—	?
Hummelo	6	2	2	2	2
Someren	9	—	11	7	—

Men ziet, dat dit nogal uiteenloopt, en het dus zeker de moeite waard is bij elk onweer op de klassificatie te letten, ook wanneer men niet kan fotograferen!

DE LENTE VAN 1934

DOOR

Dr. C. BRAAK

De Keppelseweg leidt naar Laag-Keppel, Hoog-Keppel en verderop Doesburg en Arnhem. Hummelo en Keppel vormden een zelfstandige gemeente (in 2005 is de gemeente samengegaan met Vorden, Steenderen, Zelhem en Hengelo tot de gemeente Bronckhorst). Ook Keppel heeft een lange feodale traditie met als centrum kasteel Keppel. Het dorpje Keppel, een paar honderd inwoners, kreeg ooit stadsrechten (1404). De geschiedenis van het

kasteel gaat terug tot ongeveer 1300 en wordt gekenmerkt door veel krijgsgeweld.

Hoewel er in Laag-Keppel ook een huisartsenpraktijk was, behoorden de bewoners van het kasteel, de familie Van Pallandt van Keppel, tot de patiënten kring van Bart. Sterker nog, in tegenstelling tot “Enghuizen” bestonden er juist goede betrekkingen met “Keppel”. Eén van de lijnen waarlangs deze liepen was het golfspel. Bart behoorde samen met baron Reinhard Jan Christiaan van Pallandt, in Keppel bijgenaamd “mijnheer Rein van het kasteel” tot een groepje notabelen dat in 1926 het initiatief nam tot oprichting van een golfclub. Aanvankelijk heette de club “Enghuizen” en speelde op een terreintje achter de orangerie van kasteel Enghuizen. Een tiental jaren later verhuisde de club naar Keppel en veranderde van naam: Keppelse Golfclub. “Mijnheer Rein” was overigens zeer sportief, onder andere als voetballer van Vitesse. Hij bekostigde ooit het tenue in de kleuren zwart-geel van het Keppelse wapenschild. Ook vandaag de dag nog zijn dit de kleuren van de club.

Bart en Natalie op de golfbaan in 1927

De hoeksteen bij de praktijkvoering van Bart was de wijkzuster.

In "Herinneringen van een Medicijnman" schreef hij: "Als ik mijn herinneringen overdenk om ze op te schrijven, komt mij telkens weer een dienende persoonlijkheid in de gedachten, een en al toewijding, voor wie niets te veel is om de zieke mens te kunnen helpen, de pijn te verzachten en in het leed te troosten. Dat was de wijkzuster. Een eresaluut aan deze heldinnen in dankbare herinnering

zij hier op zijn plaats! Bij nacht en ontij onvervaard erop uittrekken was hun bijna dagelijkse taak. En tot ver in de motorische tijd ging dat nog altijd op de fiets door zware slikwegen, door overstroomde weilanden, trappen tegen de storm in!" Eén van hen was zuster Knake. Zij was bedreven in het toedienen van narcose bij problematische bevallingen. "Hoe vaak hebben wij niet aan weersijden van de keuken-operatietafel, zij met de chloroform, ik met de verloskundige instrumenten, moeten kampen om twee levens!"

Wat Bart hier niet bij vertelde is dat Zuster Knake in het gezin Van Eerten een bijnaam had: “Knus-terzake”. Humor, Bart wijdde er in “Medicijnman” een apart hoofdstukje aan en humor was een levensader van het gezinsleven. Voorbeelden? Als kleinzoon is de familiehumor mij zodanig met de paplepel ingegeven dat hier eigenlijk geen beginnen aan is. Natalie ontving haar vriendinnen op theevisite. Zo ook mevrouw Cordes, de echtgenote van de burgemeester. De gasten zat met de rug naar het raam en kon dus niet zien wat zich buiten afspeelde. Daar kropen twee van haar zoons onder het raam door en telkens dook één van beiden aan een kant van mevrouw Cordes op om gekke bekken te trekken. Zou Natalie haar gezicht in de plooi hebben kunnen houden? Bij een andere gelegenheid stonden de ooms op de gang en imiteerden burgemeester Cordes. Zij deden dat zo goed dat mevrouw Cordes vroeg: “gut, is mijn man hier óók?”.

Bart werd evenmin gespaard. Uit belangstelling voor archeologie “oefende” hij voor een opgraving in de eigen tuin rond Het Zand. Zonder dat hij het wist hadden de zoons scherven van oude bloempotten in de grond verborgen. Trots liet hij vervolgens zijn “buitengewoon interessante vondsten” zien.

Maar dit neemt niet weg dat opvoeding op Het Zand volgens een strak regime ging. Met een drukke baan waarbij het onduidelijk was hoe laat Bart 's avonds weer aan tafel zou schuiven, was het ochtendritueel strikt. Het was bijna het enige moment van de dag dat het hele gezin bijeen was. Neef Bart Knottnerus (zoon van de zus van Bart) die eens kwam logeren, was verbaasd over het regime. Iedereen moest om uiterlijk half acht gekleed aan tafel staan achter de stoel. Pas als oom Bart de dankbede had uitgesproken en zelf was gaan zitten, mochten de kinderen plaats nemen, maar moesten hun mond houden. Frans Dun, die een kwart eeuw dominee in Hummelo was geweest en Bart uit dien hoofde goed kende, zei mij een keer: “jouw grootvader kon

soms een paus zijn, zijn wil was wet, niemand had dan wat in te brengen”. Het is wel zeker dat Bart geen geduld had bij de opvoeding van zijn kinderen en die opvoeding overliet aan Natalie. “Herinneringen van een Medicijnman” is aan haar opgedragen “uit dank voor het hoeden van ons gezin”.

In de tijd op Het Zand werd het gezin verder uitgebreid met dochter Marijke (1926) en zoon Marnix (1930). Tussen de oudste en de jongste bestond een verschil van bijna vijftien jaar. Hieronder het tiental in 1931 in de tuin van Het Zand: v.l.n.r. Hanneke, voor haar Marnix, Lodewijk, Truke, Lous, Elsbeth, Thijs, Emil, Marijke, Bobbie.

In 1925 gaf Bart een nieuwe invulling aan zijn belangstelling voor oudheidkunde. Samen met de in Laag-Keppel woonachtige onderwijzer Gerrit Jan Klokman, die een groot kenner was van de streekgeschiedenis, nam hij het initiatief om een vereniging op te richten: de “Oudheidkundige Vereniging De Graafschap”. De Klokman, toen een zestiger, nam het voorzitterschap voor zijn rekening, Bart, 37 jaar, werd secretaris en zou dat maar liefst veertig jaar blijven.

Links op de foto het eerste bestuur met Bart boven in het midden en Klokman rechtsonder. In een terugblik op het veertigjarig bestaan in 1965 kwalificeerde hij het allereerste begin van de vereniging, te weten zichzelf te benoemen als “oudheidkundig” als aanmatigend. Maar hij voegde daaraan toe dat De

Graafschap het in die veertig jaar wel heeft waargemaakt. Was de start aanmatigend? Wel enigszins bedreigend vanuit het perspectief van medespelers in het veld, zoals het museum en oudheidkamer in Zutphen en de deftige oudheidkundige vereniging Gelre. Er kwam laveerkunst aan te pas om de onrust weg te nemen. Het zal geen toeval zijn geweest dat de eerste excursie die voor de leden werd georganiseerd een bezoek aan Zutphen inhield, onder andere aan het museum Het Wijnhuis, aan de voet van de Wijnhuistoren.

„De Graafschap”.

De onlangs opgerichte geschied- en oudheidkundige vereeniging „de Graafschap” heeft Zaterdagmiddag een rondgang gedaan door de aan bouwmonumenten zoo rijke stad Zutphen.

Eerst brachten de leden een bezoek aan het museum in het Wijnhuis. In een der zalen was een collectie prenten en teekeningen van gezichten en monumentale gebouwen als kasteelen enz. uit de Graafschap tentoongesteld.

Van het museum begaf het gezelschap zich naar de St. Walburgskerk, waar de heer Gimberg het rondleidde, die een vluchtige schets van hare bouwgeschiedenis gaf en aantoonde hoe uit de Laatromaansche kerk met lage zijbeuken en korte dwarsbeuken een Gothische hallenkerk ontstaan is.

Van de fraaie koperen doopvont werd meegedeeld, dat deze door den bekende Mechelschen geelgieter Gielis van den Eynde in 1527 gegoten is, die daarbij de doopvont in de St. Maartenskerk te Hal (bij Brussel) tot voorbeeld koos. Laatstgenoemde is in 1446 door Guillaume le Febvre gegoten.

In de librerie der St. Walburgskerk, waar altijd zoo'n stemmige atmosfeer hangt en de zware folianten in rustige deftigheid op de houten lessenaars liggen, toonde de leider enkele zeldzame wiegedrukken en fraaie banden. Ook het aardige eikenhouten muurkastje met mooi houtsnijwerk (16de eeuw) trok veler aandacht.

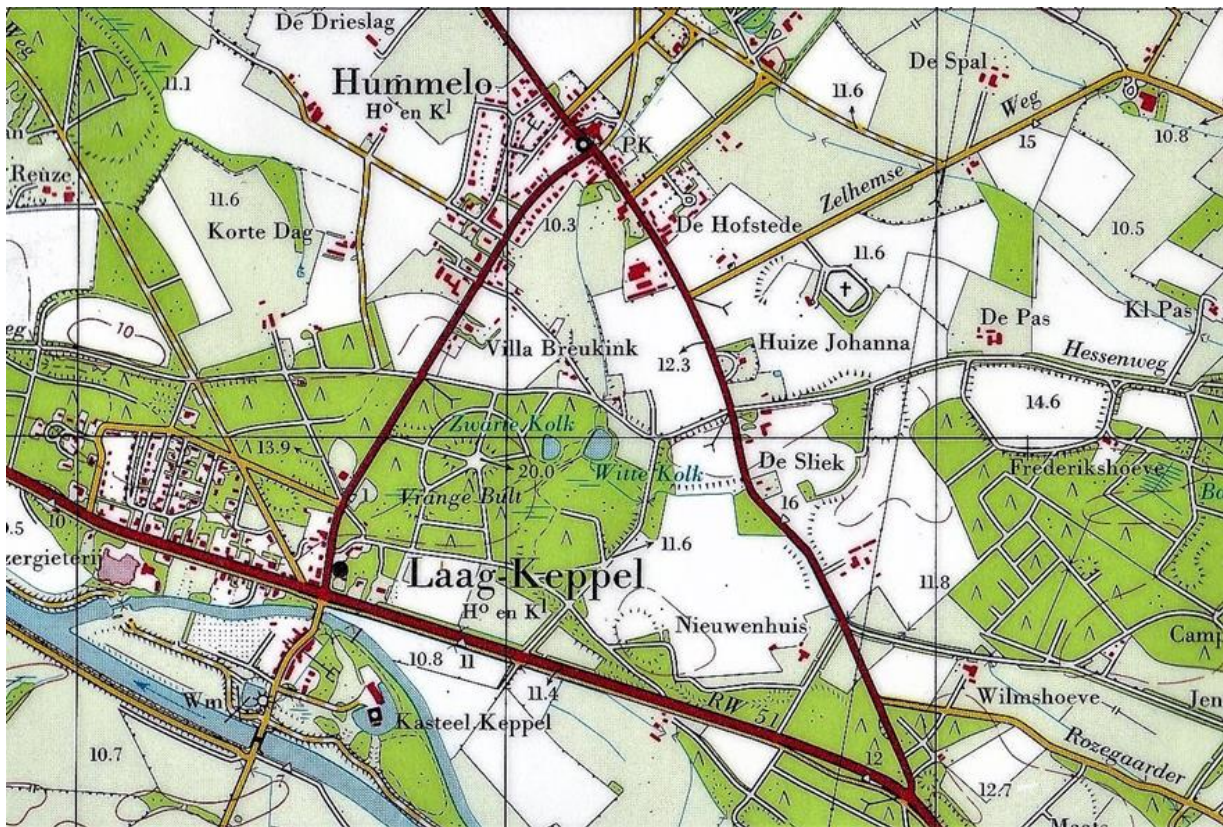
Op dezen rondgang volgde een buitengewone algemeene vergadering onder leiding van den heer G. J. Klokman (Laag-Keppel).

In deze bijeenkomst stelden de leden de statuten, waarop de Koninkl. goedkeuring zal gevraagd worden, en het huishoudelijk reglement vast.

De secretaris, dr. B. J. Westerbeek van Eerten (Hummelo) deed eenige mededeelingen, waaruit o.a. bleek, dat „de Graafschap” thans reeds meer dan 60 leden telt en enkele heeren aangezocht zijn, om in het bestuur zitting te nemen, zoodat de vereeniging bij voorkomende gevallen op verschillende plaatsen in de graafschap Zutphen hare vertegenwoordigers heeft. De leden werden aangespoord de vele landbouwwerktuigen, welke buiten gebruik geraken, voor de vereeniging aan te werven, om die later in de Saksische boerenhoeve te plaatsen.

De oudheidkundige belangstelling van Bart - en die van Klokman - , was ook gericht op Hummelo en naaste omgeving, de eeuwenoude Hessenweg, de vennen Witte Kolk en Zwarte Kolk met hun “witte wieven” en de Wrangebult. Er werd bij de Wrangenbult, zo meenden zij, vaak gevochten om vetes tussen de jeugd van Hummelo en Keppel te beslechten. Inderdaad, gedurende mijn lagere schooltijd in de jaren zestig was dit nog steeds het geval. En op de Wrangebult stonden een geselpaal en galg. Er zou recht zijn gesproken en er zouden executies uitgevoerd. Zou het waar zijn? Hoe dan ook, spannende verhalen vonden veel aftrek, toen en nu nog steeds. Het ontbrak Bart en Gerrit Jan Klokman niet aan verbeeldingskracht en lyrische verteltrant. Bart stond hier bij de notabelen in Hummelo ook om bekend en er werd ook wel wat om gegniffeld. “Mooie verhalen kon jouw grootvader vertellen, maar je moest ze wel met een korrel zout nemen”. Tja, ik zelf ben geboren en getogen in Hummelo, woonde op Het Zand, en kende de Wrangebult en de kolken even goed als mijn spreekwoordelijke broekzak. Van het lugubere karakter dat Bart aan die omgeving toeschreef heb ik nooit iets gemerkt.

Hieronder een stafkaart uit de jaren zeventig met Hummelo, Laag-Keppel, Wrangebult, Witte en Zwarte Kolk

In 1928 vloog het cartografisch bedrijf van de KLM over Hummelo. In het midden zien we de kerk met daar tegenover De Gouden Karper. De weg die boven het beeld uitloopt voert naar Zutphen. Rechts daarvan kasteel Enghuizen. De weg naar links is de Keppelseweg. Helaas valt Het Zand buiten beeld. De weg rechtsonder leidt naar Doetinchem.

Foto KLM Aerocarto

Foto KLM Aerocarto

In september 1927 hield het "Institut International d'Anthropologie" een internationaal congres in Amsterdam. Een aantal deelnemers maakte een excursie naar Hummelo en Keppel, kasteel Keppel en de Wrangebult. Gastheren en gidsen waren Bart Westerbeek van Eerten en Gerrit Jan Klokman. Het geheel werd opgeluisterd met veel folklore.

DE GRAAFSCHAP-BODE.

De Anthropologen te Laag-Keppel.

Een luisterrijke ontvangst.

Keppel het middelpunt van Internationale Vreemdelingen.

Het is een goede gewoonte in ons land om de hooger gelegen gronden en daardoor vinvreemdelingen, die in een of ander onderdeel van ons volksleven belang stellen hoflijk te ontvangen, zodat zij een goeden indruk van ons dorp, dat na Doesburg wordt gepasseerd, is dan ook tot voldoening, dat ook Keppel zich had opge maakt, de deelnemers van het te Amsterdam gehouden Wereldcongres van het Institut International d' Anthropologie, die

De optocht op weg naar "Huize Keppel". Op den voorgrond "De Keppelsche Kapel" en "St. Hubertus". Daarachter links de heer B. J. v. d. Ven, rechts Dr. Westerbeek van Eerten. gisteren een excursie naar dit dorp maakten, spr., ook wel eens het land der kasteelen ge-een luisterrijke ontvangst te beridelen. Een noemd. Welnu, wij passeren er twee, ter-voord. gisteren) met velen een vreed. schutterij. In de achtergrond op de derde en vierde koo-

St. Hubertus kwam uit met 8 vaandels. Vervolgens wandelde het gezelschap naar het kasteel Keppel, waar de familie van Pallandt, benevens vele andere voorstaande ingezetenen receptieerden en de hoofdpersonen van het gezelschap aan de heeren F. J. W. en R. J. Ch. baron van Pallandt werden voorgesteld. De trap in de ruime vestibule voert naar de oude Ridderzaal, waar de thse werd aangeboden.

De ridderzaal is de eigenlijke portretten-erij van "Huize Keppel", de beeltenissen van tal van machtige vorsten hebben er een plaats gevonden. Aan het einde der zaal bevindt zich de rijk bewerkte schouw, die tusschen een omlijsting van veertien kleurige familie-wapens op den boezem het ruitportret bevat van Adriaan Weiner van Pallandt. Verder zijn er nog eenige herinneringen aan het verblijf van den Franschen Zonnekoning, Lodewijk XIV op het kasteel in het ramjaar 1672, n.l. in de Ridderzaal de stoel, waarvan de machtige monarch zich bediende, terwijl iets verder het torenkamertje is, dat Lodewijk als slaapkamerje gebruikte; het bed is nog volkomen intact gebleven. Dr. Westerbeek van Eerten gaf met luider stemme in het Fransch uitleg van een en ander. Nog werd bezichtigd de z.g. "blauwe zaal", een geweld vertrek in den grooten toren, waar vele familieportretten hangen en kostbaar porcelein is uitgesteld.

Het kasteel Keppel dateert in den huidige vorm van het jaar 1615. Verschildende geslachten zetelden op het kasteel, sedert 1530 echter bleef het aan de van Pallandt's. Gedurig is Keppel van krijgbedrijven getuige geweest en bij herhaling werd het kasteel belegerd en ingenomen en op 30 Sept. 1882 werd het zelfs geheel door brand vernield. Drie en dertig jaar later was het herbouwd, de bouwmeester was Mr. Willem van Bommel. Het kasteel is beroemd om zijn oud-Hollandschen gevel met den slanken toren daar bovenuit en vormt een mooi voorbeeld van de zeventiende-eeuwse bouwkunst.

Immiddels waren de Keppelsche Kapel, St. Hubertus, de schutterij te paard en te voet, de kleine schutterij, de bielenans en een groote schare belangstellenden, voor het

In elk huis vindt U thans weer
COELINGH'S AMANDEL SPECULAAS.
Ze is ook fijn! En slechts 16 cent per ons!

Arbeidssecretariaat, heeft een "open brief" gericht aan den Metaalbond.

In dezen drief protesteert de Federatie er tegen, dat zij niet wordt toegelaten tot de besprekingen, welke de patroons met andere organisaties houden.

De Federatie verzoekt alomg tot de besprekingen te worden toegelaten. Mocht daartoe niet worden besloten, dan zal de Federatie een "algemeene mobilisatie" voorbereiden van werkers in de metaalindustrie.

hooren; gaat eerst de Havermouthstraat uit, de Rooivreeschlaan laat u links liggen, maar u neemt rechts de Kardijnjanstraat. Van daar komt u door de Hamepelwaerstraat in de Margarinebuurt. Die stels u recht over naar de Volvets Edammerlaan tot op den hoek van het Goefschrookwoerplein, dan nog een kort eindje door de Appelensloepdwaarsaan en als u daar...nog niet mis-schijk is...is u in de Bouterhammevstruurt!

De Driekus-man in vollen gang.

Onze politie-troepen.

De te compagnie van het kornis nolitie.

Een "warms" kornis.

Op de laatste...

Prof. Peake op de schouders der dansers. Tweede van rechts de heer Klokman, geheel rechts de fiedelman (G. Sikkink). Tweede van links: de boer (Chr. Buunk).

Folklore bij uitstek in Hummelo was – en is – de jaarlijkse kermis. Een geliefkoosd onderwerp van studie voor Bart en hij heeft er bij herhaling over geschreven. Op de foto hieronder zien we Bart in zijn studeerkamer. In het navolgende een samenvatting van zijn betoog over de Hummelse kermisoptocht, door mij bewerkt.

Enkele dagen voor de kermis komen twee commissieleden een intekenlijst aanbieden en doen deze “bedelarij” vergezeld gaan van een verzoek het vaandel te komen slaan. Na toestemming te hebben gegeven kan men de avond voor de kermis geluiden bij de buitendeur horen. Er wordt een boompje geplant ongeveer een meter hoog, versierd met aspergegroen en dahlia’s. Dit het boompje van de bielemannen en men doet er goed aan daaronder “een offer” te leggen (JvD: in mijn jeugd vaak sigaretten). De volgende morgen klinkt in de verte vrolijke marsmuziek van het muziekkorps - De Eendracht – dat vooraan de optocht gaat van de lopende schutterij, die straks gaat vogelschieten. De schutters zijn gekleed in witte broeken en gekleurde petten. Voorop de Commandant en Onder-Commandant

beide in witte broek, maar als teken van hun waardigheid de hoge zijde op het hoofd en de getrokken sabel in de hand. Hieronder: kinderen Westerbeek bij het nog ongerepte boompje.

Achter hen loopt de “vaandelslager”, tevens vaandeldrager en om hen heen springen en dansen de bielemannen: clowneske figuren, kleurig geschminkt. Het is een “gegil en gejoel” bij de bielemannen, want zij veroorloven zich allerlei vrijheden, rennen jonge meisjes achterna, tot in de huizen toe. Kortom, zij

staan onder en boven de wet. Een bieleman mag men niets kwalijk nemen. De stoet is ondertussen het erf opgekomen, de muziek stelt zich op in een

hoek, de vaandelslager staat met het vaandel aan de voet, de schutters onder de hoede van de Onder-Commandant scharen zich erachter, de bielemannen met hun bijltjes “doorzoeken het huis naar gevluchte en verschanste dienstboden”. De Commandant stapt naar voren, salueert met zijn sabel spreekt de traditionele inleiding “het vaandel zal geslagen worden voor...”. Dan volgt naam en hoedanigheid van degene voor wie het vaandel zal worden geslagen, “en deszelfs familie”. Foto: op het erf van Het Zand, bielemannen,

Natalie met dochter op de arm.

De muziek zet een walsmelodie in, de vaandelslager “zwenkt het vaandel in groet en daarna om hals, borst, buik, benen en dezelfde weg weer omhoog”. Het vaandel met het wapen van de Landheer mag de grond niet raken. Ondertussen zijn de bielemannen opgedoken en

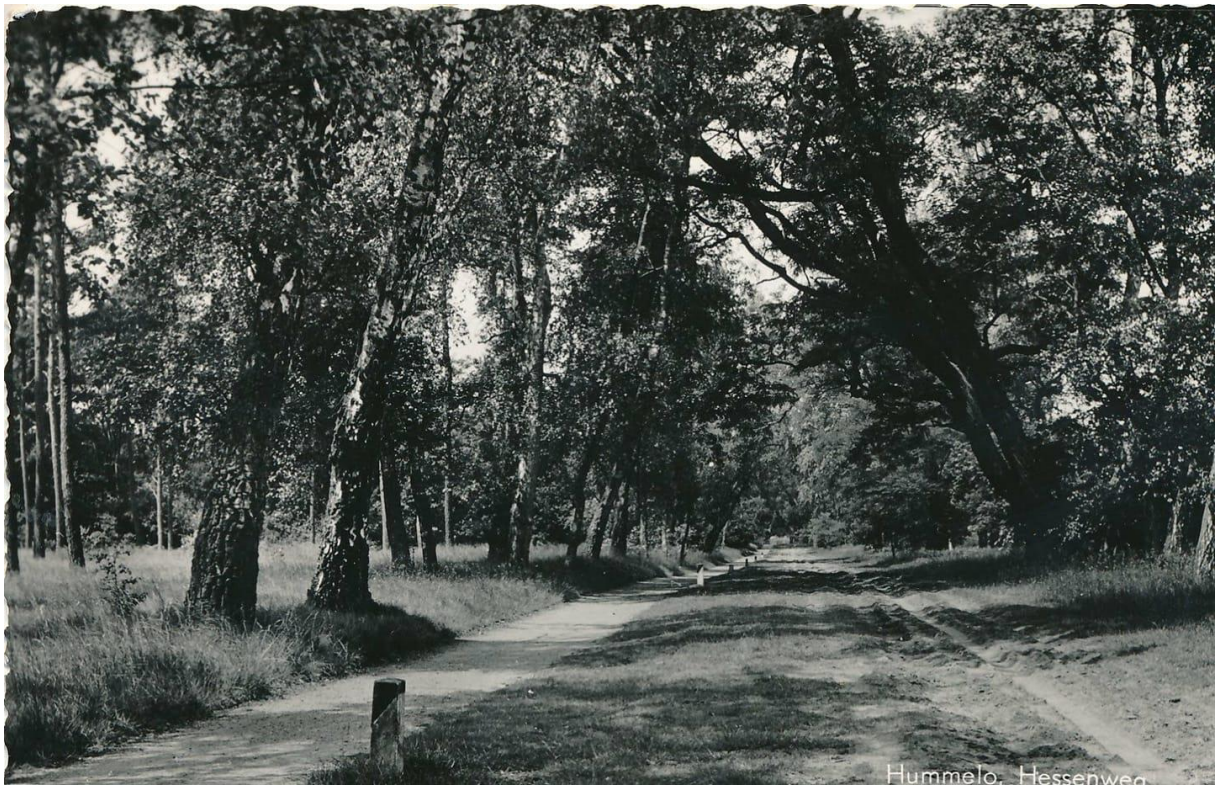
dansen met z’n drieën om het boompje. Wanneer het zwenkende dundoek het hoofd van de vaandelslager weer heeft genaderd, hakken zij het boompje om. Onder tromgeroffel vliegt het boompje de lucht in!

Tot zover een fragment van Dr. B.J. Westerbeek van Eerten, De kermisoptocht van Hummelo, 1950.

Vaandelzwaaien met bielemannen bij kasteel Enghuizen

De eeuwenoude Hessenweg bij Hummelo, onderwerp van veel oude verhalen

In 1933 kreeg Bart een bijbaan. Hij werd Bart parttime gestichtsarts in De Kruisberg in Doetinchem, een Rijksopvoedingsgesticht. Het kwam financieel gezien goed uit: het inkomen uit de praktijk in Hummelo hield niet over.

De Kruisberg

De medische
afdeling van de
Kruisberg

Ook de directeurswoning moet voor Bart bekend terrein zijn geweest

Begin 1936 kocht Bart een voor die tijd zeer moderne auto: de Opel Olympia.

Deze auto maakte zijn werk ongetwijfeld comfortabeler, maar was ook voor privé gebruik in trek, ook bij de oudste zoon Thijs.

Thijs was in 1935 naar Duitsland gegaan om een technische studie te doen in Bingen am Rhein. De opleiding bevond zich op wat je nu zou noemen HBO-niveau. De achtergrond hiervan waren de wortels van familie Faure –

en dus Natalie - in de Katholiek Apostolische Kerk. Dit was een afsplitsing van de Nederlands Hervormde Kerk met internationale vertakkingen, onder andere in het Duitse Bingen. Zoon Thijs kwam via de familie van Natalie in Bingen terecht. Bijkomend voordeel, naar verluidt: het was goedkoop om daar te studeren. Met de kennis van nu kan je je afvragen of het geen tragische vergissing van Bart is geweest om zijn zoon het hol van de leeuw in te laten gaan. In 1933 was Hitler aan de macht gekomen. Het parlement werd buiten spel gezet, er vonden boekverbrandingen plaats en de herbewapening ging van start. Bart was hoogontwikkeld, had verbeeldingskracht en hij las de krant.

De brand in 1936

Op woensdagmiddag 17 juni 1936 voltrok zich een catastrofe voor Bart en zijn gezin. Toen Bart met zijn auto Hummelo naderde hoorde hij de klok luiden en bekwam hem een akelig voorgevoel. Het bleek op waarheid te berusten: Het Zand stond in brand. Met man en macht werd geprobeerd te redden wat er te redden viel. De foto's zijn gemaakt door een fotograaf die toevallig zijn vakantie in Hummelo doorbracht.

Rechts op de foto Natalie met naast zich zuster Knake.

Toen in de kachel van de wasruimte werd aangestookt om de was te doen vloog in de schoorsteen een vogelnest in brand en kwamen er vonken op het rieten dak. Omdat het een droog voorjaar was geweest en er geen bluswater voorhanden was kon de brandweer niet veel doen. Tussen haakjes, in die tijd was het niet ongevoerd dat blussen niet meer mogelijk was door gebrek aan techniek, communicatiemiddelen en water. Enkele kinderen uit het gezin Westerbeek van Eerten, waaronder mijn moeder Elsbeth, kwamen terug uit Laag-Keppel waar zij in de Oude IJssel hadden gezwommen en zagen hun huis in lichterlaaie staan. Een vreselijke ervaring waaraan de herinnering altijd zou blijven bestaan.

Het gezin werd op diverse plaatsen opgevangen. Zo verbleef mijn moeder enkele weken op kasteel Enghuizen. Verzekering dekte de schade en architect Nico de Wolf ontwierp een nieuw huis, voorzien van enkele aanpassingen, dat spoedig op de fundamenten van het oude gebouwd zou kunnen worden. Zonder rieten kap.

Na anderhalve maand vond de tweede eerste steenlegging plaats, door de jongste zoon Marnix, onder toezien van Nico de Wolf.

Bart, rechts: “dank aan God den Heer dat de ramp van 17 juni voor ons gezin slechts stoffelijke schade heeft gebracht. Het is bijna niet in te denken hoe vreselijk het zou zijn geweest, als de rode haan bij nacht en ontij was gaan kraaien. Persoonlijke ongelukken waren dan niet te vermijden geweest”.

De herbouw van Het Zand, met op de achtergrond de reeds ontmantelde molen

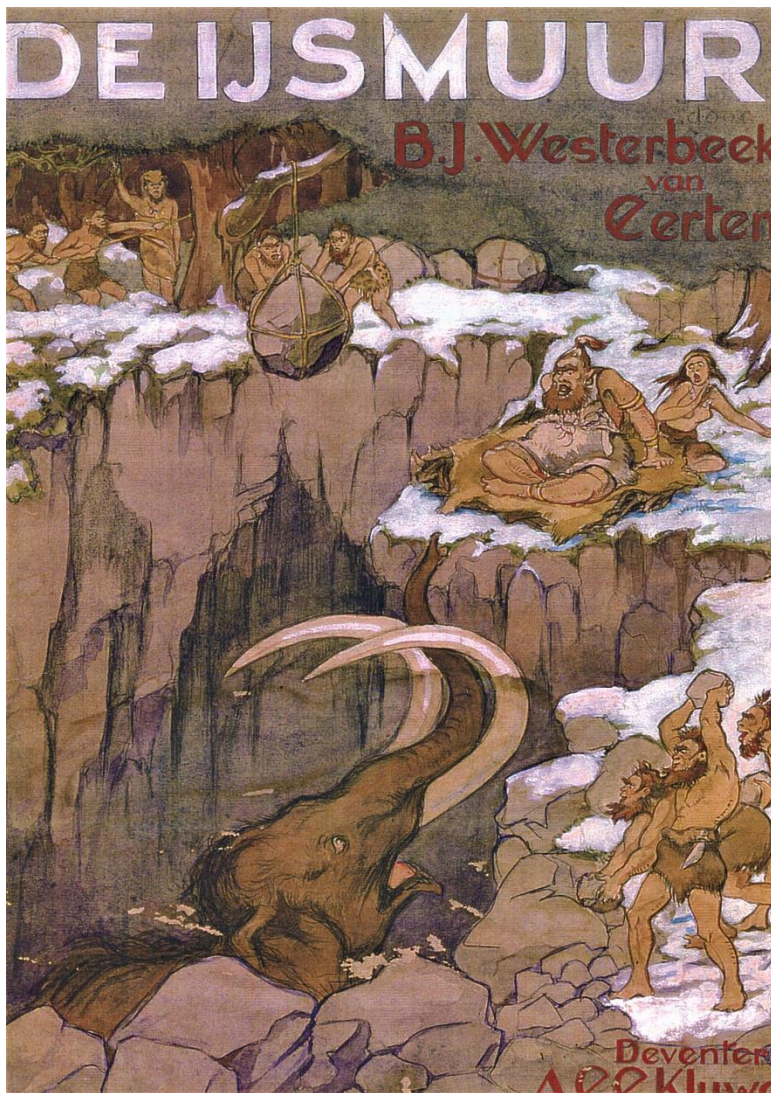
De tweede versie van Het Zand, met Natalie en twee zoons

“Voor de brand” en “na de brand”, het werden mijlpalen in de familiegeschiedenis en ook ik, geboren in 1953, ben daarmee opgegroeid.

Door de brand ging veel verloren, maar tussen het puin vond Bart een deel van zijn archeologische vondsten terug. Veel later, in de jaren vijftig, heeft hij die vondsten, waaronder de rest van een stenen strijdhamer, geschonken aan een museum. Weer later bleek de hamer een verbindingsschakel te kunnen vormen tussen verschillende typen. Echter, de sporen van vuur pasten niet in het beeld, zo schreef de onderzoeker aan Bart. Waarop Bart opheldering verschafte.

Zoals gezegd had Bart grote belangstelling voor de prehistorie. Deze interesse prikkelde zozeer zijn verbeeldingskracht dat hij er een roman over schreef, *De IJsmuur*, die door Uitgeverij Kluwer in 1935 werd gepubliceerd.

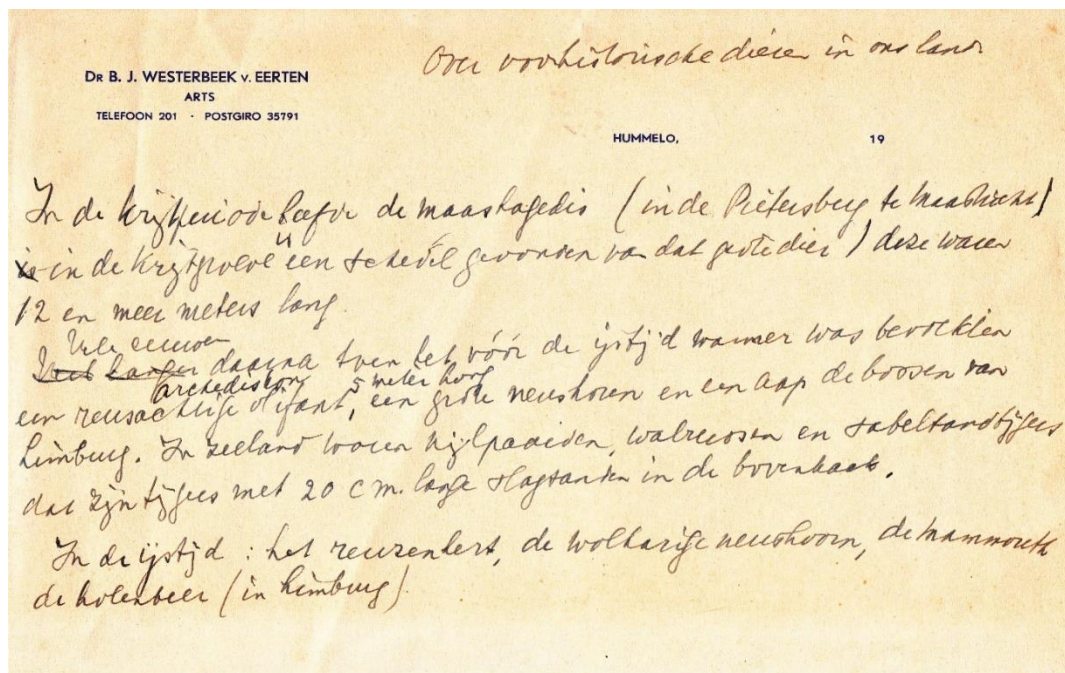

Het boek werd geïllustreerd door Barts schoonzuster Jeanne Faure. Ook de omslag werd door haar getekend.

Het was gedurfd. Met de doctorstitel, weliswaar niet op de omslag maar wel op het binnenwerk, geschiedenis bedrijven in romanvorm, dus ook op basis van verbeelding en fantasie. De ontvangst was wisselend. Dichtbij huis zeer enthousiast: *De Graafschap-bode*. De vaste recensent van de AVRO, Ritter, was kritisch: als roman schoot *De IJsmuur* tekort en de historie werd geweld aangedaan doordat lange tijdvakken eenvoudigweg waren samengevoegd. *De Nieuwe Rotterdamse Courant* was lovend: het aardigste van dit boek,

schreef de krant, is de onverschrokken gelijkstelling van het menselijke door alle tijden heen. Dit was de bedoeling van Bart en hij zal blij zijn geweest met dit compliment.

Aantekeningen van Bart over prehistorische dieren

Anno 1938. Er waren al langere tijd problemen gerezen met de opvoeding van zoon Bobbie, 17 jaar. Van jongs af aan was hij erg druk en Bart was geen geduldige opvoeder. Ook werd gevreesd dat Bobbie beïnvloedbaar kon zijn voor "verkeerde invloeden". Voor zijn eigen bestwil werd door Bart besloten hem een tijdlang naar de boerderij van oom Lou Westerbeek van Eerten te sturen. Lou was de jongere broer van Bart en was in de jaren twintig geëmigreerd naar Zuid-Afrika. Het is mij niet bekend of Natalie het hier mee eens was. Ze was een getrouwde vrouw en in die hoedanigheid in de normen van de tijd onderworpen aan de man. Ze heeft zich neergelegd bij de beslissing van Bart om Bobbie naar Zuid-Afrika te sturen.

Het verblijf zou veel langer duren dan gepland want door het uitbreken van de oorlog kon Bobbie niet terugkeren.

In december werd het 25-jarig arts jubileum herdacht. De Graafschap-bode van 14 december 1938 besteedde er uitvoerig aandacht aan.

HUMMELO.

Artsjubileum Dr. B. J. Westerbeek van Eerten.

— Maandag j.l. herdacht Or. B. J. Westerbeek van **Eerten** alhier den dag, waarop hij vóór 25 jaren zijn ambt als geneesheer aanvaardde. Hoewel aan dit feit geen algemeene bekendheid was gegeven, heeft den 12den December den jubilaris wel voldoende bewezen in den vorm van gelukwenschen en bloemstukken, hoe hoog deze als mensch en als medicus hier en in de wijde omgeving in aanzien staat. Des avonds bracht de muziekver. „De Eendracht” den dokter een serenade, bij welke gelegenheid de heer G. Wassink aan Dr. Westerbeek van **Eerten** zijn warmen dank uitsprak voor het vele en goede werk, dat laatstgenoemde alhier in den loop van ruim 21 jaren heeft verricht. Hij sprak de hoop uit, dat de beminde dokter nog vele jaren zijn zegenrijk werk mag verrichten. Deze huldebetuiging trok uiteraard groote belangstelling.

Toen Dr. W. v. E. zich in 1917 alhier als arts vestigde, bewoonde hij de villa in het dorp, welke thans bewoond is door den heer G. Eggink, doch wiens huis nog altijd als „het doktershuis” wordt betiteld. Ten gevolge van grondverkoop onder „Enghuizen” werd de villa „Het Zand” gesticht, waarbij een mooi staaltje van echte burgerzin (in den vorm van gratis zandvervoer) tot uiting kwam. Reeds toen bleek overduidelijk welk een voorname plaats „de dokter” in ons dorpsleven innam. Andermaal werd dit bewezen toen in Juli 1936 het doktershuis door brand werd verwoest.

De heer W. v. E. promoveerde in 1920 tot Dr. op het proefschrift „Eugenetiek, historisch critisch overzicht”. Moge Hummelo zijn geziene geneesheer nog lang in zijn midden hebben.

Een maand later trok Bart wederom publicitaire aandacht met de 13de jaarvergadering van de Oudheidkundige Vereeniging De Graafschap in De Gouden Karper te Hummelo.

De Jaarvergadering van de Oudheidkundige Vereen. „De Graafschap”.

Op Zaterdag j.l. in Hotel „De Gouden Karper” te Hummelo.

— De 13de jaarvergadering der Oudheidkundige vereeniging „De Graafschap”, welke Zaterdagmiddag in de zaal van hotel „De Gouden Karper” te Hummelo werd gehouden, heeft zich weer gekenmerkt door die sfeer van echte Graafschapsche gemoedelijkheid, welke in deze even belangrijke als nuttige vereeniging in zoo ruime mate wordt aangetroffen.

In zijn hartelijk welkomstwoord tot de niet in groote getale opgekomen leden en in het bijzonder tot Burgemeester J. I. Cordes, memoreerde de voorzitter, Dr. J. C. Vos uit Zutphen, de belangrijkste gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Met teleurstelling maakte spreker melding van de geringe belangstelling voor de jaarlijksche excursie. Bij het bestuur maakt het dan ook een punt van ernstige overweging uit, of in den verfolge nog excursies zullen worden gehouden.

Het ledental beweegt zich in stijgende lijn, terwijl de financieele toestand der vereeniging geen reden tot bezorgdheid geeft.

Dr. J. B. Westerbeek van Eerten die een interessante lezing hield over het rassen-vraagstuk.

Bart was de hoofdspreker en had als onderwerp gekozen “het rassenvraagstuk van onzen tijd”. Een “ras” is “een zeer vaag begrip meer fictie dan werkelijkheid”, zo betoogde hij. Het toekennen van geestelijke eigenschappen is onjuist: binnen de bevolkingsgroepen bestaan even grote verschillen als tussen bevolkingsgroepen.

En omdat “rassen” niet

bestaan, bestaat “het joodse ras” dus ook niet.

Het betoog van Bart ging in tegen gangbare opvattingen en daarmee was hij zijn tijd ver vooruit. Zijn beweringen waren uitgesproken antiracistisch en dat in die tijd niet alleen tamelijk ongewoon maar ook dapper, want in het agressieve buurland hield men er heel andere opvattingen op na. Ik heb mij er over verbaasd dat hij in de oorlogsjaren nooit met dit betoog is geconfronteerd. Het druiste lijnrecht in tegen waar de Duitse machthebbers voor stonden en men werd wel voor minder opgepakt.

Getrouwd onder moeilijke omstandigheden, de Eerste Wereldoorlog en de zwakke gezondheid van Barts ouders, vierden Bart en Natalie op 19 augustus 1939 hun zilveren bruiloft. Een paar dagen later begon de Mobilisatie. Er was desalniettemin een groot, deftig feest, waarvan een reeks foto's werd gemaakt.

Statieportret van het zilveren bruidspaar in de tuin van Het Zand.

Met de kinderen en pleegkinderen (zonder Bobbie)

Groepsportret in de tuin van Het Zand

Eind augustus vond de algemene mobilisatie plaats en sprak de koningin tot het volk. Duizenden Nederlandse mannen werden onder de wapenen geroepen. Bart hoopte dat Nederland neutraal zou kunnen blijven, zoals in 1914.

DE GRAAFSCHAP-BODE.

TWEDE BLAD.
WOENSDAG 30 AUGUSTUS '39

Een Koninklijk Woord in Mobilisatietijd.

Koningin Wilhelmina spreekt tot Haar Volk.

H.M. de Koningin heeft Maandagavond om 8 uur de volgende rede tot Haar Volk gehouden:

Landgenooten.

Op het ernstige uur waarop wij ons verplicht hebben gezien maatregelen te nemen om land- en zee-macht op voet van oorlog te brengen, is het Mij een behoefte een woord tot U allen te richten.

De toestand is ernstig.

Niet in dien zin, dat alle hoop op een vreedzame oplossing tusschen de betrokken meesdeden als verloren zal moeten worden beschouwd. De besprekingen zijn nog niet afgebroken en zoo lang er geen breuk is, is niet geboden dat de vrede moet wijken voor den oorlog.

Weerbericht.

Verwachting: Meest zwakke Noord-Oostelijke tot Zuid-Oostelijke wind. Holder tot gedeeltelijk bewolkt. Droog weer, behoudens in het Noorden eenige kans op onweer. In het Zuiden toememende kans op onweer. Des ochtends plaatselijke nevel of mist. Weinig verandering in temperatuur.

Allen te zamen moeten wij vooral in een tijd als deze blijk geven doordrongen te zijn van een geest van eendracht en liefde tot den naaste, waardoor alleen het ons mogelijk zal zijn de lasten die ons worden opgelegd gezamenlijk en voor elkander te dragen.

— Ten stadhuis van de gemeente Amsterdam is ten overstaan van notaris E. Th. Scheltinga Koopman de acte verleden, waarbij het Kon. Zool. Genootschap „Natura Artis Magistra” zijn terreinen, met de daarop bestudeerde opstallen, zoologische toebehooren en bibliotheek voor een bedrag van f. 1.131.000 overdraagt aan de provincie Noord-Holland en de gemeente Amsterdam.

— De Canadeesche regering is in overleg met de regering te Londen haar militaire voorzorgsmaatregelen voort. De bevolking staat haar daarbij ter zijde. Zoo was het aantal aanvragen voor vrijwillige dienstzending zoo groot, dat het getal vrijwilligers tot 10.000 beperkt moest worden. Op grond hiervan neemt men aan, dat het aantal Canadeezen, dat in het Engelsche leger zou strijden, zeer aanzienlijk zou zijn, indien niet een special Canadeesch legercorps gevormd zou zijn.

Korte Mededeelingen.

— In de week van 21 t/m. 26 Aug. werden in Nederland 53 faillissementen uitgesproken.

Dezer dagen heeft Prinses Juliana het Bureau Ontwikkeling en Ontspanning van het Algemeen Hoofdkwartier verblijft met een gift van f. 10.000.

— Op den Oud-Arnhemschen bovenweg onder de gemeente Driebergen is die heer C. van Scherpenzeel uit Zeist, die op de fiets was, door een auto overreden en op slag gedood.

— De ruim 40-jarige heer Feit uit Vlietuis stak, zonder emig teeken te geven, op zijn rijwiel ter hoogte van de nieuwe verkeersbrug over het Merwedekanaal in de gemeente Oude Rijn den Rijksweg over. De man werd door een auto aangereden, ernstig gewond en is later in het ziekenhuis te Utrecht aan de gevolgen overleden.

— Op tot nu toe onopgehelderde wijze is de ruim twintigjarige motorrijder De Groot uit Utrecht onder de gemeente Jarbas op een vierstal jongens ingevallen. De motorrijder sloeg over den kop en werd op slag gedood. Twee van de aangereden jongelieden werden met een hersenschudding overge-

Koninklijke onderscheidingen in verband met den verjaardag van H.M. de Koningin.

Welke onderscheidingen aan Achterhoekers ten deel vielen.

Twee nieuwe ridders.

Ex. J. L. van J. W. Smit, Ned. Herv. predikant te Hd. s. h. hoofdbestuur Hengelo (G.), v. J. van B. T. B. te W. h. hoofd.

Tot ridder in de orde van Oranje-Nassau werden benoemd de heren Ds. J. Barbas te Hengelo (G.) en J. W. Smit te Wichmond, wier portretten wij hierboven afdrukken.

Toegesond de vermeldde, verbanden aan de Orde van Oranje-Nassau.

Gemengde Berichten.

Het Duitsch-Russische niet-aanvalsverdrag.

Hoe Dr. Colijn er over denkt.

Tijdens een interview, dat A. Ingwers denzer dagen had met onzen oud-minister-president dr. H. Colijn en dat in de Telegraaf is gepubliceerd, kwam o.m. ter sprake dr.

Onlangs de motorisatie van het Nederlandsche leger schijnt het paard daarbij nog een zeer voornamelijk te spelen. Bijgevoeg waren gister, Dinsdagmorgen, de wegen in Nederland grotendeels bezet met vele duizenden paarden, die ter keuring werden geleid. Zoo zagen wij dien morgen vanaf Laag-Keppel tot Doesburg een onafgebroken stoot van „landelijke ruiters” op weg naar de Drususstad, waarvan het meerendeel der viervoeters terugkeerde als „minder geschikt voor het leger”, terwijl de rest tegen zeer behoorlijke prijzen werd overgenomen. Voor haver voor dien dag moest worden meegenomen. Een boer, die ter zake in gebreke bleven was, hoorde zich ter keuring de vraag stellen: „Waar is de haver voor je paard?” waarop prompt het antwoord kwam: „Mag ik oe es wat zeggen, m’heer? Ak eiges d’r in dag op uut mot. krieg ik van ’t wief ok niks met. Ak ’s avens weer in huus bin, kan ik net zooville krieges ak moer hebben wil, ook smeer as ’t neudig is. Met mien peerd geet ’t vandage niet vender, of is mot het oavermomen en dan mo’ d’r eiges moer veur zeggen, better wet ik ’t ook niet.....”

haver voor dien dag moest worden meegenomen. Een boer, die ter zake in gebreke bleven was, hoorde zich ter keuring de vraag stellen: „Waar is de haver voor je paard?” waarop prompt het antwoord kwam: „Mag ik oe es wat zeggen, m’heer? Ak eiges d’r in dag op uut mot. krieg ik van ’t wief ok niks met. Ak ’s avens weer in huus bin, kan ik net zooville krieges ak moer hebben wil, ook smeer as ’t neudig is. Met mien peerd geet ’t vandage niet vender, of is mot het oavermomen en dan mo’ d’r eiges moer veur zeggen, better wet ik ’t ook niet.....”

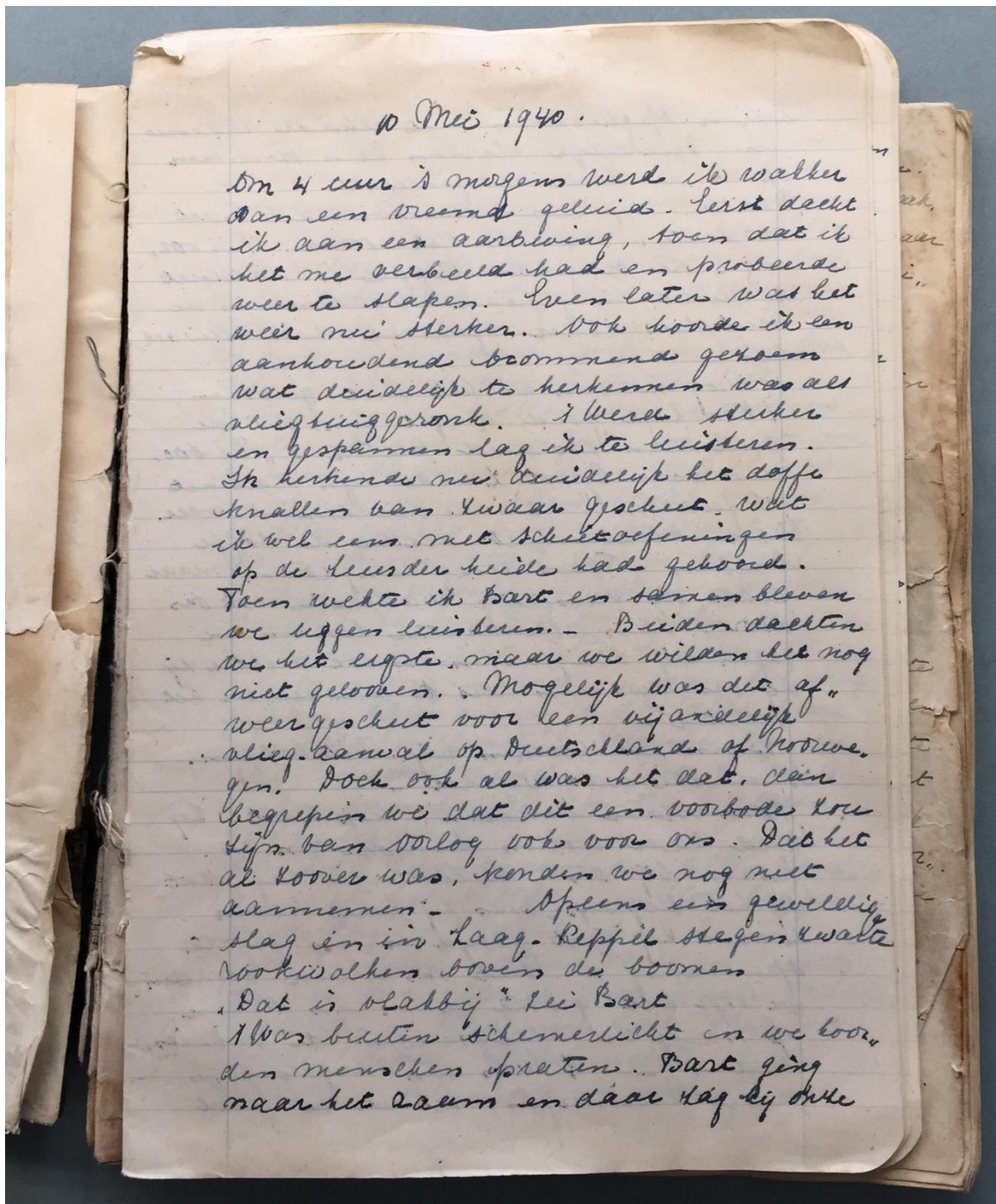
Duitsland is voor een zeer groot deel toe te schrijven aan de militaire voorzieningen van allerlei aard. Kwam dit tot een eind zonder eenigermate compensatie, dan zou een geweldig terugval op het terrein der arbeidsmogelijkheden te duchten zijn en die vrees draagt er zeker toe bij, dat men op den weg nu een mogelijkheid om op de geweldige Russische markt bijzondere gelegenheid tot afzet te scheppen, dan kan een eventuele omschikking van oorlogs- op vreedzame bedrijvigheid met minder zorg worden tegemoet ge-

De mobilisatie raakte het gezin omdat de zons Thijs en Lodewijk werden opgeroepen. Thijs, zo bleek later, werd geleverd in IJmuiden voor de bewaking van de zeesluizen, terwijl Lodewijk deel uitmaakte van de Grebbelinie. Hieronder Thijs, tweede van rechts.

De oorlogsjaren

Deze periode is goed gedocumenteerd omdat Natalie vijf jaar lang een dagboek heeft bijgehouden waarin het reilen en zeilen van het gezin Westerbeek en de ontwikkeling van de oorlog zijn beschreven. Een van de redenen om een dagboek bij te houden was om haar zoon Bobbie inzicht te geven in de ontwikkelingen in het gezin gedurende de oorlog.

De meidagen van 1940 waren zwaar. Toen bij de Duitse inval de gevechten uitbraken waren de zorgen over de beide zoons groot. De onzekerheid bleef enkele weken voortduren totdat duidelijk werd dat zowel Thijs als Lodewijk ongedeerd waren gebleven. Maar drie dagen na de inval voltrok zich heel dichtbij een dodelijk drama. Bob Belinfante, Barts naaste collega in Laag-Keppel, deed samen met zijn vrouw Marianne Belinfante-Lisser een poging tot zelfmoord. Zij waren van joodse origine. In een afscheidsbrief viel te lezen: "liever dan de Gestapo in handen te vallen hebben we afscheid genomen van deze wereld". Bart betrad als eerste de slaapkamer en trof het echtpaar in zeer slechte toestand aan. Ze hadden morfine genomen. Bob Belinfante was niet meer te redden en overleed enkele uren later in het ziekenhuis. Marianne Belinfante, die in verwachting was, overleefde de suïcidepoging. Bart had verschillende afscheidsbrieven gevonden, waaronder één aan de patiënten. Die werd bij de begrafenis voorgelezen.

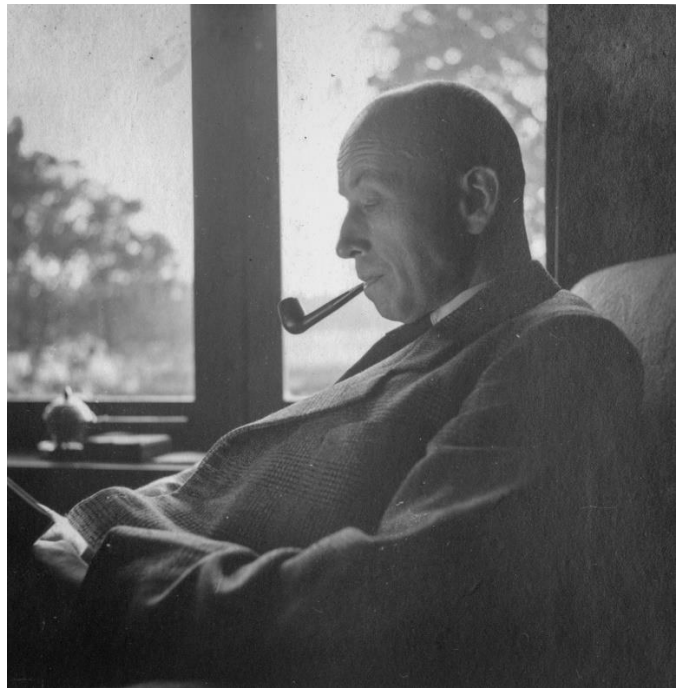
HOOG-KEPPEL.

16 Mei. Hedenmiddag is op de begraafplaats alhier het stoffelijk overschot van den op zoo tragische wijze overleden dokter Belinfante, uit Laag-Keppel, ter aarde besteld. Ofschoon de droeve plechtigheid in alle stilte en eenvoud plaats vond, was toch een aantal vrienden en ingezetenen aanwezig.

Ds. Van Linschoten deelde aan de geopende groeve mede, dat geen toespraken, ingevolge den wensch van den overledene, werden toegestaan. Op diens verzoek las hij een door den overledene geschreven afscheidsbrief voor, waarnaar onder ademlooze stilte werd geluisterd. Daarna strooiden vele aanwezigen, diep ontroerd, bloemen in het graf, waarna ds. Van L. een dankwoord sprak namens de patiënten en vrienden van den overledene en een kort troostwoord richtte tot de aanwezigen, waarna men diep onder den indruk den doodenakker verliet.

Onder de aanwezigen merkten we op den burgemeester den heer J. I. Cordes, dr. **Westerbeek** van **Eerten** uit Hummelo en de dokters uit Doetinchem. Onder de kransen was er een van de Vereen. tot bevordering der geneeskunst afd. „Oude IJsel”.

Na de capitulatie werd geprobeerd de draad weer op te pakken. Natalie noteerde: “het gewone leven gaat toch zoveel mogelijk door. Straks help ik Bart op consultatiebureau”.

Natalie en Bart omstreeks 1940

Op een avond in oktober 1940 waren Bart en de andere leden van het gezin getuige van een luchtgevecht. Een Engelse bommenwerper die, naar later bleek, terugkeerde van een aanval op een doel in Duitsland, was verstrikt geraakt in een bundel zoeklichten. Een Duitse jager viel het toestel aan waarop het in de lucht explodeerde en in stukken naar beneden viel. De stukken kwamen neer bij boerderij De Balen aan de Hessenweg en het zag er naar uit dat ook het woonhuis in brand stond.

Bart ging er zo snel mogelijk naartoe, als brandmeester en arts. Bij aankomst bleek dat het alleen een vrijstaande schuur was die brandde. Een Duitse luitenant verzocht Bart om de lijkschouw van de bemanning te doen. Het ging om twee piloten, een waarnemer, een man die de radio bediende en een boordschutter.

De begrafenis vond plaats op 4 oktober 1940 de begraafplaats in Hummelo.

Natalie deed uitvoerig verslag in haar dagboek. “Vandaag is hier de

begravenis geweest. De plechtigheid was heel sober en misschien juist daardoor zeer aangrijpend. Vijf kisten stonden bij de open groeve op het kerkhof. Behalve enkele officiële personen mocht er niemand bij op het kerkhof, maar daarbuiten stonden honderden mensen

uit Hummelo en omgeving. De burgemeester met de ambtsketen, de pastoor, de dominee en Bart stonden bij de groeve. Twee van de kisten waren gemerkt, de andere drie niet. Op elke kist lag een grote krans sparrenegroen en lila dahlia's. Om drie uur kwam een peloton Duitsers aan marcheren. Aan weerszij van het grote gemeenschappelijke graf werd een schildwacht geposteed. De anderen stonden in een rij langs het graf in de houding. Toen nam dominee Goedhart het woord. Hij sprak een korte inleiding in het Duits en las toen een gedeelte uit de Bijbel. Daarna bad hij het „Onze Vader” en voegde er tussen, dat God de verre familieleden kracht en troost zou geven. Toen werd het commando gegeven, de kisten werden één voor één neergelaten en toen klonk als één schot het salvo, de militairen groet. Daarna trok het peloton af. De vier officiële personen brachten elk een groet aan de open groeve. De plechtigheid was afgelopen en allen gingen naar huis. En nu liggen in ons rustige dorpje vijf jonge Engelse mannen, ver van hun familie, die nu zeker nog niet ervan weet. Laat het hen later tot troost zijn dat het hele dorp en omgeving met innig medegevoel deze dagen met hen allen meegeleefd heeft”.

Een bron van zorgen en spanningen was zoon Thijs. Omdat hij als ingenieur in Nederland geen werk kon vinden had hij een betrekking aanvaard in het Duitse Offenbach. Hoewel Thijs niet direct met de nazi's sympathiseerde raakte hij wel verstrikt in allerlei loyaliteitsconflicten en dreigde te worden meegezogen. Begin 1941 bracht hij enkele weken door op Het Zand. Natalie ging in haar dagboek uitgebreid in op de klempositie van haar zoon. De problemen werden groter toen Thijs en zijn verloofde Daisy Faure trouwplannen maakten en zich voornamen voorlopig in Duitsland te gaan wonen. Deze waren een doorn in het oog van Eddy Kooyman, de verloofde van dochter Elsbeth. Hij dreigde het huwelijksfeest te boycotten. Uiteindelijk draaide Eddy bij, maar het kwaad was geschied. De verloving hield geen stand.

Op 4 september 1941 vond het huwelijk van Thijs en Daisy plaats in Hummelo. Later zouden zij in België gaan wonen.

In de zomer van 1941 werden op vele plaatsen in Nederland regelmatig telefoon- en elektriciteitsdraden van de Duitsers doorgesneden. Dat gebeurde ook in de gemeente Hummelo en Keppel. De Duisters reageerden door het laten bewaken van verbindingskabels door burgers. Op last van de burgemeester werden mannen tussen 18 en 45 jaar opgeroepen om te “kabelen”, zoals het in de volksmond werd genoemd. Twee zonen van Bart en Natalie, Lodewijk en Emil, kwamen in aanmerking. Desondanks werd de kabel eind augustus op enkele plaatsen doorgesneden en op 1 september noteerde Natalie in haar dagboek dat de kabel voor de derde maal was doorgesneden en dat er werd gevreesd dat de burgemeester zou worden opgepakt. Toen na week de kabel weer gesaboteerd bleek te zijn werd de leeftijdsgrens van de kabelwacht verhoogd, waardoor ook Bart in aanmerking zou komen. Maar de Duitsers gooiden het over een andere boeg en besloten personen uit de gemeente Hummelo en Keppel op te pakken als gijzelaar: Bart Westerbeek van Eerten, Piet Coops (directeur Gelderse Tramwegen), Wim Tenkink (grootgrondbezitter), Han Markvoort (grootgrondbezitter), Ernst Deleth (fabrikant), Sweder Graaf van Rechteren Limpurg van Enghuizen, hoofdonderwijzer Jager en boer Wensink van De Hoenhorst. Twee leden van de familie Van der Hardt Aberson (eigenaar directeur van de Keppelse IJzergieterij). De groep werd overgebracht naar het Kamp Schoorl, een voormalig legerkamp dat door de Duitsers was ingericht als gevangenenkamp. Bart was gevangene met het nummer 521.

Kamp Schoorl (foto Wikipedia)

Eind september 1941 werd bekend dat de 17-jarige Jan Veldkamp uit

Hummelo de sabotage had gepleegd. Natalie besteedde er in haar dagboek uitvoerig aandacht aan. “Deze jongen meende het land een dienst te bewijzen door sabotage te plegen. Toen echter de gevolgen van het kablesnijden zo vreselijk bleken,

heeft hij het niet meer durven doen. Want nooit was het zijn bedoeling zijn eigen dorpsgenoten zo in zorgen te brengen. De arme jongen heeft met zijn vreselijk geheim rondgelopen. Wat moet hij geleden hebben dat hij niemand iets durfde te zeggen. Eindelijk is het hem te zwaar geworden en zelf heeft hij een aanwijzing gegeven om de aandacht op zichzelf te vestigen. Hij schreef anonieme brieven aan de burgemeester, waarin hij hem verzocht te zoeken onder de jongens van 17 jaar. Door de brief is het ontdekt en onmiddellijk heeft hij volledig bekend. Zou hij toch heus de kogel krijgen? Wij hebben nog hoop op gratie, omdat hij zo jong is”.

Op 20 september kreeg de burgemeester bericht dat de gijzelaars zouden worden vrijgelaten. Bart ging een week later weer aan het werk, hetgeen in De Graafschap-bode werd meegedeeld.

Natalie noteerde:

“28 September 1941

Vrijdag is Bart weer begonnen met zijn werk en boven verwachting is het heel goed gegaan. In de eerste twee dagen was het of hij zijn gedachten niet goed kon verzamelen en je kon duidelijk merken dat alles, wat hij meegemaakt had, geen ogenblik uit zijn gedachten was. Gelukkig blijkt dat het niet verontrustend is en dat er niet een soort „breakdown” kwam als

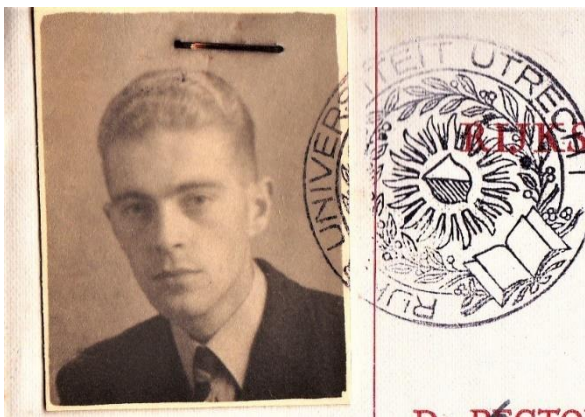
gevolg van de reactie. Hij is nu weer normaal aan het werk en dit leidt hem af. Hij ziet er aanmerkelijk beter uit, al is hij ook zeer vermagerd”.

Jan Veldkamp werd aanvankelijk ter dood veroordeeld. De straf werd omgezet in een tuchthuisstraf die hij in Berlijn moest uitzitten. Daar overleed hij in 1943.

In 1942 maakte Gerrit van Donselaar zijn entree op Het Zand en in het leven van Bart. Gerrit van Donselaar was op 28 april 1920 geboren in Heerlen. Zijn vader Koos was afkomstig uit het Gooise Laren. Gerrits moeder Riek Moolhuisen, kwam uit Weesp. Vader Koos werkte bij de staatsmijn Emma. Zoon Gerrit zat voor zijn opleiding gymnasium op het internaat Ruimzicht in Doetinchem.

Op school raakte hij bevriend met Lodewijk Westerbeek van Eerten en diens zusje Elsbeth Westerbeek van Eerten. In mei 1942 werd Gerrit genoemd in het dagboek van Natalie, als aanstaande verloofde van Elsbeth.

“Voorlopig wordt dit engagement niet publiek, ook omdat Gerrit nog minstens vijf jaar moet studeren. Wij geloven nu wel degelijk dat hij de persoon is om Elsbeth gelukkig te maken. Een ding is ook heel goed, dat Gerrit een heel gelovige jongen is, waaraan Elsbeth dus ook in dat opzicht steun zal hebben.”

De winter van 1941-42 was streng. In januari 1942 werd een Elfstedentocht gereden. Bart had het zwaar te verduren in die winter, onder andere omdat hij zelf ziek werd, een eveneens zieke collega moest waarnemen en omdat hij tijdens het rijden van visites telkens vast kwam te zitten. Gelukkig kreeg hij assistentie van de jonge semi-arts Willem Röell, die niet alleen met hem meeging tijdens het afleggen van visites, maar hem ook hielp bij allerlei andere dingen, zoals houthakken voor de open haard.

Bart in “wintertooi”, buiten in de tuin van Het Zand

Op 6 Mei 1942 schreef Natalie: “Eergisteren zijn 2.000 mensen, door het gehele land verspreid, gevangen genomen. De reden is onbekend. Waarschijnlijk zijn het mensen waarvan verwacht wordt dat ze de leiding zouden nemen... als de kentering komt. Men is dus bang. Onder de gevangenen is ook onze vriend Nico de Wolf, de architect die dit huis bouwde”. Deze actie van de bezetter was een soort waarborg tegen verzetsdaden. Mochten er verzetsdaden komen dan zouden gijzelaars kunnen worden geëxecuteerd. Nico de Wolf werd zeven maanden vastgehouden in kamp Sint Michielsgestel en kwam vrij vlak voor kerstmis 1942. Lichamelijk ongedeerd, maar geestelijk niet onbeschadigd.

De Engelse luchtmacht stuurde elke nacht bommenwerpers naar Duitsland. In de nacht van 13 op 14 juli 1942 werden grootscheepse aanvallen uitgevoerd op de Duitse industriestad Duisburg in het Roergebied. Bommenwerpers vlogen af en aan, maar sommige kwamen in moeilijkheden door afweergeschut, Duitse jachtvliegtuigen en slechte weersomstandigheden. Een uit koers geraakte Engelse bommenwerper kwam laag over Hummelo en probeerde zijn bommen te laten vallen in de weilanden.

Dat ging mis. Eén bom viel in een weiland vlakbij de boerderij Priesterinkhof en veroorzaakte grote materiële schade. De tweede bom daarentegen bleek een dodelijke voltreffer te

zijn: de boerderij De Stokhorst werd weggevaagd. De bewoners, het hele gezin Teerink, bestaande uit man, vrouw en vier kinderen, kwam om het leven. Het dienstmeisje en een knecht sliepen in de schuur en overleefden de ramp. Bart was samen met twee zoons en twee dochters (verpleegkundigen) vrijwel meteen ter plekke, maar konden voor de gezinsleden niets meer doen. Enkele dagen later werden de slachtoffers in Hummelo begraven. De belangstelling was overstelpend.

De boerderij De Stokhorst in puin, de schuur zwaar beschadigd

Familiegraf van het gezin Teerink in Hummelo (foto Karl Lusink)

In de zomer van 1942 vonden voor Bart en Natalie belangrijke levensgebeurtenissen in de privésfeer plaats. Het eerste kleinkind werd geboren, Beatrijs (dochter van Thijs en Daisy). Hanneke, oudste dochter, verloofde zich met hulpprediker Theo da Costa. Dochter Truke raakte bevriend met diens broer Lex da Costa. En plotseling overleed “Mama”, de moeder van Natalie en schoonmoeder van Bart. Zij is bijna 86 geworden en had het in de strenge winter zwaar te verduren gehad.

Bij de buurtschap Wittebrink bij Hummelo werd in augustus 1942 een werkkamp voor joodse dwangarbeiders gevestigd. Het Kamp De Wittebrink was in 1937 gebouwd ten behoeve van de werkverschaffing tijdens de crisis van de jaren dertig. Het bood onderdak aan ongeveer honderd personen, die werden ondergebracht in twee woonbarakken.

Natalie schreef op 24 september 1942: “Bart heeft veel met de Joden in het kamp te doen, daar de Joden niet hier in huis op spreekuur mogen komen. Bart gaat er nu elke avond heen. Het is voor Bart heerlijk hen zoo goed te kunnen behandelen. In schijn is hij heel streng, maar de Joden begrijpen hem best en zijn heel dankbaar. Toen hij vanavond wegging, zag ik dat hij zijn lachgastoestel vol met mooie handperen stopte”.

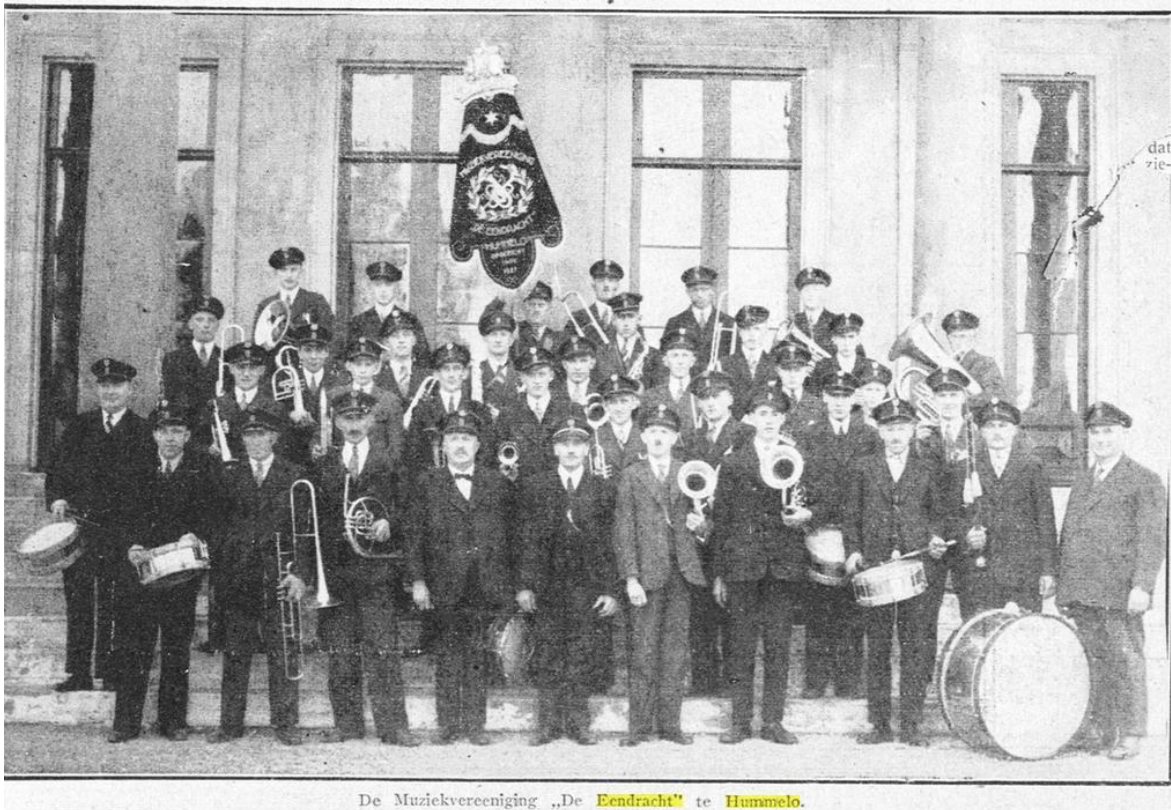

In de nacht van 2 op 3 oktober 1942 moesten de joodse dwangarbeiders onder bewaking te voet naar Hummelo.

Waarschijnlijk zijn zij vervolgens met tram van Laag-Keppel naar station Dieren gegaan en vandaar naar Westerbork en uiteindelijk de vernietigingskampen. Er zijn geen overlevenden bekend.

Er zijn geen sporen meer van het kamp, wel een monument dat herinnert aan het bestaan ervan.

In november 1941 vierde Bart een jubileum: 25 jaar huisarts in Hummelo. Eigenlijk hadden Bart en Natalie er vanwege de oorlogsomstandigheden geen aandacht aan willen besteden, maar zij bemerkten allerlei geheimzinnigheid om hen heen en gooiden het roer om. Het werd groot feest, misschien wel juist vanwege de weerbarstige omstandigheden. Vrijwel het hele gezin, inclusief aanstaande schoonzons, was op Het Zand aanwezig en al vroeg in de weer met de voorbereidingen, bijgestaan door de dienstmeisjes en burens. Het feest comité werd aangevoerd door burgemeester en huisvriend Jan Izak Cordes. Hij memoreerde in zijn toespraak “dat de dokter 25 jaar geleden zich hier, komende uit Scheveningen, als arts vestigde en er toen slecht uitzag, waarin gelukkig door de Gelderse lucht geleidelijk verbetering kwam”. De vermeerdering van uw gezin werd door ons, aldus Cordes, “aanvankelijk met blijdschap, daarna met verwondering en zorg, doch tenslotte met respect gadedeslagen”. De dokter ondervond grote hulpvaardigheid bij de bouw en later de herbouw van Het Zand. Begrijpelijk, “want Gij waart niet alleen een dokter, maar voor velen tevens een vriend en raadsman”.

Natalie noteerde in haar dagboek: “Opeens werden wij allen naar buiten geroepen en daar stond de dorpsfanfare op het terrein voor de garage en... Bart kreeg een serenade. Jager, het schoolhoofd, sprak Bart toe, een zeer hartelijke toespraak en als hij geïndigd was, was meteen het ernstige deel afgelopen. De muziek speelde een vrolijke wijs en plotseling trok men Bart en mij in het midden, de kinderen en gasten gaven elkaar de hand, de dorpsjeugd en anderen, die op straat toe stonden te kijken, renden naar

voren, werden mee in de kring opgenomen en toen begon de rondedans om ons beiden”.

“Pas om halfzeven”, aldus Natalie, “ging het laatste bezoek weg. Tot twaalf uur bleven wij met ons allen om de haard zitten en het was met een innig gevoel van grote dankbaarheid dat wij ons ter ruste begaven”.

Begin 1943 werden zowel het verzet als de daaropvolgende repressie feller. De met de vijand collaberende Nederlandse generaal Seyffardt werd doelwit van een moordaanslag. Seyffardt had zich in gespannen voor de werving van vrijwilligers voor de Waffen SS, ten behoeve van de strijd aan het Oostfront. (foto Wikipedia)

Twee leden van de verzetsgroep CS-6 belden 's avonds bij Seyffardts huis aan en toen de generaal open deed werd hij door een van hen neergeschoten. Seyffardt raakte dodelijk gewond, maar kon voor zijn overlijden nog een soort signalement van de daders doorgeven: “twee studenten”. De bezetter beantwoordde de aanslag met grote razzia's in studentensteden. Honderden studenten werden opgepakt en afgevoerd naar Kamp Vught. Maar er waren er ook op het nippertje aan arrestatie konden ontsnappen. Zoals Gerrit van Donselaar die in Utrecht medicijnen studeerde en zich via een geopend raam van de collegieruimte uit de voeten kon maken. Halsoverkop, zonder naar huis te gaan om kleren op te halen, verliet hij Utrecht en kwam 's avonds in Hummelo aan.

Korte tijd later verscheen ook Lex da Costa, die in Delft studeerde en het daar te benauwd had gekregen.

Uit het dagboek van Natalie: “Gerrit is wel door het oog van een naald gekropen. Dadelijk, nadat hij gewoon uit het station vertrokken is, zijn alle perrons afgezet en alle wegen, zodat ontvluchten niet meer mogelijk was. Lex was toevallig een eindje gaan omlopen toen de razzia in Delft plaatsvond”.

Er deden geruchten de ronde dat ook op middelbare scholen razzia’s werden gehouden. Ook zoon Emil en pleegzoon Jim liepen risico’s. Het veilig onderbrengen van allemaal vergde veel vindingrijkheid en improvisatie. Daarbij kwam ook de verstopplek op zolder van pas. Al bij de herbouw van Het Zand in 1936 was rekening gehouden met de mogelijkheid van verstopplaatsen, met in gedachten de vorige mobilisatie in 1914. Op de grote zolder kon een stuk van de betimmering losgeschroefd worden. In 1941 werden verstopplaatsen verder uitgebreid.

Natalie noteerde “Wij hebben hier nu Gerrit, Lex, Wout van de Weg (Barts assistent), Emil en Jim in huis. Lex is gisterenavond dadelijk weggegaan en werkt in overal en klompen bij boer Wensink als knecht. Jim dito zoo bij Berendsen van Holthuizen. Gerrit en Emil zijn nog thuis, maar zullen vannacht ergens anders slapen. Gisterenavond waren allen dus nog hier, maar we namen wel degelijk onze maatregelen. Op de ingebouwde verstopplaats op zolder kunnen zij goed verstopt worden. We hadden afgesproken dat, mocht er vannacht gebeld worden en de Grüne Polizei of de WA-mannen zouden komen, dan zou Bart dralend opendoen en die lui aan de praat houden. Ik zou direct de jongens waarschuwen, die met hun kleren onder de arm naar boven zouden vluchten. Wout, die het minste gevaar loopt, zou hen in hun gevangenis van buiten insluiten. Ondertussen zouden Elsbeth en ik direct de drie bedden recht leggen en verder weer in bed gaan. ‘t Was vannacht echter heel rustig. Wel ging opeens de telefoon en meteen was ik op mijn qui-vive. ‘t Was echter een patiënt. We leven nu van de ene dag op de ander en wachten af de dingen die komen zullen. Gelukkig is er bij geen van allen een spoor van agitatie”.

En op 21 februari 1943: “Deze week is er wat oppakken van jongens betreft niets bijzonders gebeurd. Wel zijn er telkens geruchten geweest dat de overvalwagens gezien waren en dus dat alle onderduikers op hun hoede moesten zijn. We hadden codes afgesproken om te telefoneren, wanneer er gevaar dreigde. Ik telefoneerde dan: „de dokter zegt dat u nog een poeder mag gebruiken” naar de verschillende boerderijen of families waar onze jongens verstopt waren. Dat betekende: pas op, er dreigt gevaar. „U mag twee poeders gebruiken” betekent: groter gevaar, en „u mag drie poeders nemen” is: vlucht!!! Tweemaal is er getelefoneerd over een poeder. Emil en Gerrit hebben zich die dag schuil gehouden in het clubhuisje van de golf, waar Beek, de golfknecht, hen een mandje met eten bracht. Ook zijn zij twee dagen verstopt geweest in het knechtenkamertje van de boerderij van de

Markvoorts. Lex heeft zich een prachtschuilplaats gemaakt bij Wensink en Jim heeft de hooiberg uitgekozen bij Berendsen”.

Om studentenverzet de kop in te drukken troffen de Duitsers in maart 1943 een nieuwe maatregel, de loyaliteitsverklaring, die de studenten moesten ondertekenen. Zij moesten beloven dat ze zich zouden “onthouden van iedere tegen het Duitse Rijk gerichte handeling”. De studenten hadden tot 10 april de tijd om de verklaring te ondertekenen. Velen weigerden, waaronder Lex da Costa en Gerrit van Donselaar.

K 2872

Ondergeteekende

geboren te

wonende

verklaart hiermede plechtig, dat hij de in het bezette Nederlandsche gebied geldende wetten, verordeningen en andere beschikkingen naar eer en geweten zal nakomen en zich zal onthouden van iedere tegen het Duitse Rijk, de Duitse weermacht, of de Nederlandsche autoriteiten gerichte handeling, zoomede van handelingen of gedragingen welke de openbare orde aan de inrichtingen van hooger onderwijs, gezien de vigeerende omstandigheden, in gevaar brengen.

7180 - 3 - 6 - '43 - K 983

Al gauw werd duidelijk wat er met weigeraars zou gebeuren. Mannelijke studenten die niet tekenden, moesten zich in Ommen bij de “Arbeitseinsatz” aanmelden. Als de weigeraars niet naar Ommen zouden gaan, zouden er represaillemaatregelen tegen hun familieleden worden genomen. De bezetter arresteerde ongeveer 3.500 weigeraars, die naar Duitsland werden gestuurd. De overige weigeraars doken onder.

Eind maart trouwden Hanneke Westerbeek van Eerten en Theo da Costa.

Net als bij zoon Thijs vond het huwelijk plaats in Hummelo.

De Duitsers troffen in 1941 de eerste voorbereidingen om de ongeveer vijftienduizend in Nederland werkzame artsen onder te brengen in een "Artsenkamer". Op 20 december 1941 werd op last van Arthur Seyss-Inquart, de "Rijkscommissaris in de bezette Nederlandse gebieden", de Artsenkamer opgericht. Hiermee zou de bezetter meer greep krijgen op de Nederlandse artsen. Doel was "gelijkschakeling", op nationaalsocialistische basis, zoals dat in Duitsland vanaf de machtsovername had plaatsgevonden. De Artsenkamer was een verplichte beroepsorganisatie voor medici. De poging tot gelijkschakeling van de medische wereld mislukte. Slechts enkele honderden van de bijna zeventienduizend Nederlandse artsen werden lid. Grote aantallen artsen verzetten zich en gaven daar op uiteenlopende manieren uiting aan. Er circuleerde wat je nu zou noemen een "format" voor een protestbrief aan Rijkscommissaris en mede op basis daarvan liet ook Bart zijn ongenoegen blijken, en wel met open vizier. Veel artsen deden dat niet en bleven anoniem.

Dr. B. J. Westerbeek v. Eerten
 Arts - Hummelo - Telefoon 201 - Spreekuur 8-9 en volgens afspraak
 Postgiro 35791

Hummelo, 20 Juni 1943

Aan den Heer Rijkscommissaris van het bezette Nederlandsche Gebied.

Met groote verwondering en verontwaardiging hebben wij, Nederlandsche artsen kennis genomen van uw laatste instructie, de uitoefening van ons beroep betreffende.

Deze instructie bepaalt o.m., dat de artsen niet meer de vrijheid hebben hun beroep of bevoegdheid neer te leggen, of afstand te doen van de daaraan verbonden artsenkamer. Met scherpe straffen dreigt gij hen, die in strijd met uw instructie zouden handelen.

Van oudsher hebben wij Nederlandsche artsen gewerkt in het belang van onze patienten en van ons volk. De geneeskundige en hygienische verzorging van Nederland stond, dank zij ons praktisch en wetenschappelijk werk, steeds op zeer hoog peil. De Nederlandsche My. tot bevordering der geneeskunst, voldeed als beroepsorganisatie aan hooge eischen. Zij werkte volgens Nederlandsche normen, bouwde voort op Nederlandsche traditie en bevatte bijna alle Nederlandsche artsen. Deze voortreffelijke beroepsorganisatie is door ons vrijwillig verlaten, omdat wij wilden voorkomen, dat zij een instrument zou worden tot knechting van den Nederlandschen artsenstand. Door u werd toen de artsenkamer opgericht, die de ons volkomen vreemde nationaal-socialistische beginselen aan de artsen moest opdringen.

Mijnheer de Rijkscommissaris onniskkenbaar moet u zijn gebleken, welken afkeer wij hebben van dit geïmporteerde, ons opgedrongen instituut. Gedurende den tijd, dat de artsenkamer bestaat, is zij steeds weer gestooten op den spontanen weerstand der artsen en niets heeft zij nog bereikt. Groot was en is het wantrouwen der Nederlandsche artsen ten opzichte van

Op 26 Juni 1943 schreef Natalie in haar dagboek: “Een ellendige nacht. Ik geloof dat dit de zwaarste aanval was die we tot nog toe meemaakten. Deze keer was ik heel erg bang. Een zware bom viel in de buurt. Het huis dreunde, kalk viel van de muren. De vliegtuigen kwamen extra laag over en van verschillenden hoorden we dat de motor defect was. Natuurlijk zagen we ook weer vliegtuigen vallen en één kwam brandend neer in Steenderen, waarschijnlijk een Duitse jager, want de wachten die er omheen geposteed stonden, Hollanders, werden met gevloek en gesnauw door de Duitse politie weggejaagd. ‘s Morgens horen we het vreselijke bericht dat door het hele land een razzia op doktoren gehouden is. Heel veel zijn er gepakt, het juiste getal is nog niet bekend, maar het heet dat een derde van alle Nederlandsche doktoren gevangen genomen zullen worden! Deze daad is vermoedelijk het antwoord op een heftig protestschrijven van alle Nederlandsche doktoren aan Seyss-Inquart”.

Uit voorzorg sliep Bart niet meer thuis, maar dat mocht niet baten. Toen hij net even thuis was en in de apotheek medicijnen stond te maken werd hij opgepakt. Natalie beschreef de toedracht: “Langs het huis fietsten twee marechaussées, één de ellendige NSB-er Slotboom en de andere de gemeentepolitie R.K. Sportel. Ik zie hen het erf oprijden en begrijp het meteen. Lous rent naar de apotheek. Net te laat. Slotboom heeft over het gordijn gekeken en Bart zien zitten en is meteen de wachtkamer doorgelopen en staat voor Bart. Geen kans meer op ontvluchting”.

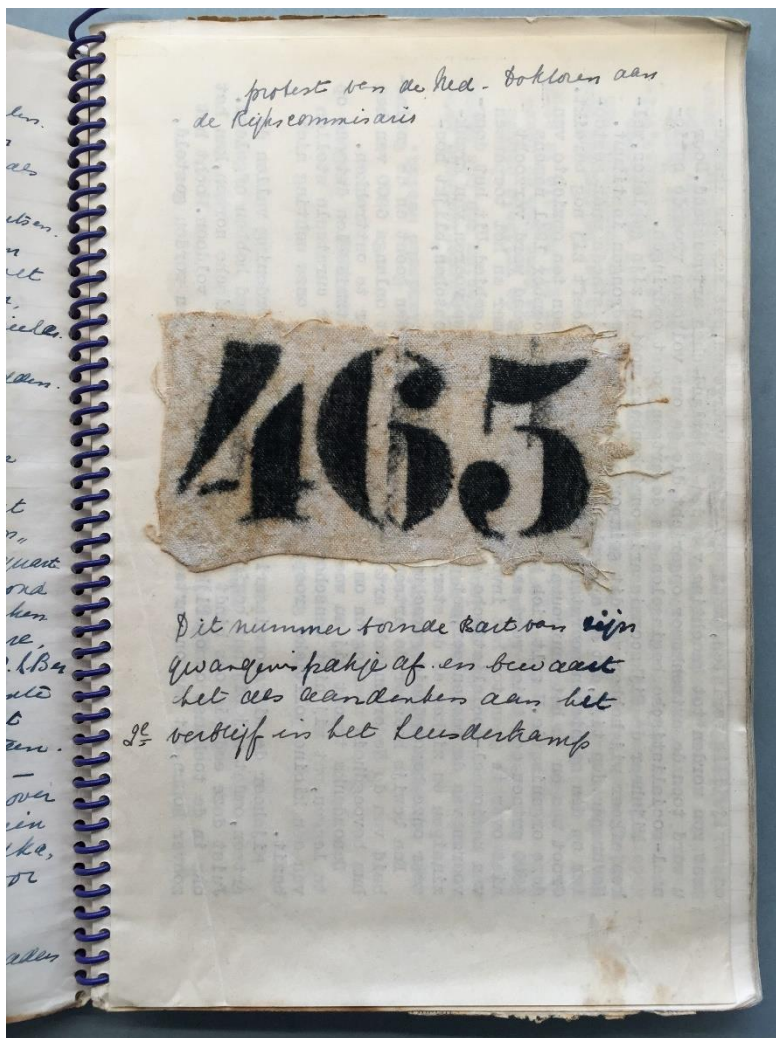
De volgende dag werd Bart door Sportel naar Kamp Amersfoort gebracht. Dit nadat Sportel nog had aangeboden om samen met hem onder te duiken Een moedig aanbod want Sportel had ook zelf een gezin.

Natalie noteerde: “Vannacht zijn in Doetinchem bij alle doktoren de spreekkamers verzegeld!! Het uitoefenen van hun ambt is dus bijna onmogelijk. Wat moet dit toch alles worden? Hoe zal het Nederlandsche volk dit toch verwerken? In Utrecht helpen de doktoren alleen de zeer ernstig zieken. Nergens wordt spreekuur gehouden. We overwegen nu of we alles wat waarde heeft, zullen wegslepen, want het is heus niet denkbeeldig dat de

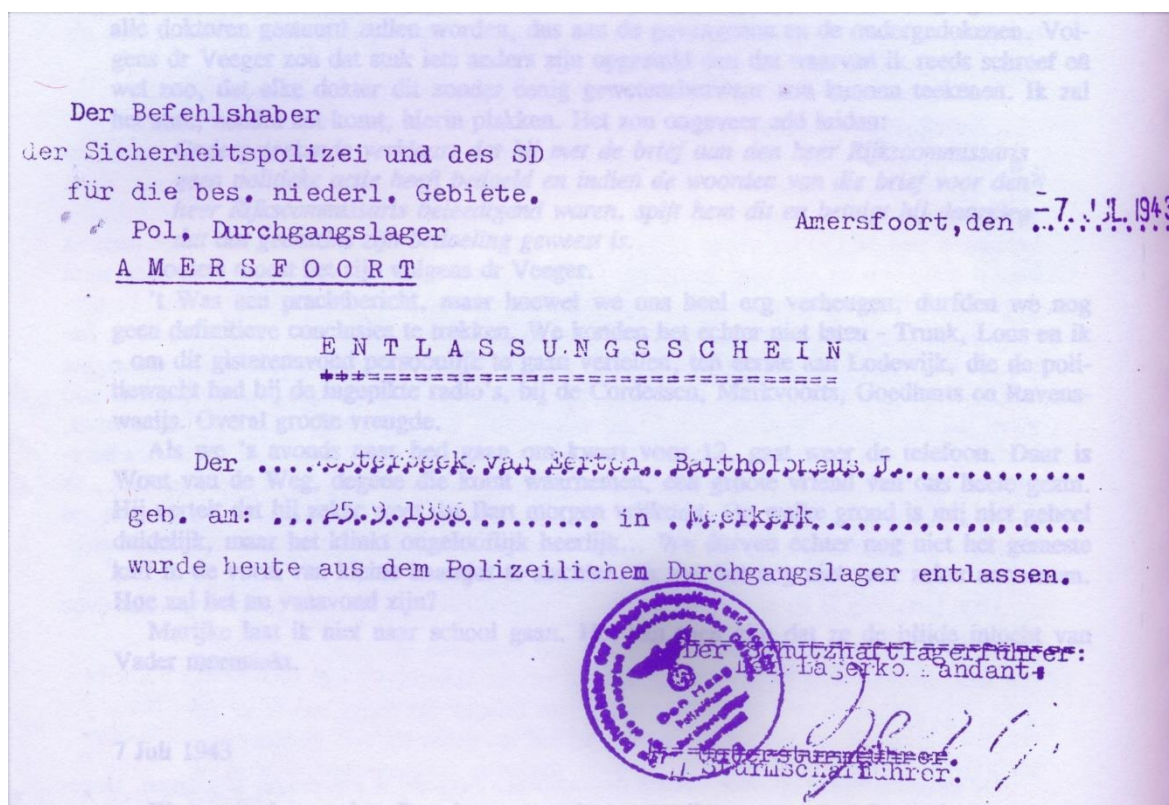
Duitsers ons huis in beslag nemen. Bart is altijd erg tegen iets wat lijkt op een paniekstemming en ik meen dat we het nog wel even kunnen aanzien. 't Zou wel toevallig wezen als wij de eersten waren, dus ik geloof dat we nog even kunnen afwachten”.

Bart was gevangene nummer 465, de kapper schoor zijn haren af, hij kreeg “een boevenpak”, moest klompen dragen en “lichte arbeid” verrichten. Het laatste betekende werken met de tuinploeg. Overal trof hij bekenden, collega's. Dit was op zichzelf niet al te zwaar, maar hij was niet gewend om de hele dag op klompen te staan. De gevangenen werden voortdurend blootgesteld aan gesnauw, vernederingen en treiterijen, zoals het “vergeten” van brooduitdeling. Voortdurend werden gevangen opgeroepen voor ondervraging. Maar de Duitsers hadden voor zichzelf een probleem geschapen: de medische zorg stagneerde en de artsen wezen de Artsenkamer massaal af.

De kampcommandant stelde voor dat de artsen de brief zouden intrekken en vervolgens weer op vrije voeten zouden komen. Zo ontstond er een onderhandelingssituatie. De artsen gingen in beraad. Bart schreef hierover: “ ten slotte wordt besloten dat we de brief „zurückziehen”, dat is innemen naar den vorm, niet naar de inhoud, en onze excuses aanbieden voor den vorm. Ons standpunt blijft gehandhaafd, maar de vorm wordt gelaakt. Wij wilden geen politieke actie. Een en ander gaat ten slotte met algemene stemmen”.

Bart werd vrijgelaten op 7 juli 1943. Op precies dezelfde dag werd in België bij Thijs en Daisy het tweede kleinkind geboren: Bartholomeus Johannes Westerbeek van Eerten.

Uit het dagboek van Natalie

“25 September 1943,

Barts verjaardag. We voelen dit wel als een grote zegen, dat we deze dag zo kunnen vieren. We zijn nu vandaag met ons veertienen. Van tevoren zie ik er altijd wat tegen op, als we zo'n groot huishouden hebben, vooral met het oog op het eten, maar het gaat altijd boven verwachting goed. Gisteren waren Dientje, Lous en ik de hele dag heel erg druk om alles van tevoren klaar te maken, maar als alles klaar staat kun je je toch niet voorstellen dat het oorlog is en er aan alles gebrek is. Het menu zal zijn: Eerst maïskolven, die volgens het recept zo van de kolven gegeten worden met boter en zout. Dan heerlijke tomatensoep gekookt met ham-nat. Dan een schotel van kippenragoût (twee heel magere haantjes) aangevuld met cantharellen en een grote portie vooroorlogse rijst en appelmoes. Dan een heerlijke vollemelkse maïzenapudding met liefst 8 eiwitten (mijn op een na laatste maïzenapak) met... Rijnwijnsaus. Een fles Rijnwijn kregen we van mevrouw Markvoort voor dit doel. Dan vruchten, druiven en peren. Voor de visite heb ik 50 gebakjes, die wij zelf vullen met bramen”.

Natalie vervolgde: “Lex en Gerrit kwamen vermomd als boerenknechts op een vrachtauto plotseling aanzetten. Beiden hebben besloten hun schuilplaats te veranderen. Ten eerste, omdat het beter is voor de veiligheid om niet te lang op eenzelfde plaats te blijven en ten tweede omdat ze er eigenlijk naar snakten een in een andere omgeving te

komen dan alleen bij die nog zeer primitieve boeren. ‘t Was éinig om plotseling die twee jongenskoppen voor het keukenraam te zien glunderen. Ze waren stilletjes achterom gelopen. Beiden zien er uitstekend uit. Het boerenleven heeft hun lichamelijk alleen maar goed gedaan. Ze genieten nu van alle comfort. Eindelijk, na maanden in het hooi verstopt geslapen”.

Op de foto's: Barts aanstaande schoonzoon Gerrit van Donselaar, student medicijnen, ondergedoken op het platteland. Zijn verloofde Elsbeth Westerbeek van Eerten kwam op bezoek.

Aan het einde van het jaar 1943 kampte Bart wekenlang met griep. Hij deed wel spreekuur, maar moest de rest overlaten aan zijn assistent. Natalie meende dat Barts trage genezing helemaal te wijten was aan zijn enorme werklast en ook door alles wat hij had moeten doormaken in de concentratiekampen. Op 31 December 1943, oudjaarsavond blikte Natalie terug: “Allen zijn naar de kerk en ik heb telefoonwacht. ‘t Is doodstil in ons grote huis en dit doet wel heel vreemd aan. Nooit is het hier stil, altijd heel veel leven en bedrijvigheid. De jongens hebben alles afgewassen en de haard aangestoken voor zij ter kerke gingen”.

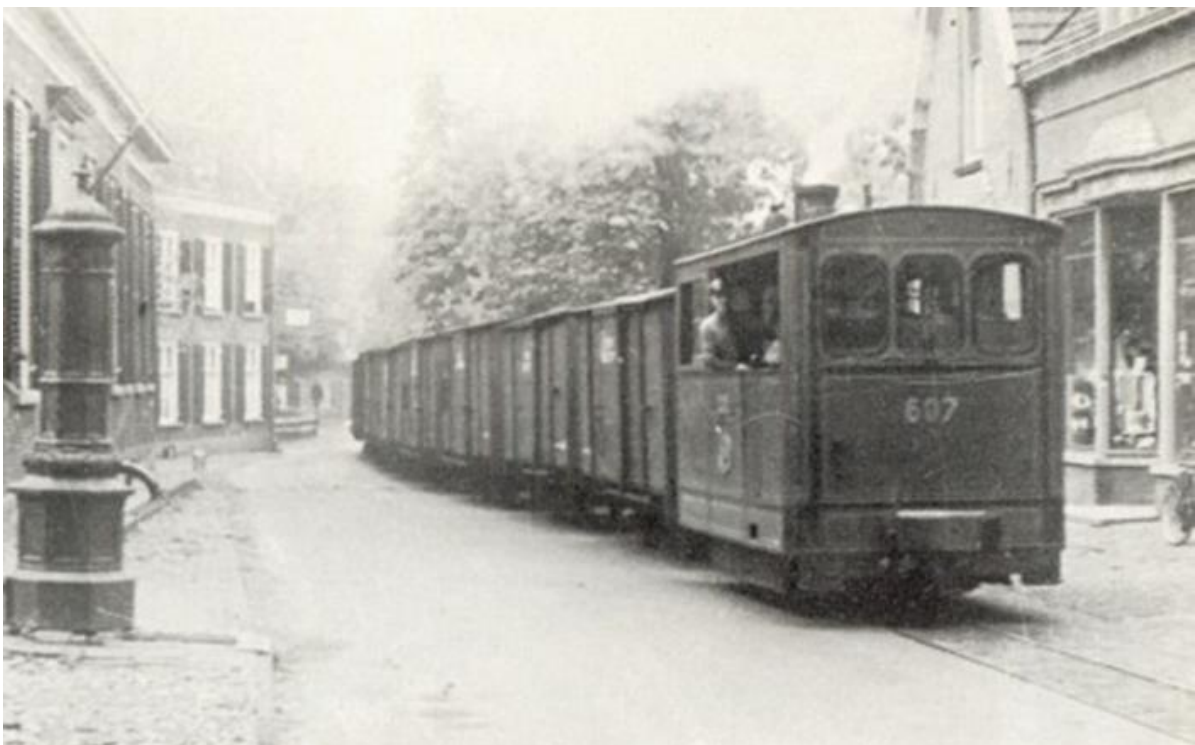

“Lous bakte heerlijke oliebolletjes (wat we gelukkig konden doen, aangezien we van boeren twee hele flessen bakolie kregen) en ik beloofde warme wijn. Voor Barts verrassing staan er 24 oesters in de kelder, een cadeautje van de hotelhouder. En nu zien we weer eens achterom dit

jaar terug en het is weer ongelooflijk, zoveel als er gebeurd is. Wat gelukkig, dat we alleen achterom en niet vooruit kunnen zien. We krijgen altijd kracht om te dragen, als er zorgen en verdriet komen, maar als we proberen vooruit kracht te verzamelen, dan kan dat niet, dan lijken ons alle moeilijkheden onoverkomelijk. Zo denk ik ook: als we vooruit alles geweten hadden, wat we dit jaar te verwerken kregen, zou het onmogelijk lijken. Maar achteraf zijn er zo veel dingen, ook waar we zoo innig dankbaar voor kunnen zijn. Onze jongens zijn allen nog in Holland gebleven. Wel waren ze als opgejaagd wild, moesten zich verstoppen, kwamen telkens stilletjes weer thuis en leefden soms als vogelvrij verklaarden, maar tot heden toe is het hun allen gelukt niet weg te gaan”.

In mei 1944 werd Bart weer geconfronteerd met persoonlijke dreiging. Er deed een gerucht de ronde dat Kamp Westerbork leeg werd gemaakt om gijzelaars onder te brengen. De rugzak stond weer gepakt. Onderduiken was geen optie want hij wilde zijn patiënten niet in de steek laten en gewoon spreekuur houden. Het gerucht bleek ongegrond, achteraf.

Op 30 mei 's middags waren er veel vliegtuigen in de weer. Dat was een dagelijks patroon geworden. Natalie schreef: "Opeens horen we het gierend geluid van een machine die plotseling duikt. De jongens rennen naar buiten, zien een groot Amerikaans vliegtuig in duikvlucht en tegelijk horen we zware mitrailleurschoten. De machine stijgt weer, doch daalt weer even snel in een duik, en weer de mitrailleurschoten".

Doelwit van de beschieting was de goederentram van de Gelderse Tramwegen die even buiten Hummelo in de richting van Zutphen reed. De locomotief werd doorzeefd met kogels. Toen Truuk Westerbeek van Eerten (verpleegkundige) en Gerrit van Donselaar arriveerden troffen zij aan de kant van de weg de dode machinist met veel schoten in zijn lichaam. Even kwam ook Bart ter plekke en stelde de officiële diagnose.

De berichtgeving over het verloop van de oorlog drong telkens vrijwel meteen in huize Westerbeek van Eerten door, zoals over de stand van zaken aan het Oostfront, de inname van Rome door de geallieerden op 4 juni en de invasie in Normandië op 6 juni. Natalie noteerde op 14 Juni 1944: "Het gaat prachtig èn in Frankrijk, èn in Italië èn in Rusland. Dit is toch wel zeker het begin van het einde. Er worden weer aan alle kanten voorspellingen gedaan en er wordt gewed over de duur van de oorlog. Wij krijgen elke dag twee keer de Engelse oorlogsberichten op papier getypt, van iemand die nog geregeld kan

die chauffeert. Gisteren en vandaag zijn telkens auto's beschoten op de wegen en Barts wagentje is niet goed te onderscheiden van Moffenwagens”.

Bart had de pech voor de oorlog een Duitse auto te hebben gekocht, een Opel Olympia, die ook in gebruik was bij de Duitse Wehrmacht en daarom een doelwit vormde voor beschietingen vanuit de lucht. En hij had met eigen ogen kunnen zien, bij de goederentram, hoe dodelijk zo'n beschieting kon zijn.

Op 19 augustus 1944 schreef Natalie: “Vandaag onze trouwdag: dertig jaar. Voor de buitenwereld willen we niets weten, maar natuurlijk had mevrouw Markvoort er wel aan gedacht en toen wij beneden kwamen, stond er van haar een prachtige grote mokkataart op de ontbijttafel. 't Is nu halfnegen en ik word bij mijn spinnewiel gezet! Prachtig weer en ik geniet van het uitzicht”.

“Aan de tuin grenst het korenland, waar het koren nu op schoven gebonden staat. 't Is nog nevelig buiten. De bosrand heeft een blauwe waas. Ik zie een boer die met zijn wit paard het land met de eg bewerkt. De morgenzon schijnt op het paard. 't Is zoo prachtig, zo vredig buiten. 't Is niet te begrijpen dat

we in zo'n vreselijke wereld leven. Vannacht was het hier weer ontzettend. Lang lagen wij wakker. Telkens weer golven zware bommenwerpers over ons heen. Het huis dreunde. In het Oosten één vuurwerk van lichtkogels, branden en zwaar geschutsvuur”.

September 1944: Operatie Market Garden. Geallieerde luchtlandingen bij Arnhem en omstreken. “'t Is nu inderdaad waar”, noteerde Natalie, “De Engelsen lieten op verschillende plaatsen parachutisten neer. De hele dag gisteren en ook vandaag zware luchtaanvallen en luchtgevechten. We waren gisteren juist bij Wensink op de Hoenhorst, waar vrouw Wensink jarig was. Midden onder de feestvreugde kwamen de vliegtuigen boven ons, een aanhoudend geknetter van mitrailleurs. We zagen de vliegtuigen kriskras door elkaar en op elkaar invliegen. Twee stortten brandend omlaag, de piloten sprongen eruit. Van één (een Duitser) ging de parachute niet open, hij kwam dood neer. 't Was een angstig ogenblik bij Wensink. Er waren ook twee moeders met baby's op bezoek, we zochten voor hen een veilige schuilplaats onder het plafond waarboven de hooizolder was. Zelf gingen we

daar ook staan, maar de nieuwsgierigheid dwong ons telkens naar buiten. Toen we eindelijk een kleine pauze in het schieten en vliegen vernamen, zijn we direct naar huis gegaan”.

(Foto's Wikipedia)

Voor Hummelo betekende Market Garden, naast de luchtgevechten, veel militaire colonnes. Ook passeerde een groep reuzentanks, type “Tiger”, het dorp, waarschijnlijk op weg naar Arnhem. Uit Arnhem kwamen veel vluchtelingen naar de Achterhoek. Een aantal van hen belandde uitgeput op de Rode Kruispost, dat wil zeggen, Het Zand, om na een overnachting verder te trekken naar familie.

Onderscheiding van het Rode Kruis, zoals die Bart na de oorlog ontving. Ook Gerrit van Donselaar kreeg deze onderscheiding.

Een poging van een groepje NSB'ers om Bart zijn auto afhandig te maken mislukte, door toedoen van de Duitse militaire politie nadat deze had vastgesteld dat hiervoor geen bevel van hogerhand was gegeven.

Bij de boerderij de Hofstee, gelegen aan de rand van Hummelo, werd een wagen van de Wehrmacht beschoten. Twee inzittenden, officieren, raakten zwaargewond. De hulp van Bart werd ingeroepen. Voor één van de gewonden mocht het niet meer baten.

Boerderij De Hofstee

De Post Hummelo en Keppel van het Nederlandsche Roode Kruis. Met aan het hoofd Bart en als medewerker Gerrit van Donselaar, die hiermee legale bewegingsvrijheid kreeg.

 NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS
KRUNG GELDERLAND
AFD. HUMMELO EN KEPPEL.

Hummelo, den
26 October 1944.

Het Nederlandsche Roode Kruis
District Gelderland,
Onderafd. Geldersche Achterhoek.

Het Hoofdbestuur van het Nederlandsche Roode Kruis verzoekt alle
Militaire en Burgerlijke autoriteiten aan de(n) houder (ster) dez(es)
Donselaar G. van Bezitter (ster) pers.bew.no. *014237*
alle mede werking te verleen(en) bij het uitoefenen van zijn (haar)
Roode Kruis taak.
Hij (zij) is aangesteld als *verwalter* bij de Post Hummelo.
Het Hoofd Post Hummelo en Keppel.

 [Signature]
Dr. B. J. WESTERBEEK v. EERTEN
ARTS
HUMMELO

Der Vorstand des Niederländischen Roten Kreuzes bittet alle
Militairische und Zivile Behörde dem Behalter dieses
Donselaar G. van Kennkarte *014237*
alle Hilfe zu leisten beim Ausübung seiner (ihrer) Roten Kreuz Pflicht.
Er (sie) ist ernannt worden zum *verwalter* beim Büro Post Hummelo.
Der Vorstand Post Hummelo.

 [Signature]
Dr. B. J. WESTERBEEK v. EERTEN
ARTS
HUMMELO

POSTHUMMELO
POSTHUMMELO
POSTHUMMELO
POSTHUMMELO
POSTHUMMELO

Op 7 oktober 1944 schreef Natalie: “Vanmorgen cirkelden zeven vliegtuigen hierboven. We zagen hen aan de kant van Keppel duiken en schieten. Even later de telefoon. Booten in de IJssel bij Hoog-Keppel zijn zwaar beschoten. Bart en Truuk zijn erheen. De ravage in één boot vooral is ontzettend. Een zwangere vrouw ligt stervend op de grond met een kindje van twee jaar, dat een schot door het hoofdje heeft. De vader ligt erbij geknield, ook gewond. Hij wil de laatste momenten bij zijn vrouw blijven en geen dekking zoeken in een schuilkelder aan den oever. Alles is in flarden geschoten. Van een andere boot werd de man getroffen in de buik. Hij is er heel naar aan toe. Truuk is bij hem gebleven tot hij vervoerd werd. Zij was alleen met de doodzieke in de boot, terwijl de vliegtuigen boven haar cirkelden. ‘t Was heel angstig. Eindelijk heeft ze met vier mannen de gewonde op een ladder zoolang in een boerderij gelegd. Truuk beleefde zeer ontroerende momenten toen de bewoners van de andere booten bij hun doodzieke kameraad kwamen en de stervende vrouw en het kind zagen”.

Eind oktober werd alsnog de auto geroofd. Natalie gaf een gedetailleerd verslag.

“‘t Is nacht. Bart is uit naar een bevalling. Ik kan niet slapen en zal mijn dagboek maar bijhouden. Vanmiddag is de auto weggehaald of liever geroofd door de Sicherheits-Polizei. Hun optreden was zoals wij dat van hen kennen. Drie kerels belden aan en eisten de auto. Bart zei dat daar geen sprake van was, de auto bleef hier. De Ortskommandant uit Doetinchem heeft bevolen dat de auto onder geen beding afgegeven mocht worden. Op een schofterige manier werd Bart door de kerels afgebekt en bedreigd dat, als hij de auto niet onmiddellijk gaf, zij hem (Bart) mee zouden nemen. Ik belde ondertussen de Ortskommandant weer op, die hetzelfde zei als vroeger: de auto moest hier blijven. Zelfs toen de burgemeester kwam, hielp het niets, evenmin de veldgendarmen die ook aankwamen. Toen moest Bart natuurlijk toegeven en we zagen ze ons dierbaar Opeltje wegsleepen. Een poging zal Bart nog wagen door morgen de Ortskommandant op te zoeken en te zien of die nog enige invloed heeft, maar eigenlijk geloof ik niet dat het iets zal helpen. Mogelijk het feit dat de auto ook voor het Roode Kruis dienst doet, nu wij hier een afdeling van het Roode Kruis in huis hebben, kan iets helpen. Ik hoop niet dat er dikwijls nog zulke scènes voorkomen. Bart wond zich schrikkelijk op en zag lijkleek van machteloze woede, zodat ik me heus ongerust maakte. Dan liever geen auto”.

Een paar weken later kregen ze de auto terug, fors beschadigd. “We zullen hem nu niet kunnen gebruiken, schreef Natalie, “maar Lodewijk laat hem toch wit verven voor Roode-Kruisauto. Dan wordt die tenminste niet meer gevorderd en we kunnen er eventueel een goed vluchtkarretje van maken, als we daar tenminste nog tijd voor hebben”.

31 december 1944: “Oudejaarsavond. We zitten heel gezellig samen in de huiskamer. Bart kreeg wit meel cadeau en Lous en Miek Middendorp hebben gisterenavond tot halfeen poffertjes gebakken. We zouden heus de oorlog

kunnen vergeten, als niet telkens door de radio oorlogsberichten werden doorgegeven. Gelukkig blijven de berichten goed”.

Ondanks het “hongerspook” zag het gezin Westerbeek van Eerten kans om een kalkoen te bemachtigen voor het kerstdiner. Natalie, 27 december 1944: “Onze mooie gemeente wordt overal doorgraven, tankvallen, tankgrachten, loopgraven, schuilkuilen, enz. De bossen worden omgehakt om het hout te leveren voor het stutten van die graven. Alles, alles wordt vernield en bedorven. En toch... hadden we een prachtig Kerstfeest, een heel bijzondere Kerstmis, die tot ons sprak, zoals we nog nooit beleefden”.

“’s Middags om twee uur is er een dienst in de kerk geweest voor de gravers uit deze gemeente. De dienst was voor alle gezindten, Rooms-Katholiek en Protestant. De rector van het seminarie uit kasteel Laag-Keppel en de beide predikanten leidden deze dienst. Telkens werd er een stuk van het

Kerstevangelie gelezen en werden er door alle aanwezigen de toepasselijke liederen gezongen. 't Was geweldig mooi en ontroerend, toen het bekende „Stille Nacht” en „Ere zij God” - gedragen door al die zware mannenstemmen - door die grote kerkruimte klonk”.

Januari 1945. Dagenlang sneeuw, mist en vorst. Het huishouden werd steeds moeilijker: vrijwel geen elektriciteit, geen kolen, alleen 's avonds wat flauw licht omdat het een doktershuis was. De temperatuur in de huiskamer schommelde rond de 10°Celsius. De jongens hakten en zaagden hout om de kachels van de apotheek, fornuis en huiskamer te voorzien. Bart kwam op ongeregelde tijden thuis, doorweekt en moe, maar goed gehumeurd. Aldus Natalie.

“Bij alle misère blijven toch altijd nog lichtpunten. Gisteren woei een heftige sneeuwstorm. 't Was vinnig koud. Vanmorgen echter brandde de kachel veel beter, de lucht is schoon en de zon schijnt. 't Is ongelooflijk mooi buiten,

maar toch zien we veel meer de bezwaren. Hoe moet Bart door die dik besneeuwde nog niet gebaande wegen zijn ziekenbezoek afleggen?

Lous heeft echter een prachtidee. Ze gaat naar Barends van Broekhuizen, vrijwel de enige boer die nog een ar heeft en het lukt warempel de ar en de boer zelf te bestellen, om Bart te arren! Dik ingepakt met zes boterhammen met spek (van ons mooiste spek) zit Bart daar prinsheerlijk en we staan hem allen na te kijken. ‘t Is een plaatje uit de vorige eeuw”.

In februari kreeg Hummelo te maken met inkwartiering. Zo werd kasteel Enghuizen, dat al enkele jaren dienst deed als weeshuis voor Den Haag, door Duitse soldaten gevorderd. Overal klopten Duitsers aan voor inkwartiering. Ook Bart en Natalie kregen hun deel en moesten twee kamers afstaan, terwijl de garage gevorderd werd om als veldkeuken dienst te doen. Een extra probleem hierbij was dat burgemeester Cordes niet aanwezig was om te proberen één en ander in goede banen te leiden, zoals hij in die moeilijke tijden zo vaak had gedaan. Maar het was voor hem onmogelijk geworden zijn positie te bepalen in alle duivelse dilemma’s. Samen met zijn echtgenote dook hij onder.

Op 13 februari 1945 schreef Natalie: “Vanmorgen hebben we met ons allen gesjouwd om de twee benedenkamers (eet en studeerkamer) vrij en klaar te maken voor de vordering voor inkwartiering. Het bureau van het Rode Kruis, dat in de studeerkamer was, hebben we overgeplaatst naar mijn zitkamer. De meubels die in de eetkamer stonden, naar zolder gebracht, alle kasten leeg geruimd en op andere plaatsen de boel ingeruimd. In de eetkamer waren mooie meubels van de Cordessen geplaatst, die we natuurlijk zoo goed mogelijk weer willen afleveren en daar het gebleken is dat de Wehrmacht niet de minste égards heeft voor ons en onze inboedel, kostte het heel wat hoofdbrekens en tact om zo goed mogelijk hierdoor te komen. Vanuit het grote huiskamerraam zien we één aanhoudende stroom van Duitsers, meest jongens van 17 tot 20 jaar. Ze zijn tot de tanden toe gewapend. Veel dragen een zogenaamde pantservuist, iets wat lijkt op een knuppel met dikke knop.

Daarmee schijnen ze een soort raket te kunnen laten springen, die door de huid van zware pantsers dringt”. (foto Wikipedia)

“Ook hebben velen een kleine mitrailleur op de schouders. Ze dragen bijna allen een gecamoufleerd pak, groen, bruin met zwarte en grijze plekken erop als modder. De houding van de meesten is zeker niet meer krijgshaftig en zegevierend. Moeizaam strompelen ze soms verder, gebukt onder zware lasten, misschien nog meer hun morele lasten. Meteen zien we vele boerenwagens met vluchtelingen. ‘t Is een droevig maar ook boeiend gezicht”.

“Opeens zien we de mannen naar boven kijken en op hetzelfde moment zoeken allen dekking in de kuilen, onder de bomen en langs de huizen van de weg. Gierend loeit een vliegtuig, meerdere vliegtuigen. Zij hebben de mannen gezien. Daar zien we een paar vliegtuigen pijlsnel laag op ons afkomen. In een bliksemvaart zoeken we dekking naast de trap. Een salvo van kogels, even maar, nog een keer, ‘t is voorbij. De mannen zijn niet geraakt, maar een huis in het dorp is doorschoten. Gelukkig maar één lichtgewonde”.

Behalve Duitsers kreeg de familie ook een vijfjarig jongetje in huis, dat afkomstig was van het “weeshuis” Enghuizen. Na een paar weken vertrok hij weer: Enghuizen werd weer voor een deel weeshuis. Het overige deel werd als noodziekenhuis ingericht.

Op de avond van 21 maart zag de familie bommenwerpers in de lucht cirkelen. Een Duitse officier die op het erf stond vertelde wat deze bewegingen betekenden. De vliegtuigen zouden zich opmaken om een bommentapijt te leggen. Opeens klonk er een fluitend geluid, gevolgd door een zware explosie. De officier meende dat Emmerik doelwit was. Maar even later kwamen berichten dat Doetinchem gebombardeerd was. Honderden doden, alles in brand en puin, aldus de berichten. Wout van de Weg, Gerrit van Donselaar en Truuk Westerbeek van Eerten gingen er heen om te helpen. Natalie noteerde: “Bart blijft thuis. Hij wil met deze heldere maannacht de gemeente niet zonder medische hulp laten. Ik wilde zelf mee, maar kreeg te horen dat ik daarvoor te oud was!”

DOETINCHEM — HOEK TERBORGSCHER WEG — WILHELMINA STRAAT NA MAART 1945

Natalie: “’s Morgens vroeg. Diep verslagen kwamen Truuk, Wout en Gerrit vannacht terug. De ellende die zij onder de ogen kregen, was ontzettend. Een goed overzicht heeft men nog niet. Toen ze Doetinchem binnenkwamen, brandden de straten. Grote puinhopen. Van alle kanten werd geschreeuwd en geroepen. Overal waren de straten versperd met brandende en verkoolde balken. Zij baanden zich een weg daardoor naar het ziekenhuis. Daar was heel veel werk. Overal in de gangen en wachtkamers lagen op matrassen, kussens of op de vloeren de zwaargewonden”.

Het algemeen ziekenhuis van Doetinchem en het noodziekenhuis, dat ook een treffer kreeg, werden overgebracht naar kasteel Enghuizen. Gerrit, Lex, Truuk en Elsbeth gingen naar Enghuizen om te helpen. Doetinchem werd wederom gebombardeerd. Over de achtergronden van de aanvallen bestaat tot op de dag van vandaag verschil van mening. Mogelijk waren de Duitse plaatsen het eigenlijke doelwit, maar het is ook mogelijk dat de in Doetinchem samengetrokken Duitse troepen doelwit waren.

25 maart 1945

Over een front van 30 km zijn de Geallieerden de Rijn overgetrokken. In Duitsland begon het offensief van de Russen tegen Berlijn. Het was mooi weer en gezin Westerbeek zat met open deur in de eetkamer aan het ontbijt. Plotseling zagen zij ongeveer acht vliegtuigen in de lucht verschijnen, bommenwerpers en jagers. Het gezin zocht, zoals gewoonlijk, dekking in het trappenhuis en in de kelder. Er klonken schoten en explosies en daarna werd het weer stil.

Natalie: “Daar komen de eerste ongeluksboden. ‘t Nieuwe hospitaal Enghuizen is beschoten. Onder de patiënten een paniek. Plotseling wordt iedereen opgeëist. Mannen moeten komen met brancards. Het ziekenhuis moet ontruimd worden.”

26 maart 1945, Natalie: “Helaas is het maar al te waar geweest. Het ziekenhuis is niet alleen beschoten, maar er zijn vele bommen gevallen, waarvan er nog niet veel ontploft zijn en als blindgangers heel gevaarlijk op en bij Enghuizen liggen. Het rode kruis op het dak schijnt weinig zichtbaar te zijn geweest. De nacht vóór dit zijn er vanuit vliegtuigen foto’s gemaakt. ‘t Was juist de nacht dat alle zieken uit het Doetinchemse ziekenhuis plus het gebombardeerde noodziekenhuis van Doetinchem overgebracht zijn. Al die bedrijvigheid is nu zeker aangezien voor Duitse handelingen met dit vreselijke gevolg. Op het terras van het kasteel zaten verschillende meisjes uit het dorp, die voor het ziekenhuis aardappelen zaten te schillen. Eén was dadelijk dood, verschillende anderen gewond. In het ziekenhuis was een paniek. De arme mensen, die net het Doetinchemse bombardement meemaakten waren wild van angst. Het ziekenhuis kreeg geen voltreffer, maar toch was het overal beschadigd. Direct moesten alle patiënten eruit. Den hele dag hebben Bart, Gerrit, Lex en alle kinderen tot vanavond tien uur doorgewerkt, om alle mensen onderdak te verlenen. Vanmorgen is het vreselijk. De ene beschieting na de andere. Telkens moeten we dekking zoeken. Ieder ogenblik springen de mensen op straat in de kuilen. Bart is weer op de weg. Hij kent geen angst zolang hij zijn werk doet. Er is een dringende noodkreet naar Londen gestuurd om te wijzen op de vreselijke vergissing. We wachten nu op antwoord uit Londen dat het bericht ontvangen is. Komt het niet, dan blijft Enghuizen onbewoond. Is het goed

ontvangen en hebben we dat bericht gekregen, dan zal Enghuizen waarschijnlijk weer lazaret worden”.

Het zou nog enkele dagen duren, maar die dagen waren angstig en zwaar. De kelder werd in gereedheid gebracht als schuilplaats. Lange colonnes Duitsers trokken voorbij, te voet, haveloos. “‘t Is zes uur in de morgen”, schreef Natalie op 2 april, “Vannacht om 3 uur werden allen opgeschrikt door een geweldige slag. De brug in Keppel is de lucht in, vermoeden we. De schervenregen rinkelde op het terras. Ruitengerinkel klonk. De beide heel grote spiegelruiten van de huiskamer en mijn zitkamer zijn er geheel uit. De scherven vielen naar buiten, dus ze sprongen door de terugdruk. Een uur later weer zo’n slag. ‘t Is geheel grijs van de stof en puin. Het raam van de eetkamer is nu ook gesprongen. Waarschijnlijk is de weg tussen Hummelo en Keppel, die ondermijnd is geweest, nu ook vernield”.

De Canadezen naderden, de Duitsers groeven zich in rond Het Zand. De familie begaf zich naar de kelder. Twee hongerige Duitsers verschenen aan de keldertrap. Ze kregen brood en een hard ei. Even later werd er aan de trap geroepen dat er een gewonde was. Bart en Wout gingen naar boven en troffen in de keuken een Duitser die met een bajonet in de rug gestoken was en korte tijd later stierf. Vermoedelijk had hij zich willen overgeven en was daarom neergestoken. Natalie: “De tijd kruipt. Zes uur is het nog donker, de kaars is op. ‘t Is stikkend benauwd in de kelder. Het schieten is bijna opgehouden, we wagen het om even boven te komen”.

Hummelo, kinderen op een Canadese jeep, daarachter De Gouden Karper

Wat Natalie niet noteerde en mogelijk niet wist, was dat Bart nadat hij boven was gekomen in de eetkamer tegen een blindganger aanschopte. Het liep goed af, er gebeurde niets. Ze namen de schade op en concludeerden dat ze er naar omstandigheden goed af waren gekomen. Er was door de apotheek geschoten, door kasten en door de huiskamer. Buiten op het erf probeerden te zien hoe het in het dorp was. Totdat de eerste Canadezen verschenen. Ze waren bevrijd.

Een foto uit The Times van 6 april 1945: een Canadese militair met kinderen uit Hummelo.

Natalie schreef: “het is ongelooflijk en het dringt pas langzaam tot ons door. Marijke en Lous zijn de eersten die geheel in actie komen. Daar komen zij aan, elk met een Tommy. Marijke getooid met de baret van de Tommy. Ze hebben op de tank al meegereden en hebben sigaretten en... chocola! Maar nu zijn we zoo moe, dat het niet goed mogelijk is mijn verdere indrukken vandaag op te schrijven. Er is nu alleen maar meer plaats voor en grote innige dank aan GOD. En nu is het avond geworden. het hele huis is vol Tommies. Ze amuseren zich kostelijk met de dochters des huizes”.

Natalie op 6 april 1945: “Ons huis is vol Canadezen. ‘t Zijn zeer joviale, gezellige mannen, die met handenvol de goede gaven uitdelen, vooral aan de dochters! Er is een keuken in de garage ingericht, waar de heerlijkste dingen worden klaargemaakt. Vermoedelijk hebben zij order om de bevolking wat goed te doen, want iedereen profiteert ervan. Vanmorgen vroeg de kok mij:

„You want meat?” en stak mij meteen een prachtige runderrollade toe. We kregen thee, koffie, blikken conserven, boter en suiker, een geweldige weelde voor ons. De jongens roken volop sigaretten en de meisjes krijgen chocola! Truuk spreekt vooral heel vlot met hen en krijgt het meeste. Terwijl we hier nog in een overwinningsroes leven, wordt de vreugde toch getemperd door de wetenschap dat dit nog maar een klein deel is van de bevrijding”.

Op het erf van Het Zand: een Canadese jeep, militairen en leden van de familie Westerbeek van Eerten

Natalie op 15 april 1945: “In dagen schreef ik niet bij en ik betrap mijzelf erop dat de animo om het dagboek bij te houden, merkbaar verflauwd is, nu de grootste spanning voor ons voorbij is. Toch gebeurt er nog veel te veel en is de tijd nog heel interessant, zodat het zeker de moeite waard is dit vast te leggen. Met grote energie zijn we begonnen ons huis zoveel mogelijk in zijn ouden staat te brengen. De jongens doken in de schuilplaats en haalden stuk voor stuk de koffers met kleren, linnengoed, het tin en koper, schilderijen, blauw porselein, zilver, enz. enz. te voorschijn. Alle boeken uit Barts bibliotheek werden uit de diverse slaapkamers bij elkaar gezocht, geklopt en gestoft en weer op hun plaats gebracht. Mevrouw Meulenhof was naar huis vertrokken, zodat we Barts kamer in elk geval geheel in orde konden maken. ‘t Was ook wel prettig dat Bart tenminste één kamer zou hebben, waar hij rustig iemand kon ontvangen of zich eens even terug kon trekken. Die kamer was dus het eerst klaar. Verder was de chaos nog onbeschrijflijk. We hadden ook nog Canadese officieren ingekwartierd, zodat

we toch niet alles konden inruimen. Met ons veertienen hebben we dagenlang als paarden gewerkt. De stemming was uitstekend. Wel kostte het soms een hele toer de meisjes aan de gang te houden, want telkens betrapte ik hen erop dat ze voor de ramen stonden en enthousiast met stofdoek of handdoeken de voorbijrijdende Canadezen toewuifden en toejuichten”.

Canadezen met vier dames Westerbeek van Eerten in de tuin van Het Zand

Overal in bevrijd gebied werd onmiddellijk begonnen met de aanhouding en berechting van collaborateurs, ofwel “politieke delinquenten”. In de gevangenis De Kruisberg in Doetinchem, bekend terrein voor Bart, werd een interneringskamp ingericht voor 1.500 personen, voornamelijk NSB'ers. Bart werd verzocht om het medische oppertoezicht voor zijn rekening te nemen. Natalie stond niet te juichen bij deze extra belasting van Bart, maar meende: “Ik geloof ook inderdaad dat er weinig mensen zo geschikt zullen zijn voor dat werk als hij, die hen zeer streng zal drillen en onder de duim houden, zonder te vervallen in de wreedheden waarmee zij zelf gedurende deze jaren de onschuldige gevangenen in de concentratiekampen behandelden. Zonder humor zal dit werk zeker niet zijn. Ook de kinderen van de NSB, waarvan de ouders gevangen zijn, zullen samengebracht worden en heropgevoed worden door bevoegde personen. Zodoende is er al een goed begin gemaakt aan de heropbouw van ons land”. Ook in Kamp De Wittebrink werden politieke delinquenten ondergebracht.

De Kruisberg (foto Wikipedia)

5 mei 1945: algehele capitulatie, heel Nederland bevrijd. Natalie sloot haar dagboek af. “En nu is het einde daar van deze aantekeningen. Ik schreef dit op voor onze kinderen en speciaal voor onze Bobbie, die deze tijd niet persoonlijk met ons kon meemaken. Ik schreef dit voor ons nageslacht, opdat zij een duidelijk beeld zullen krijgen over de toestand, de grote ellende, de zenuwslopende gevaren en zorgen, waarin ons volk en speciaal ons hele gezin ook heeft geleefd. En nu is het einde van al dit leed daar. We weten echter, dat deze jaren jaren geweest zijn van grote en diepe betekenis, jaren die juist door alle leed voor ons rijk aan zegeningen geweest zijn. Wij hebben

in de diepte geleefd, in de duisternis, maar wij hadden de zekerheid dat het licht van Gods liefde zou schijnen, als deze zware beproeving ten einde was. God heeft ons voorbereid tot de taak die voor elk van ons is weggelegd en die wij met Zijn hulp zullen kunnen volbrengen. Deze jaren waren jaren van verderf en van afbraak, die nodig waren om te komen tot de Wederopbouw van ons dierbaar Vaderland. Lang leve ons Vaderland! Leve onze Koningin!”

Bart was 57 en Natalie 55 jaar oud.

Nasleep van de oorlog

Het Zand omstreeks 1945

De gesneuvelde Duitser werd begraven in de tuin van Het Zand en is in 1946 overgebracht naar de Duitse militaire begraafplaats in Ysselsteyn in Limburg. Daar liggen ruim 31.000 omgekomen Nazi-Duitse militairen van de Tweede Wereldoorlog begraven, alsmede enkele honderden Nederlanders die in Duitse dienst zijn gesneuveld, voornamelijk leden van de Waffen-SS.

Ten tijde van de bevrijding was bij de familie Westerbeek van Eerten in Hummelo nog niet bekend dat er een familielid viel te betreuren: Jan Westerbeek van Eerten. Hij was piloot bij de Zuid-Afrikaanse luchtmacht en verongelukte met zijn bommenwerper in juli 1944. Jan was de zoon van Lou Westerbeek van Eerten, de jongere broer van Bart, die in het begin van de jaren twintig naar Zuid-Afrika was geëmigreerd.

Het vliegtuigongeluk van Jan Westerbeek van Eerten vond niet plaats tijdens een luchtgevecht. “Killed in flying accident”, zo werd vermeld. Het is niet duidelijk wat er precies is gebeurd en ook niet of Jan Westerbeek van Eerten het enige slachtoffer was. Het toestel, een Martin B-26 Marauder, had een slechte reputatie en daarom als bijnaam de “widowmaker”.

Jan Westerbeek van Eerten werd begraven op een oorlogskerkhof in Egypte.

SURNAME <u>WESTERBEEK</u> <small>VAN EERTEN</small> CHRISTIAN NAMES <u>JAN</u>		DATE OF BIRTH <u>6.6.1919</u>	
DATE COMMISSIONED <u>17.7.42</u>	DATE REPORTED FOR DUTY <u>17.7.42</u>	DATE QUALIFIED FOR WINGS <u>17.7.42</u>	
NATURE OF COMMISSION <u>SR</u>	MARRIED OR SINGLE <u>single</u>	RELIGION <u>DUTCH REFORM</u>	
NEXT OF KIN (Relationship) <u>father</u>	(Name) <u>J. Westerbeek</u>	(Address) <u>P.O. Jember - Via Post België</u>	
FILE No.	IDENTITY DISC ISSUED	PAY BOOK ISSUED	VOLUNTEER
EDUCATIONAL, ACADEMIC AND PROFESSIONAL QUALIFICATIONS		COURSES	
Qualification or Experience	Dates	Course	Place
<u>Matriculation</u>	<u>Brno 31.5</u>	<u>P. PILOT</u>	<u>Union</u>
<u>Janvier</u>			<u>June 17.7.42</u>
			<u>Result</u>
			<u>A</u>
LANGUAGES		Degree of Proficiency	
<u>English</u>	<u>Fluent</u>		
<u>Afrikaans</u>	"		
<u>High Dutch</u>	"		
<u>German</u>	"		
Name and Initials		BLOCK No.	
<u>WESTERBEEK VAN EERTEN, J.</u>		<u>206710</u>	
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15	

KILLED IN FLYING ACCIDENT.
4.7.44 04.11.44
G.S. 49/44

Bij het begin van de oorlog verbleven de pleegkinderen Jim en Nita Veeren op Het Zand. Hun ouders Francis Veeren en Elsa Veeren-Faure (jongste zus van Natalie) woonden in Nederlands Indië. Francis was planter op een klapper- en rubberonderneming op Java en de kinderen waren in Nederland voor hun opleiding.

Het was de bedoeling dat Jim de koloniale landbouwschool in Deventer zou doorlopen en daarna zijn vader zou opvolgen. Toen de oorlog uitbrak - Jim was 16 en Nita 13 jaar oud - werd het contact met Nederlands Indië bemoeilijkt en uiteindelijk verbroken. Jim - op de foto in 1939 - ging in 1942 naar landbouwschool in Deventer maar liet, net als zijn leeftijdgenoten (Lodewijk, Emil, Gerrit en Lex) voortdurend gevaar vanwege de dreigende "Arbeitseinsatz". Medio 1943 had Nita Het Zand verlaten en was bij een tante gaan wonen.

Na de oorlog kwam het bericht dat Francis Veeren in 1944 een jappenkamp was omgekomen.

Hij werd begraven op het Nederlands ereveld Pandu te Bandung. Daar werden militairen begraven van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL), die omkwamen in de strijd tegen de Japanners en maar vele

burgers uit de interneringskampen in en rond Bandung, zoals Francis Veeren.

Op de begraafplaats in Hummelo werd met zorg aandacht besteed aan de graven van de omgekomen vliegtuigbemanning.

Bart had nog wel één en ander te stellen met zijn werkzaamheden voor De Kruisberg.

Geruchten over de voeding der geïnterneerden.

In verband met de praatjes over de voeding van de geïnterneerden, die de ronde doen, gaf de kamparts, Dr. Westerbeek van Eerten, de pers in ernstige overweging niet te veel af te gaan op geruchten en voorzichtig te zijn met critiek. Het publiek in het algemeen heeft de neiging om hetgeen gedrukt staat, voetstoots voor waar te houden. Het is den laatsten tijd meermalen voorgekomen, dat de menschen door berichten in de pers, die later weer moesten worden herroepen, onnodig verontrust werden. Er bevinden zich op De **Kruisberg** personen, die wegens hun gezondheidstoestand op dieet moeten leven. Enkelen van hen ontvangen eten van thuis, omdat het technisch niet mogelijk is, voor ieder een afzonderlijk potje klaar te maken. Aan de patiënten wordt daarvan nooit meer verstrekt dan noodzakelijk en medisch verantwoord is.

Net als over veel andere plaatsen waar politieke delinquenten gevangen zaten, deden geruchten de rond over allerlei misstanden die zouden voorkomen. In zijn hoedanigheid van kamparts trachtte hij eraan bij te dragen dat die geruchten werden ontzenuwd.

Tussen haakjes, misstanden kwamen inderdaad voor, maar vooral kort na de bevrijding en er werden snel maatregelen genomen om misstanden te stoppen en te voorkomen.

Bij Kamp De Wittebrink kwam een gedetineerde om het leven. Was het ongeluk? We zullen het wel nooit te weten komen.

LAAG-KEPPEL.

Doodelijke aanrijding. — Maandagavond marcheerde een groep geïnterneerden, die in het Kamp „De Wittenbrink” zijn ondergebracht, van hun werk terug naar het kamp, over den rijksstraatweg, toen een legerauto hen achterop kwam. Toen deze langs de troep was, zwenkte de auto plotseling iets naar rechts, waardoor één der mannen, een zekere L., onder de wagen kwam. Zwaar gewond werd hij in de garage van den heer v. d. H. A. binnen gedragen. Dokter **Westerbeek** van Eerten en een geestelijke waren spoedig ter plaatse, doch de getroffene overleed enkele oogenblikken na het ongeval. Een andere geïnterneerde werd aan zijn arm gewond en klaagde over pijn in den schouder. Hij werd spoedig per auto naar het kamp vervoerd.

Uit eigen Streek

BURGEN. J. I. CORDES VAN HUMMELO & KEPPEL IN EERE HERSTELD

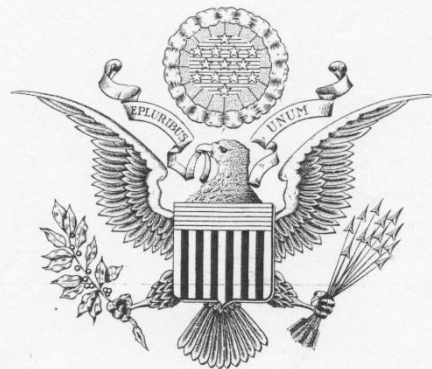
Bij besluit van den Minister is de heer J. I. **Cordes**, die als burgemeester der gemeente **Hummelo & Kepei** sedert de bevrijding was gestaakt, thans van alle zuiveringsmaatregelen ontslagen en ten volle in zijn eer hersteld.

In een spoedeisende raadsvergadering is burgemeester **Cordes** Donderdagmiddag opnieuw geïnstalleerd. Vele hartelijke woorden werden hierbij tot burgem. **Cordes** gericht.

Er waren problemen gerezen rond burgemeester Cordes. De positie van de "burgemeester in oorlogstijd" was spreekwoordelijk moeilijk. Er waren weliswaar richtlijnen - uit 1937 - maar die bleken in de praktijk vrijwel onuitvoerbaar. De burgemeesters zagen zich geplaatst voor een dilemma: aftreden en worden vervangen door een NSB-er of aanblijven en besmet raken door toe te geven aan eisen van de Duitsers. Hun feitelijke gedragingen tijdens de oorlog stonden ter beoordeling van het Centraal Orgaan voor de Zuivering van Overheidspersoneel. Cordes was in februari 1945 teruggetreden en vervangen door een NSB-burgemeester. Maar na de bevrijding

rezen twijfels of Cordes niet te lang was blijven zitten. Deze twijfels werden aangedragen door, onder andere, lieden die nog een appeltje met hem hadden te schillen. Cordes was geen gemakkelijke man die gedurende zijn loopbaan vijanden had gemaakt. Na onderzoek werd Cordes van alle blaam gezuiverd en herbenoemd.

Dankbetuigingen van de Geallieerden

The President
OF THE UNITED STATES OF AMERICA
has directed me to express to
Dr. B. J. WESTERBEEK van EERTEN
the gratitude and appreciation of the
American people for gallant service
in assisting the escape of Allied
soldiers from the enemy

Dwight D. Eisenhower

DWIGHT D. EISENHOWER

General of the Army

Commanding General United States Forces European Theater

In december 1947 ontving Bart een koninklijke onderscheiding: ridder in de Orde van Oranje Nassau. Later, in 1966, zou hij worden bevorderd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau.

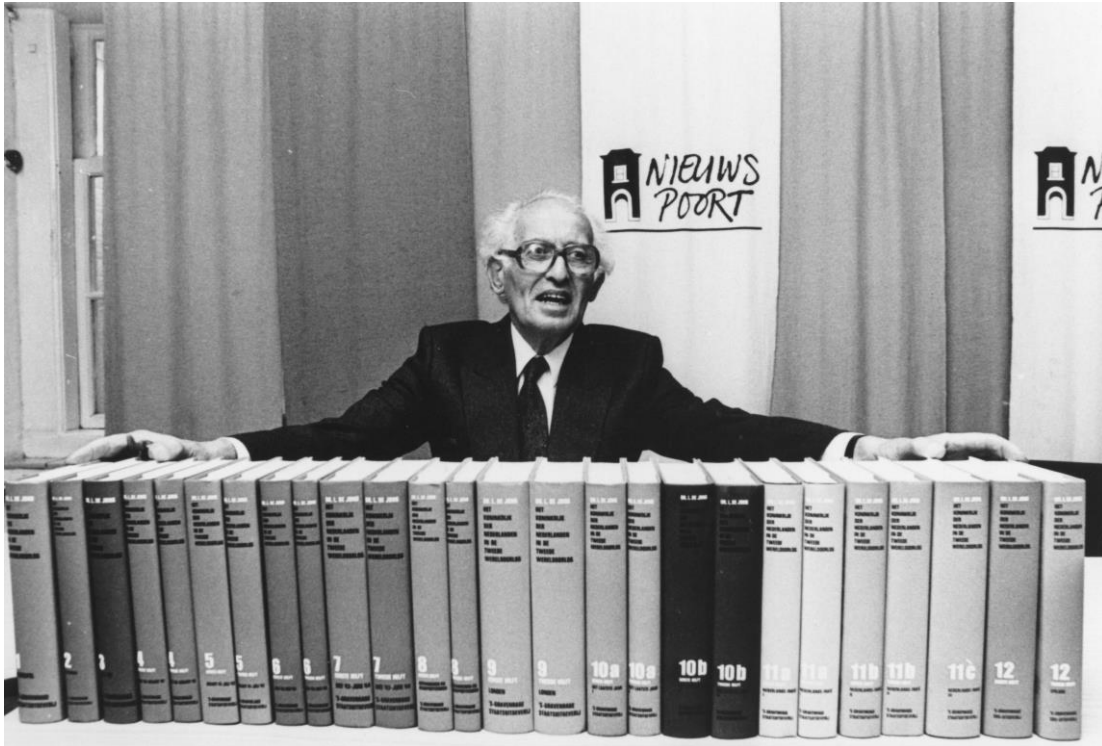
En het dagboek van Natalie? Norbert Jeidels was de man die het dagboek heeft uitgetypt. Norbert kon goed typen en was gewend met doorslagen te werken. Norbert Jeidels was een joodse man die in de oorlog in de Achterhoek was beland. Hij droeg een Jodenster, maar was niet ondergedoken. Hij beschikte namelijk over een document dat hem niet alleen een vrijgeleide verschafte maar dat, zo werd verteld, Duitse soldaten bij controle in de houding deed springen. Het document zou een speciale, door Hitler ondertekende "Ausweis" zijn, omdat hij samen met Hitler in de Eerste Wereldoorlog in de loopgraven had gestaan.

Op de foto: Norbert Jeidels in de huiskamer van Het Zand

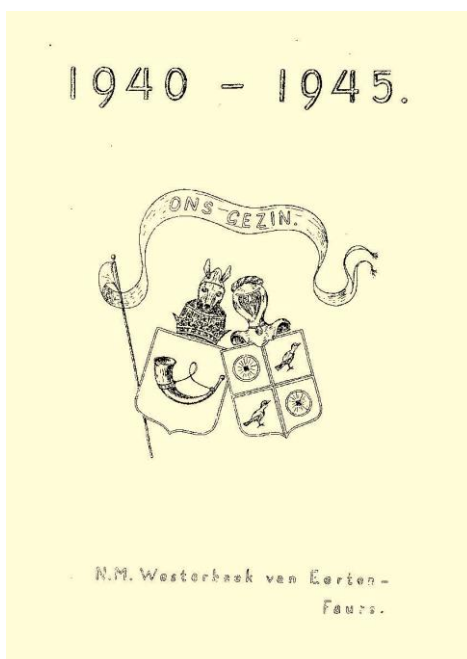

Exemplaren van dagboek waren bestemd voor koningin Wilhelmina, de kinderen Westerbeek van Eerten en het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie. Al in maart 1944 werd via Radio Oranje de Nederlandse bevolking opgeroepen om dagboeken en brieven over de oorlog te bewaren. Zodra Nederland bevrijd was, konden deze documenten worden

ingezameld. Drie dagen na de bevrijding op 8 mei 1945 werd het Rijksbureau voor Oorlogsdokumentatie opgericht, enkele maanden later omgedoopt tot Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie (RIOD). Historicus Loe de Jong, die tijdens de oorlog in Londen bij Radio Oranje had gewerkt, werd benoemd tot hoofd. Zijn levenswerk werd “Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog”.

(foto Loe de Jong, Wikipedia)

Het dagboek “Ons gezin 1940 – 1945” werd in eerste instantie op zeer kleine schaal vermenigvuldigd.

In 2015 verscheen een handelseditie “En de Rück sack stond altijd klaar ... dagboek van een doktersvrouw in oorlogstijd - Natalie Westerbeek van Eerten-Faure. Het bevat de integrale tekst van het dagboek en is voorzien van illustraties, noten, index en een gedegen inleiding, verzorgd door Martien Sleutjes. Hij is een aangetrouwde kleinzoon van Bart en Natalie.

De omslag van het gepubliceerde dagboek uit 2015

En de 'Rucksack' stond altijd klaar . . .

dagboek van een doktersvrouw in oorlogstijd

N.M. Westerbeek van Eerten-Faure

De laatste vijf jaar als huisarts

In 1914 werd Bart huisarts, eerst in Scheveningen en vanaf 1917 in Hummelo. In 1945 restte hem nog vijf jaar van de praktijkoverdracht aan Gerrit van Donselaar, die nog enkele jaren nodig had om zijn studie medicijnen af te ronden.

De oorlog was weliswaar voorbij maar het zou voor Bart geen langzame glijvlucht naar 1950 worden, integendeel. Naast algemene problemen van de

HUMMELO & KEPPEL

HUMMELO.

Auto-ongeluk.

Woensdagmorgen j.l. omstreeks 11 uur had bij de „Tolbrug” alhier een vrij ernstig auto-ongeluk plaats. Een uit de richting Zutphen komende luxe-auto, afkomstig uit Friesland, reed met vrij grote snelheid uit de wegbocht tegen een boom met gevolg, dat de bestuurder met twee inzittenden ernstig werden gewond. Dr. Westerbeek van Eerden verleende de eerste hulp. Zij werden naar het R.K. Ziekenhuis te Doetinchem vervoerd; levensgevaar is voorlopig bij geen van hen aanwezig. De auto werd dermate vernield dat zij moest worden weggesleept door de kraanwagen van garage „Auto Palace” te Doetinchem.

De Rijkspolitie, geassisteerd door de Rijksverkeerspolitie te Arnhem, maakte proces-verbaal op.

wederopbouw, zoals het herstellen van oorlogsschade, de schaarste, was er het “gewoon” weer opstarten van de drukke praktijk.

Eén van de voortbrengselen van de oorlog was de massaproductie van het wondermiddel “penicilline”. Het middel was al in 1928 ontdekt door de Schotse arts Alexander Fleming. Hem viel op dat een bepaalde bacterie niet kon groeien in een slecht schoongemaakt kweekschaaftje: de achtergebleven schimmel doodde de stafylokokken. Fleming onderkende het belang van zijn toevallige vondst: voor het eerst hadden artsen een middel tegen uiteenlopende infecties in handen. Door de Tweede

Wereldoorlog kwam de ontwikkeling in een stroomversnelling. In de Eerste Wereldoorlog waren er meer Amerikaanse soldaten overleden aan wondinfecties en geslachtsziekten dan op het slagveld. Massaproductie van penicilline moest dat voorkomen. Zonder penicilline waren tijdens de Tweede Wereldoorlog miljoenen meer soldaten overleden. Penicilline, het eerste van een lange reeks antibiotica, betekende het startpunt voor een revolutie in de moderne naoorlogse geneeskunde.

Een van de injectiespuiten die door Bart werd gebruikt

Toen de bevrijders in september 1944 het zuiden van Nederland binnentrokken hadden ze ook grote hoeveelheden penicilline bij zich. Voornamelijk bedoeld voor de militairen, maar ook werden burgers incidenteel met penicilline behandeld. Keer op keer stonden artsen versteld van zich het snelle en volledige herstel van patiënten, bij een brede scala aandoeningen. Van longontsteking tot wondinfecties, van wondroos tot kraamvrouwenkoorts. De geneeskunde ging een nieuw tijdperk in.

STEENDEREN
Zondagsdienst Huisartsen Gem.
Hummelo, Hengelo en Steenderen.
— Voor Zondag 23 Augustus a.s. Dr.
Westerbeek van Eerten, **Hummelo**; Dr.
Dwars, Hengelo (Gld.).

Uit De Graafschap-bode 1947

Benoemingen. — B. en W. hebben herbenoemd tot leden der Watersnood-commissie in deze gemeente de heeren J. Gerritsen en G. J. Vlemingh te rempt en H. Veltink te Eldrik. De belde geneesheeren Dr. B. J. Westerbeek van **Eerten** te Hummelo en Dr. G. J. du Marchie Sarvaas te Laag-Keppel zijn voor **1947** wederom door B. en W. aangewezen voor het verrichten van de Lijkschouw in deze gemeente.

Kort na de oorlog vond in Nederland, net als in andere West-Europese landen een geboortegolf plaats. De blijdschap over de bevrijding leidde ertoe dat velen een gezin stichtten. In Nederland vond de geboortegolf met name in 1946 en 1947, maar ook daarna bleef het aantal geboorten groot. In die tijd waren thuisbevallingen normaal en ziekenhuisbevallingen uitzonderlijk. Het spreekt vanzelf dat dit gevolgen had voor Bart: er braken drukke tijden aan.

Hierboven een dokterstas zoals werd gebruikt door Bart en ook door zijn opvolger Gerrit van Donselaar.

Hiernaast een stethoscoop zoals werd gebruikt door huisartsen in de jaren veertig en vijftig.

Zalfpotjes uit de apotheek van Bart

Bart deed de praktijk met behulp van een Volkswagen "kever", die kort na de Tweede Wereldoorlog in massaproductie was gekomen. Met de esculaap onder de voorruit.

Een van de vele baby's die aan het einde van jaren veertig met hulp van Bart ter wereld is gekomen was Willy Weikamp-Schierboom.

Ongeveer twintig jaar later ontmoeten zij elkaar nog een keer. Willy ging naar de kweekschool - tegenwoordig PABO - en moest daarvoor een medische keuring ondergaan. Bart Westerbeek van Eerten was arts deze keuring verrichtte.

Op de foto: Willy Weikamp als baby.

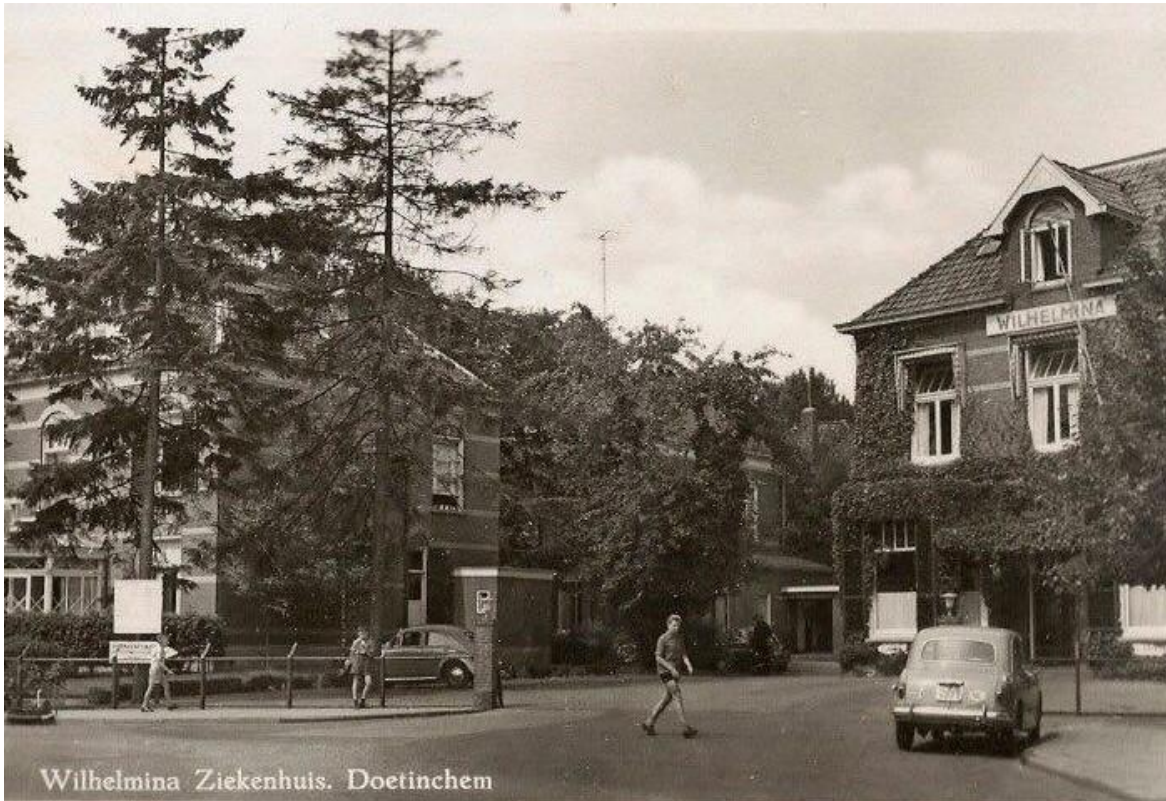
Moedercursus

— De plaatselijke afdeling van „Het Groene Kruis” verzoekt ons nog eens de aandacht te willen vestigen op de „Moedercursus”, welke vorige week is aangevangen en nog door te weinig deelnemers wordt bezocht. Aangenomen kan worden, dat er in deze gemeente meerderen zijn voor wie het volgen van bedoelde cursus ongetwijfeld zeer nuttig en leerzaam zou zijn. Wij wekken gaarne belanghebbenden op, daaraan alsnog deel te nemen.

Naast de praktijk en De Kruisberg had Bart nog een aantal bezigheden op het medische terrein. Zo was hij betrokken bij de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, afdeling Oude IJssel, bij de medische commissie van het ziekenfonds Oude IJssel en in 1948 werd hij voorzitter van de Provinciale Raad voor de Gezondheidszorg in Gelderland.

In 1949 werd Bart voorzitter van het bestuur van het Wilhelmina ziekenhuis in Doetinchem. “Het” ziekenhuis bestond uit een verzameling gebouwen, die te klein en verouderd waren. Bart zou zijn handen vol krijgen aan deze bestuurlijke taak. Er diende meer ruimte beschikbaar te komen, maar hoe?

In eerste instantie werd de oplossing gezocht in bestaande gebouwen, zoals een oud politiebouwwerk (later in nieuwbouw).

DOETINCHEM

**Politiebureau wordt
aangekocht door Prot.
Ziekenverpleging**

Het gebouw aan de Plantsoenstraat, waarin het Politiebureau is gevestigd, zal binnenkort overgaan aan de vereniging Protestantse Ziekenverpleging (**Wilhelminaziekenhuis**).

Daar het nieuwe politiebureau voorlopig nog niet gebouwd zal worden, wil de gemeente verzekerd zijn van de huisvesting van het politiebureau, weshalve zij met het bestuur van het Wilhelminagasthuis een overeenkomst wil aangaan. Genoemd bestuur heeft hiertegen geen bezwaar.

Het ziekenhuis met zusterhuis

Aanbouw in barakken: het kraam- en kinderpaviljoen

De werkzaamheden van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap waren in de oorlog stil komen te liggen. Maar tijdens en door de oorlog waren oudheidkunde, folklore en meer algemeen, de volkskunde, in zwaar weer gekomen. De Duitse bezetters probeerden de Nederlandse volkskunde voor propagandadoeleinden in te zetten en wetenschappers als de Leidse hoogleraar Jan de Vries voor hun karretje te spannen. De Vries had zich al voor de oorlog ingezet voor oprichting van een wetenschappelijk instituut voor onderzoek naar folklore, antropologie en dialecten. Tijdens de bezetting kreeg hij bevoegdheden om zijn plannen te verwezenlijken maar het beoogde instituut kwam echter niet van de grond door tegenwerking uit de academische wereld.

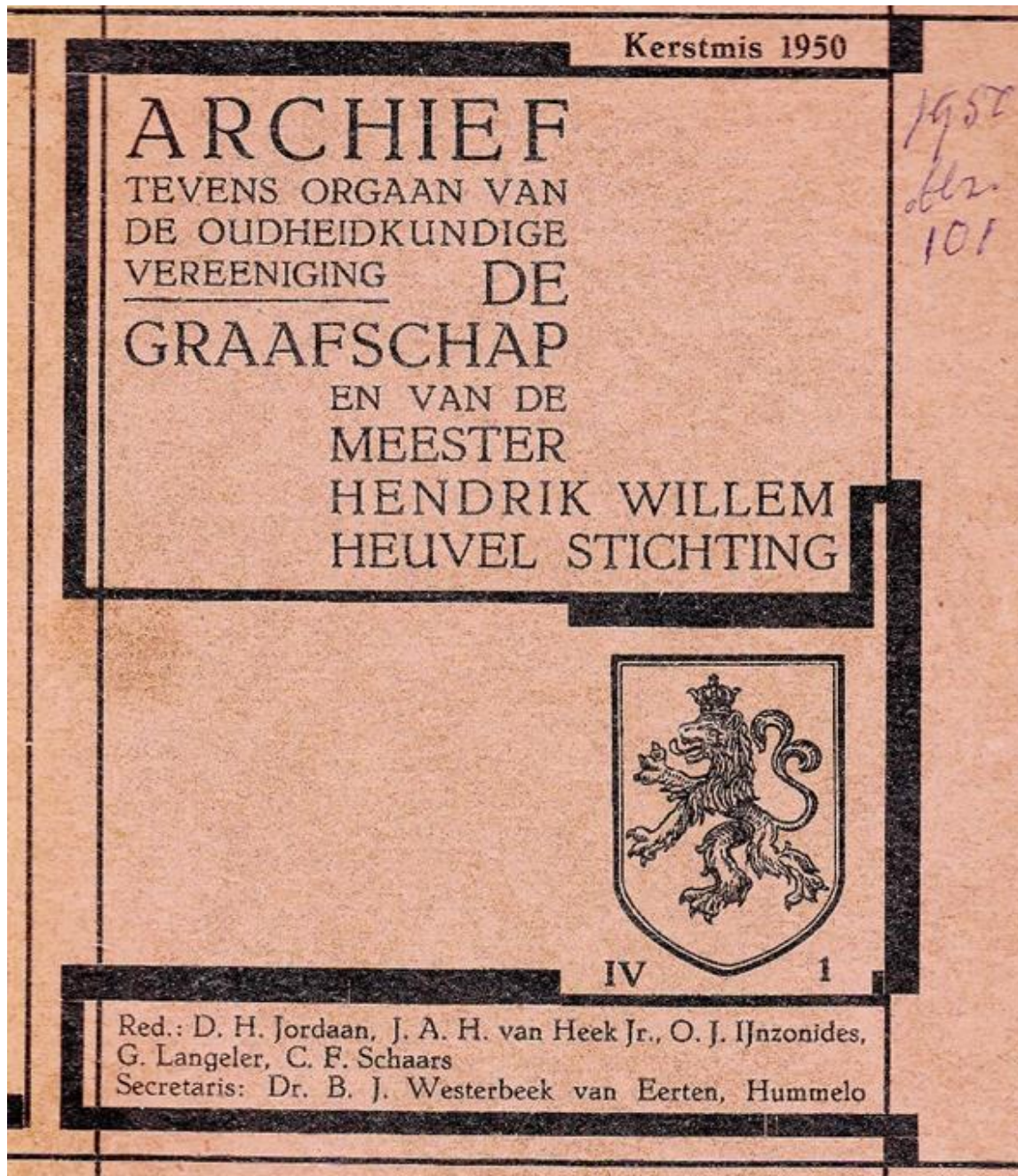

De Vries raakte meer en meer in nationaalsocialistisch vaarwater. Na de oorlog moest hij zich wegens collaboratie verantwoorden. Dit laatste gold ook voor D.J. van der Ven, auteur van een boekje over de kermisviering in Hummelo en Keppel. Voor Dirk Jan van der Ven en zijn echtgenote Elise stonden de oud-Germaanse oorsprong centraal en hechtten zij waarde aan een wisselwerking "tussen de Nederlanden en het Duitse Rijk". Het echtpaar werd in november 1946 gearresteerd wegens vermeende collaboratie. Van der Ven kreeg een tijdelijk publicatieverbod opgelegd.

Bart en Van der Ven moeten elkaar hebben gekend. Hoe hun ontmoetingen zijn verlopen is mij niet bekend. Wel is erg aannemelijk dat Bart moeite zou hebben gehad met de collaboratie

van Van der Ven. Maar aan de andere kant had Bart waardering voor de verdiensten van Van der Ven als folklorist en haalde hem in publicaties aan.

Hoe het de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap kort na de oorlog precies is vergaan is mij niet bekend. Waarschijnlijk zijn de activiteiten eind jaren veertig hervat, inclusief het uitgeven van het blad Archief. In 1950 verscheen een dik kerstnummer met, onder andere een artikel van Bart over de kermis in Hummelo.

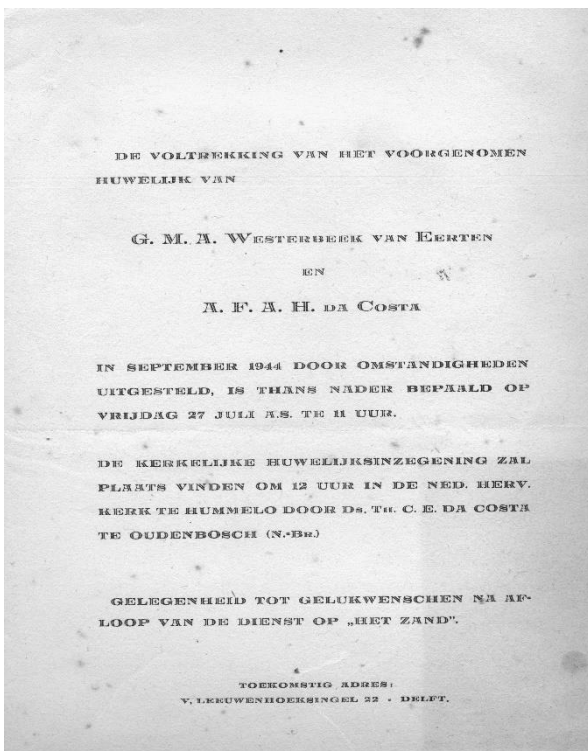

Bart zou nog geruime tijd secretaris van de vereniging blijven, om precies te zijn: tot aan het veertig jarig bestaan van De Graafschap in 1965.

In privéleven waren er zowel “ups” als ook “downs”. De twee oudste kinderen, dochter Hanneke en zoon Thijs, waren uitgevlogen, stichtten gezinnen. Het aantal kleinkinderen van Natalie en Bart nam gestaag toe. Dochter Truuk en haar verloofde Lex da Costa waren van plan geweest om in september 1944 te trouwen, maar hadden hun huwelijk door de oorlogsomstandigheden moeten uitstellen.

Het huwelijk vond plaats op 27 juli 1945, vanuit Het Zand. Het jonge stel

vestigde zich in Delft, waar Lex nog enige tijd nodig had om aan de Technische Universiteit af te studeren. Het was overigens ongebruikelijk in die tijd om eerst te trouwen en daarna af te studeren.

Afstuderen, dat was ook het devies voor de verloofde van Elsbeth, Gerrit van Donselaar. Hij hervatte zijn studie medicijnen in 1945, maar zou nog een jaar of vier nodig hebben.

Inmiddels was wel duidelijk geworden dat Gerrit de beoogde opvolger was van Bart als huisarts. Maar met Truuk en Lex als precedent trouwden Elsbeth en Gerrit iets eerder, te weten op 22 maart 1948.

Huwelijk van Elsbeth Westerbeek van Eerten en Gerrit van Donselaar.
Het verlaten van de kerk in Hummelo.

Zoon Bobbie zou vier jaar in Zuid-Afrika verblijven, maar door de oorlog liep dit uit tot acht jaar. Het was geen eenvoudige tijd voor Bobbie en het werd zelfs een loodzware tijd nadat neef Jan Westerbeek van Eerten was gesneuveld. Na zijn terugkomst ging Bobbie aanvankelijk weer op Het Zand wonen maar treurig genoeg leidde dat tot wrijvingen met Bart, net als voor de oorlog.

Dat leidde tot het vertrek van Bob die bij een familie in Voorst ging wonen. Hij werkte als meubelmaker en was een zeer vaardige houtbewerker. Zijn broer Marnix: "Bobbie was indrukwekkend met zijn handen. Modellen bouwen, meubels maken, meubels restaureren, een tafel fineren: dan kon hij als geen ander".

In de jaren dertig was Bob beste maatjes met aannemer Derk de Vries, tijdens de herbouw van Het Zand. Hij koesterde de handzaag, "een echte Stanley", die De Vries hem cadeau had gedaan.

Dochter Lous en zoon Emil waren aan het einde van de oorlog onder de wapenen gegaan. Emil had zich in 1944 in Brabant aangesloten bij het uit het verzet voortgekomen Regiment Stoottroepen.

Lous had zich in april 1945 gemeld bij het Vrijwillig Vrouwen Hulpkorps. Op de foto: Lous en Emil in uniform voor Het Zand. In 1945 vertrok Lous voor opleidingsdoeleinden naar Londen.

In september 1945 vertrok Emil met het 3e Bataljon Stoottroepen naar Nederlands Indië om deel te nemen aan de "politieacties".

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Nederland zijn koloniale gezag over Nederlands-Indië kwijtgeraakt. Na de Japanse capitulatie, riepen de Indonesische leiders Soekarno en Hatta de onafhankelijke Republiek Indonesia uit.

Nederland besloot het koloniale gezag met militaire middelen te herstellen. Desondanks raakte Nederland zijn belangrijkste kolonie kwijt. In 1949 volgde de

Nederlandse erkenning van de Indonesische onafhankelijkheid. De gewapende strijd kostte ongeveer 6.000 Nederlandse militairen het leven. Emil bracht het er heelhuids af. Op de foto: Emil in Sydney.

Emil was een laatbloeier, althans hij was door Bart te licht bevonden om, net als Lodewijk, naar het gymnasium te gaan en werd naar de Mulo gestuurd. Daarna kreeg hij een kantoorbaantje dat hem niet beviel en dat hij voelde als een handicap voor

de toekomst. In 1942 ging hij naar de HBS in Zutphen maar de oorlogsomstandigheden waren een groot probleem. Door zijn leeftijd kwam hij in aanmerking voor de "Arbeitseinsatz", dus hij moest balanceren tussen naar school gaan en onderduiken. Uiteindelijk behaalde hij in 1944 zijn HBS-diploma. Eenmaal terug uit Nederlands-Indië werd hij geacht zijn eigen broek te kunnen ophouden en, hoewel hij voldoende capaciteiten had, was er geen mogelijkheid om naar de universiteit te gaan. Via allerlei cursussen probeerde hij carrière te maken in het openbaar bestuur.

Lodewijk was in 1932 naar het gymnasium in Doetinchem gegaan, maar in 1937 bleef hij zitten. Dat was kort voor de eindstreep, maar blijkbaar vond Bart doubleren geen optie. Dan maar van school en wat anders, wellicht daar waar zijn interesse meer naar uitging. Iets op het gebied van techniek?

In 1939 werd Lodewijk gemobiliseerd en in de meidagen van 1940 was hij belast met munitietransporten. Gevaarlijk werk. Eenmaal gedemobiliseerd begon hij aan een PBNA-cursus voor autotechniek en deed praktijkervaring op als monteur. Dat betekende in 1941 sleutelen aan Duitse militaire voertuigen. Een ongeduldige Duitse officier gaf hem eens een klap in zijn gezicht toen hij niet gauw genoeg antwoord gaf op een vraag. Verder zag hij kans om in de luwte te blijven en van daaruit hand-en-spandiensten voor het verzet te verrichten. Op Het Zand was hij de klusjesman bij uitstek en reed vaak met Bart mee naar

patiënten, hetzij vanwege de slecht begaanbare wegen dan wel om het luchtruim in de gaten te houden. Vaak moest hij onderduiken om aan de

“Arbeitseinsatz” te ontkomen. Vaak voelde Lodewijk zich, aldus Natalie in haar dagboek, machteloos, opgejaagd en gekooid. Na de bevrijding van Hummelo en Keppel hielp hij de gemeente een tijdlang bij de repatriëring van Nederlandse arbeiders uit Duitsland.

Van groot belang voor Lodewijks levensloop was de ontmoeting met de familie van één van de gesneuvelde vliegers, gezagvoerder Nevill Andrew, die vanuit Nieuw-Zeeland naar Hummelo waren gereisd om het graf van hun zoon en de rest van zijn bemanning te bezoeken. Zij verbleven een tijdlang op Het Zand. De moeder van Nevill Andrew bood aan om kinderen uit het gezin

Westerbeek van Eerten die naar Nieuw-Zeeland zouden willen emigreren financieel te ondersteunen. Vanaf 1945 stond emigratie volop in de belangstelling. De beperkingen van de oorlogsjaren hadden letterlijk en figuurlijk een hang naar ruimte tot gevolg. Na de euforie over bevrijding volgde de vrees voor een benarde toekomst door werkloosheid en woningnood. Van overheidswege werd emigratie aangemoedigd en, zij het op bescheiden schaal, gefaciliteerd.

Lodewijk paste in dit profiel. Het echec op het gymnasium had zijn toekomstkansen aanzienlijk beperkt. Hij was gediplomeerd automonteur, dat wel, maar dit was niet de gedroomde toekomst van Bart en Natalie en Lodewijk was zich hiervan bewust. Ook dat hij van zijn door de oorlog weliswaar niet armlastig maar toch wel berooide ouders geen andere dan morele steun had te verwachten. Er was nog iets. Hij had zijn aanstaande vrouw Kitty Bouthoorn leren kennen en zij raakte in verwachting. De vader van Kitty was predikant in Bennekom en welbekend. Kort en goed, er was een probleem, niet alleen in Hummelo, maar vooral in het steile Bennekom. Het aanbod van mevrouw Andrew kwam als geroepen en werd met beide handen aangegrepen. Het

kerkelijk huwelijk werd voltrokken door dominee Bouthoorn de vader van Kitty waarna het echtpaar zo spoedig mogelijk afreisde naar Nieuw-Zeeland. Door bemiddeling van mevrouw Andrews kreeg Lodewijk een baan als mecanicien op Harwood, het vliegveld van Christchurch.

(Foto New Zealand National Airways Corporation)

In 1945 waren er nog twee schoolgaande kinderen op Het Zand, te weten Marijke en Marnix. Op de foto hieronder: Marijke voorop een Canadese Jeep, april 1945, rechts Truuk.

Het grootste deel van de oorlogsjaren zat Marijke op de MULO in Doetinchem. In 1941 noteerde Natalie dat Marijke (toen 14 jaar oud) jong was voor haar leeftijd en dat zij het niet erg zouden vinden als ze een jaartje zou overdoen. Dat gebeurde dan ook. In maart 1944 schreef Natalie dat Marijke

met drie andere meisjes en vier jongens het plan hadden opgevat om te gaan stappen in Arnhem, onder het motto: we hebben toch al zo weinig. De schrik sloeg Bart en Natalie om het hart: Duitse propaganda in de bioscoop, Duitse

operette en niet te vergeten: veel arrogante Duitse soldaten. Het plan werd omgebogen naar een “snipperjacht” in de Hummelose bossen.

Na de MULO was Marijke een tijdlang tandartsassistente en volgde vervolgens de opleiding voor verpleegkundige. Om Frans te leren werd ze als au pair naar Brussel gestuurd.

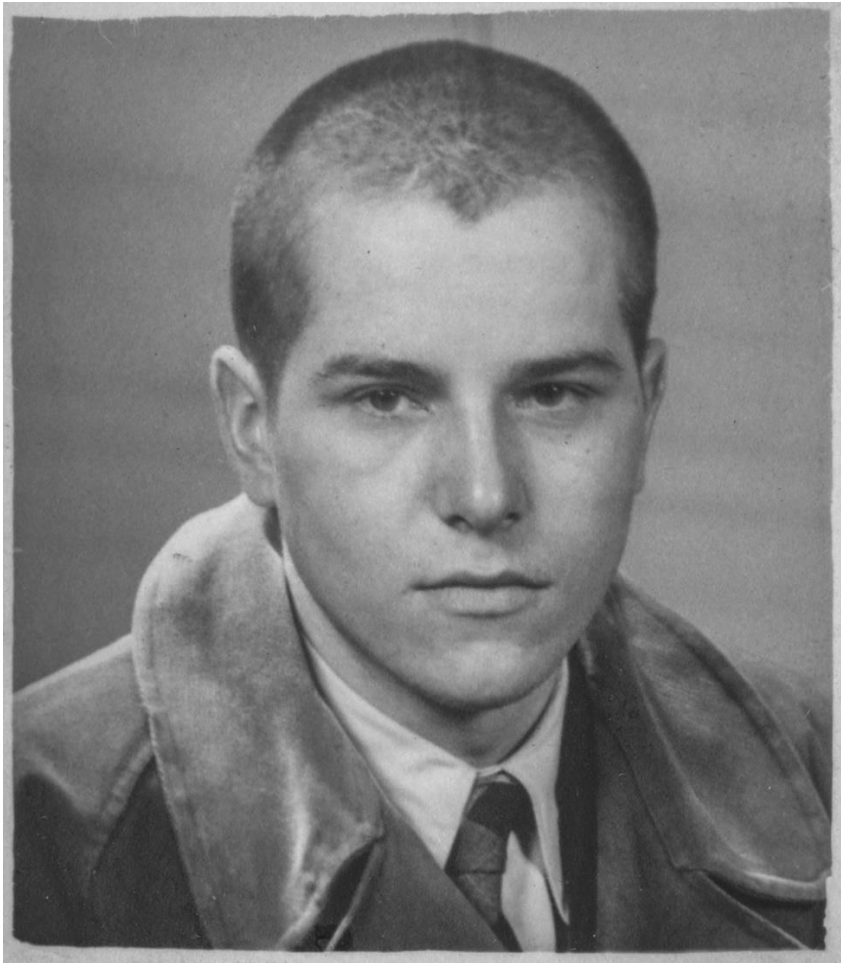
Op de foto van links naar rechts: Marijke, Marnix en Natalie tijdens een vakantie in Zwitserland eind jaren veertig.

Marnix, de jongste zoon (geboren in 1930) zat van 1942 tot 1950 op het gymnasium in Doetinchem. In het oorlogsdagboek van Natalie werd hij enkele malen ten tonele gevoerd als “vader en Moeders laatste hoop”, zoals Lodewijk en Emil hem noemden. Hij werd geplaagd met zijn mooie rapporten en een “zoet, vlijtig ventje” genoemd. Plagerijen met een bitter ondertoonje.

Dat Marnix, hoewel goed gekwalificeerd, naar de universiteit zou gaan was niet vanzelfsprekend, want, om met Bart te spreken: wie gaat dat betalen? De sleutel bleek in handen te liggen van een welgestelde patiënte, juffrouw Beker. Zij had Marnix gevraagd op zijn verjaardag bij haar op bezoek te

komen om een cadeau in ontvangst te nemen. Meestal waren dat boeken. Na haar overlijden liet zij een legaat na aan Bart, met het verzoek daarmee de studie van Marnix te bekostigen. Zo gezegd, zo gedaan: Marnix ging in 1950 naar de Rijksuniversiteit Utrecht om theologie te studeren en werd lid van het Utrechts Studenten Corps. Het zou nog enkele jaren duren, maar uiteindelijk studeerde hij af en werd dominee. Het moet voor Bart een geweldig genoegen zijn geweest dat hiermee een lijn van de familietraditie werd voortgezet.

“Vader en moeders laatste hoop” Marnix, in 1950

Jim Veeren, pleegzoon, volgde tijdens de oorlog een opleiding aan de Rijks Hogere Landbouwschool in Deventer en rondde deze af in 1945. De Rijks Hogere Landbouwschool, ook wel koloniale landbouwschool genoemd, had een cursuspakket dat vooral was gericht op de plantages in Nederlands-Indië. De school had daardoor de ietwat denigrerende bijnaam “Suikerschool” gekregen.

Nog in 1945 was het de bedoeling om de lichter van Jim zo snel mogelijk klaar te stomen om naar Indië te gaan. Het zou helemaal anders gaan. Na de capitulatie van Japan werd de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië

uitgeroepen en het werd oorlog. De moeder van Jim kwam terug naar Nederland en hoorde pas daar dat haar man in een Jappenkamp was vermoord. Jim gooide het roer om maar bleef zich richten op de tropen. Na enkele stages vertrok hij naar Afrika om bij Unilever te gaan werken.

Ten tijde van zijn opleiding in Deventer leerde hij Gretha Geerts kennen. Greetje kwam uit een onderwijzersgezin in Oude Pekela. In 1950 trouwden Jim en Greetje in Oude Pekela. Het kerkelijk huwelijk werd gesloten door dominee Theo da Costa, de echtgenoot van Hanneke

Westerbeek van Eerten. Bart was aanwezig om - in zekere zin - de overleden vader van Jim, Francis Veeren, te vervangen. Lodewijk Westerbeek van Eerten was één van de getuigen.

Gerrit van Donselaar was de beoogde opvolger van Bart als huisarts. Elsbeth Westerbeek van Eerten en Gerrit van Donselaar waren getrouwd in maart 1948. Het paar betrok een gedeelte van Het Zand waar genoeg ruimte was ontstaan door het uitvliegen van kinderen Westerbeek. Elsbeth hielp Natalie bij het huishouden, zoals ze overigens ook in de oorlogsjaren telkens had gedaan.

Gerrit had tijdens de oorlog bij Bart weliswaar veel medische praktijkervaring opgedaan, vaak onder zeer zware omstandigheden, maar moest uiteraard ook officieel zijn studie afronden. Hij pendelde tussen Hummelo en Utrecht. Het afstuderen vond plaats in maart 1949, in aanwezigheid van de enkele maanden oude baby Koos van Donselaar.

(Foto: Academiegebouw Rijksuniversiteit Utrecht)

Gerrit stapte nu ook officieel in de praktijk van Bart. Er was nog iets dat officieel geregeld moest worden. Gerrit reed al jaren rond zonder rijbewijs. Niemand had daar een probleem in gezien, maar nu werd het wel tijd om dat ook maar te legaliseren. Het kwam neer op een ritje naar het gemeentehuis om het papiertje op te halen, aldus een familieverhaal. Hoe zou het voor Bart hebben gevoeld om toe te werken naar het onvermijdelijke, de overdracht van zijn praktijk, ofwel van, zoals hij het zelf benoemde, “zijn levenstaak: de zorg voor de medemens in nood”?

Bart had wel eens gezegd dat hij zich, ook na ruim dertig jaar, geen mooier werk kon voorstellen dan medisch werk in Hummelo, “hoewel een dokter ook wel eens de neiging heeft de telefoon en de nachtbel uit te zetten”. In mijn familie is wel beweerd dat het in het begin niet altijd goed boterde tussen de komende en vertrekkende dokter. Tja, ze zaten op elkaars lip, op hun werk en in huis, ook al was het dan een heel groot huis met achttien kamers. Ze hadden medicijnen gestudeerd in heel verschillende tijden. Ik heb mijn vader, Gerrit van Donselaar, wel eens horen verzuchten wel dat het hem al in de begintijd duidelijk werd dat hij nooit ook maar in de buurt zou kunnen komen van de alom geroemde “Bart Pil”. Spanningen zullen er zeker wel zijn geweest, ook al

omdat mijn vader bepaald geen gemakkelijk karakter had. Het samenwonen op Het Zand was bedoeld als tijdelijk. Bart en Natalie waren van plan elders in Hummelo een bungalow te laten bouwen.

Aan het afscheid van Bart was het afscheid van een andere veteraan vooraf gegaan, namelijk dat van Jan Isaïc Cordes, burgemeester van de gemeente Hummelo en Keppel van 8 september 1920 tot 1 november 1949. Bij de installatie van Cordes in 1920 behoorde Bart tot het welkomstcomité en zij hadden sedertdien veel gedeeld, zowel op het zakelijke vlak alsook in de privésfeer.

Foto: installatie van Cordes in 1920. Bart achter Cordes, met licht vest

Cordes nam afscheid op zijn 65ste en werd opgevolgd door Jonkheer François Willem Peter Marie (Frans) van Panhuys. Wederom maakte Bart deel uit van het welkomstcomité, als lid van de gemeenteraad.

Vervolgens was het de beurt aan burgemeester Frans van Panhuys om als eerste Bart toe te spreken op de avond van dinsdag 17 oktober 1950, die gewijd was aan het feestelijke afscheid van de huisarts die 33 jaar in Hummelo had gediend. Bart was 64 en Natalie 61 jaar oud. Zaal Wassink was de locatie en daar was een goede reden voor. In 1924 was daar een feestelijke bijeenkomst gehouden om de boeren te bedanken die “om niet” wekenlang karrevrachten zand hadden aangereden om de drassige bouwplaats op te hogen voor huis en praktijk van de dokter: “Villa Het Zand”.

Van Panhuys memoreerde de betekenis van Bart als “gemeentegeneesheer” die altijd voor zijn werk paraat was. Ook in zijn functie van schoolarts had hij vele, vele kinderen onder ogen gehad. Oud-burgemeester Cordes sprak namens de muziekvereniging “De Eendracht” en de patiënten, betrok Natalie en bood haar bloemen aan. De oorlogsperiode kwam uitvoerig aan de orde. “Een door God gezegende levensavond moge de dokter worden geschonken”. Als cadeau bood Cordes Bart een gouden horloge met ketting aan. De volgende spreker was dominee Daan Goedhart. Tussen haakjes:

Bart was sedert 1938 president-kerkvoogd van de Nederlands-Hervormde kerk in Hummelo.

Van oudsher werd de functie van “Opperkerkvoogd” bekleed door de heren van Enghuizen, maar in 1938 na het overlijden van de barones bleek haar erfgename, zoon Sweder van Rechteren Limpurg, weinig voor deze taak te voelen. De functie van “Opperkerkvoogd” werd afgeschaft en die van “president-kerkvoogd” in het

leven geroepen. Bart was de eerste president-kerkvoogd en is dat vele jaren gebleven.

De laatste spreker op feestelijke bijeenkomst was Bart zelf. Maandenlang had hij tegen dit moment opgezien, zei hij. Maar aan de andere kant werd dit moment vergemakkelijkt doordat zijn taak zou worden overgenomen door

zijn schoonzoon en doordat hij in Hummelo zou blijven wonen. "Dit werk opzij te zetten is moeilijk. Een gevoel van diepe dankbaarheid welt in mijn hart op, dat ik mijn werk 33 jaren heb mogen verrichten en daarbij hele geslachten geboren heb zien worden en opgroeien. Hiervoor wil ik aan God mijn dank wijden. Onder Gods zegen hoop ik mijn werk als presidentkerkvoogd te kunnen blijven voortzetten".

Op verzoek van burgemeester Van Panhuys speelde De Eendracht twee coupletten van het Wilhelmus die door alle aanwezigen werden meegezongen.

En zo werd de dokter alom geprezen. De eerlijkheid gebiedt mij te vermelden

! — VRIJDAG 29. SEPTEMBER 1950

Dr B. J. Westerbeek v. Eerten

zal ingaande 1 October a.s. de praktijk te HUMMELO en OMGEVING neerleggen, welke zal worden voortgezet door G. VAN DONSELAAR, arts.

De praktijk aan de Kruisberg en de daarmee samenhangende fondspraktijk blijft onveranderd.

Dr WESTERBEEK VAN EERTEN zal te Hummelo spreekuur houden uitsluitend nog voor contrôles Ziektewet en keuringen, op Maandag, Woensdag en Vrijdag 's avonds 7 - 8 uur.

Telefoon blijft onveranderd LAAG-KEPPEL 201, (bij geen gehoor Laag-Keppel 333.)

G. van Donselaar, arts,

A 76, HUMMELO, zal de praktijk van Dr WESTERBEEK VAN EERTEN te Hummelo en Omgeving voortzetten ingaande 1 October a.s.

SPREEKUUR elke dag van 8-9 uur en volgens afspraak.

TELEFOON ingaande 1 October: LAAG-KEPPEL 333.

van Bart Westerbeek van Eerten had meegekregen weet ik niet. Wel dat Bart niet geneigd was om medische klachten van zijn gezin meteen serieus te nemen. Daar was aandringen voor nodig. Toen één van de dochters zich hierover bij Natalie beklaagde, kreeg zij het advies zich als patiënt te gedragen en in de wachtkamer op haar beurt te wachten. Toen zij in de spreekkamer verscheen was Bart stomverbaasd. Maar het hielp wel.

dat hij dan voor zijn patiënten een hele goede dokter mag zijn geweest, maar dat hij dat niet altijd was voor zijn eigen gezin. Dit geldt overigens evenzeer voor mijn eigen vader, Gerrit van Donselaar, die waar het om de gezondheid van zijn eigen gezin ging wel wat steken heeft laten vallen. "Gaat vanzelf weer over", dat hoorden wij nogal eens. En ook half grappend: "van alle medische klachten gaat 80% vanzelf weer over, aan 10% valt niets meer te doen, dus de huisarts is er voor die resterende 10%. En dit mag je niet verder vertellen". Of dit een "wijsheid" was die hij

STAATSTOEZICHT OP DE VOLKSGEZONDHEID
S/JB GENEESKUNDIGE HOOFDINSPECTIE

'S-GRAVENHAGE · PARKWEG 12 · TELEFOON 55 48 35

AAN

de Weled. Gel. Heer G. v. DONSELAAR
arts

te

H U M M E L O

ONDERWERP vestiging UW BRIEF VAN 25/7/50 ONS KENMERK 15823/521.
Wet Geneeskundige en Tand- 41
heelkundige Voorziening. 'S-GRAVENHAGE, 11 Augustus 1950

Geachte Collega.

Ter uitvoering van het bepaalde in bovengenoemde Wet verleen ik U bij deze toestemming om U te Hummelo als arts te vestigen ter uitoefening van een eigen praktijk.

Afschrift van deze beslissing zal gezonden worden aan de Geneeskundig Inspecteur van de Volksgezondheid voor de provincie Gelderland.

Hoogachtend,
Collegialiter,
De Geneeskundig Hoofdinspecteur
van de Volksgezondheid,

(Dr. C. Banning)

Verzoeken ons kenmerk, de tekening en onderwerp in uw antwoord te vermelden.
Alle correspondentie te richten aan de Geneeskundig Hoofdinspecteur zonder vermelding van persoonsnamen

De vergunning van Barts opvolger Gerrit van Donselaar om zich in Hummelo als arts te vestigen, ter uitoefening van een eigen praktijk.

De jaren vijftig

In het leven van Bart waren er mijlpalen die zich min of meer vanzelf aandienen: de jeugdijaren, studententijd, huwelijk, praktijk in Scheveningen, naar Hummelo, de bouw van Het Zand, de brand, de oorlogsjaren en de naoorlogse jaren tot de praktijkoverdracht. Ik heb bij het afbakenen gezocht naar zowel aanknopingspunten in zijn privéleven als ook in zijn werkende bestaan. Iedere afbakening heeft iets arbitrairs. Zo ook deze “de jaren vijftig”: de periode dat Bart het huisartsenbestaan achter zich heeft gelaten, maar nog volop actief bleef op vele fronten.

Terugtrekking uit het werkende bestaan gaat vaak gepaard met een voornemen in de trant van: “zo, en nu wat rustiger aandoen”. Ik weet niet of dat ook daadwerkelijk de bedoeling was, wel dat dat niet is gelukt. Er werd val allerlei kanten aan hem getrokken, onder andere vanuit de gemeenteraad, waarvan hij enkele termijnen lid is geweest voor de Christelijk-Historische Unie (CHU).

Hoe zag de gemeentepolitiek er omstreeks 1950 uit? Bezien we de partijen die zich in de loop van de tijd in de raad van de gemeente Hummelo en Keppel hebben gepresenteerd, dan zullen we zelden een vreemde eend in de bijt aantreffen. De hoofdstromingen waren sociaaldemocraten, christendemocraten, onderverdeeld in die partijen (CHU, ARP en KVP) en liberalen (zo men wil: conservatieven). Na de oorlog waren er constant vier

partijen (na fusie van CHU/ARP met de KVP nog maar drie). Belangrijke politieke verschuivingen deden zich niet voor. Overigens: voor de oorlog eigenlijk hetzelfde beeld: telkens dezelfde politieke partijen. De raad was als regel geen politieke arena in die zin dat de partijen trachtten zich via hun programma te profileren. En bereid waren daar een robbertje over te vechten. Het was veeleer gemoedelijkheid troef en de raad was bovendien verankerd in feodale tradities.

Op basis van de verkiezingsuitslag van 1950 kreeg de CHU het recht om een wethouder te leveren. Dat was nou net iets voor dokter Westerbeek van Eerten, zo redeneerde men. Maar Bart bleek er niet voor te voelen en liet weten dat hij geen tijd had voor een wethouderschap en dat anderen meer ervaring hadden. Ik betwijfel of Bart hier helemaal open kaart heeft gespeeld. Zeker, hij was weliswaar geen huisarts meer, maar hij had veel taken over dus “geen tijd” hebben was altijd een geldig argument. Maar misschien was hij, hoe gemoedelijk de

raad meestal was, toch wat huiverig voor eventuele conflicten waarbij hij betrokken zou kunnen raken. En in bestuurlijk opzicht kon hij zijn hart ophalen aan het Wilhelmina ziekenhuis in Doetinchem.

Een nieuwe uitdaging was zijn betrokkenheid bij een herziening van het medisch tuchtrecht, een goede gelegenheid om een andere discipline nader te leren kennen: de rechtsgeleerdheid.

Het medisch tuchtrecht is rechtspraak waarbij het tuchtcollege beoordeelt of een arts of andere hulpverlener volgens de voor hem geldende professionele standaard heeft gewerkt. Het tuchtrecht is bedoeld om de kwaliteit van de beroepsuitoefening te bevorderen en bewaken. Het tuchtrecht geldt voor medische beroepsgroepen zoals

artsen, tandartsen, verpleegkundigen en apothekers. Een medisch tuchtcollege bestaat uit juristen en leden-beroepsgenoten.

De betrokkenheid van Bart bij herziening van het medisch tuchtrecht bracht hem – en Natalie – naar een internationaal congres in Parijs, als lid van de Nederlandse delegatie. Terwijl Bart op het congres verbleef leidde oudste dochter Hanneke, die ook naar Parijs was gekomen, Natalie rond in de stad.

Parijs, Montmartre in 1954

De Franse president, René Coty

Het verblijf in Parijs omvatte ook allerlei officiële gelegenheden, waaronder een ontmoeting met de president van Frankrijk, René Coty.

Natalie beschreef in haar dagboek de atmosfeer: hoe in een omgeving met kroonluchters en gobelins obers met schalen rondgingen en hoe er gedanst werd. “In een van de gobelinzalen was een ander orkest opgesteld, een soort jazz wat mijns inziens hier absoluut niet paste. Mannetjes met lachende gezichten en de zotste instrumenten stampten en deinden mee en ja het lukte enorm. De deftigst gedecoreerde heren kozen hun dames en in korte

tijd draaide alles, eerst nog echt verfijnd maar langzaam begon de muziek harder wilder en wilder en toen kon je zien hoe ongelofelijk die nieuwe Amerikaanse dansen opwindend zijn. Wilder steeds wilder ging het de jonge meisjes keerden sprongen schokten met schouders, stampten,

draaiden met hun armen boven het hoofd. De heren overtroffen zichzelf. Onbegrijpelijk dat niemand meer viel. Ja, het blijft toch voortdurend gracieus maar dit past toch zeker niet in deze omgeving. Je werd wel geboeid maar het detoneerde. Om ongeveer één uur zijn we vertrokken maar ik denk wel dat vele jongeren nog gebleven zijn”.

In 1954 werd het 50-jarig bestaan van de intercollegiale rechtspraak gevierd. De voorzitter van de Raad van Beroep, Bart Westerbeek van Eerten, sprak de feestrede uit, als laatste daad van zijn voorzitterschap.

In hetzelfde jaar 1954 besloot Bart zijn werkzaamheden voor het Rijksopvoedingsgesticht De Kruisberg in Doetinchem te beëindigen.

50-jarig bestaan der medisch intercollegiale rechtspraak

Op 30 December 1953 heeft de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst in een plechtige zitting in de Aula der Rijksuniversiteit te Utrecht, waartoe een aantal hoge officiële gasten, vertegenwoordigers van alle Afdelingen en Afdelingsraden en een aantal andere belangstellenden waren uitgenodigd, het feit herdacht dat zij 50 jaar geleden met de instelling der Afdelingsraden de intercollegiale rechtspraak der Maatschappij heeft ingevoerd.

De betekenis van dit Instituut — het eerste van dien aard in Nederland — werd door de Voorzitter van de Raad van Broep, Dr. B. J. Westerbeek van Eerten in zijn rede uiteengezet en nader belicht door de vertegenwoordigers van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid Prof. Dr. P. Muntendam en van Justitie, Prof. Dr. Kazimir, de Voorzitter van de Centrale Tuchtraad Prof. de Vries, de juridisch adviseur van de Maatschappij, Prof. Meyers.

De rede van Dr. Westerbeek van Eerten geven wij hierbij in extenso weer.

Over de normen en de practijk der medisch intercollegiale rechtspraak

Zeer gewaardeerde Toehoorders,

Van hem, die een herdenkingsrede heeft te

dat de ontwikkeling van de intercollegiale rechtspraak een beschouwing der normen, waaraan deze berust en der hierop gegronde en gerechte

In sommige opzichten was Bart dus begonnen aan een glijvlucht naar beneden. Maar dit gold vooralsnog niet voor de oudheidkundige vereniging De Graafschap. Of algemener gesteld: streekgeschiedenis en folklore hadden onverminderd zijn aandacht. Zo was hij aanwezig bij het vogelschieten in Bronkhorst.

Op de foto zien we links Bart in geanimeerd gesprek, rechts, minder geamuseerd, burgemeester Jasper Kruijff en oud-burgemeester Cordes.

Bart en Natalie met dorpsgenoten in Gelderse klederdracht

Het uitvliegen van de kinderen ging door. In juni 1951 waren zoon Emil en Truusje ten Holt getrouwd en in september 1954 volgde het huwelijk van dochter Lous met Herman Veltink, uit het nabijgelegen Eldrik.

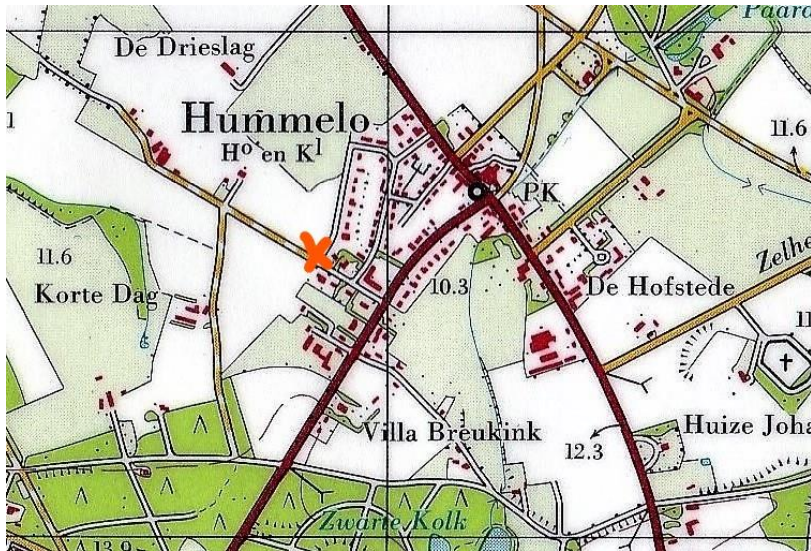
Hierboven Emil en Truusje, helemaal rechts met hoge hoed Bart

Lous en Herman: de bruid werd “weggegeven”, zoals dat in die tijd heette, door vader Bart.

De getrouwde kinderen, Hanneke, Thijs, Truuk, Elsbeth, Lodewijk, Jim, Emil en Lous stichtten gezinnen. Zo ontstond een groeiend leger kleinkinderen, waarover later meer.

Voor de tweede keer in hun leven lieten Bart en Natalie een huis bouwen,

naar eigen inzicht en behoeften. In 1954 verrees aan de Groeneweg, toen de rand van de bebouwde kom, op ongeveer honderd meter afstand van Het Zand, een bungalow op een flinke lap grond. Ontworpen voor twee personen: een royaal woongedeelte met open haard en ramen aan drie zijden.

Een scheidingmuur waarachter beiden bezigheden hun bezigheden hadden: studeerkamer voor Bart en aan de andere kant het weefgetouw van Natalie.

Als naam kozen zij “De Heemst”. Deze benaming was - heel creatief - afgeleid van “heemst”, een kruid met geneeskrachtige wortels, en “heemstede”: een kleine boerderij. Kunstenaar Jeanne Faure, zuster van Natalie, ontwierp een plaquette met de naam, die werd ingemetseld aan de zijkant van het huis.

De zijkant van de Heemst met de gevelsteen

De gevelsteen, vervaardigd door Jeanne Faure

Bart en Natalie in de tuin van De Heemst, eind jaren vijftig

In De Heemst, omstreeks 1956: Natalie met kleinzoon Jaap van Donselaar

De Heemst bevond zich in een rijtje bebouwing waartoe ook de nieuwe openbare lagere school behoorde, die eveneens in 1954 werd gebouwd. De oude school in de Dorpsstraat was te klein geworden en verouderd.

Inmiddels deze nieuwe school uit 1954 afgebroken en verplaatst naar een nieuwe locatie aan de Keppelseweg. Na de sloop is in 2012 archeologisch onderzoek

verricht. De plaats werd gezien als kansrijk omdat het gelegen is langs een van de uitvalswegen van het dorp Hummelo, waarvan de oorsprong ligt in de Vroege Middeleeuwen, de periode van 450 tot 900 jaar na Christus. Bij de opgraving zijn allerlei vondsten en mogelijk een enkel spoor uit de IJzertijd blootgelegd (800 tot 12 voor Christus). Daarnaast kwamen ook wat vondsten uit de Merovingische periode tevoorschijn (500 tot 700 na Christus). Deze wijzen er op nederzettingen uit deze periodes, ook in de omgeving van waar de opgravingen werden gedaan. Er werden bijzonder veel sporen van gebouwen en waterputten gevonden, afkomstig van een nederzetting die aanvangt in de 8e eeuw en tot in de 12e of 13e eeuw doorloopt.

Let wel: De Heemst werd ongeveer honderd meter verderop gebouwd. Als Bart in de tuin van De Heemst was gaan graven, of dat had laten doen, dan was de kans op bijzondere en waardevolle vondsten zeer groot geweest. Korte tijd voor de opgraving aan de Keppelseweg-Groeneweg is gegraven in en bij de kerk

van Hummelo, omdat daar door werkzaamheden gelegenheid voor was. De uitkomsten daarvan waren evenzeer spectaculair omdat uit vondsten viel af te leiden dat er in het gebied waarschijnlijk al in de Romeinse tijd en in de Vroege Middeleeuwen bewoning heeft plaatsgevonden. Dat is veel eerder dan werd aangenomen. Ook deze uitkomst zou Bart in hoge mate hebben geïnteresseerd. Op de afbeelding: de voorloper van de huidige kerk, in 1743 getekend door Jan de Beijer.

Kermis omstreeks 1960: vaandelzwaaien in de tuin van De Heemst, met drie bielemannen, Bart en Natalie.

De bielemannen hadden een pop bij zich die een bord “Bart Pil” droeg en de mond wijd opengesperd had. Of “Bart Pil” even in zijn keel wilde kijken? Bielemannen is toegestaan speels om te gaan met omgangsregels. Dus hier was het geen dokter Westerbeek van Eerten, maar Bart Pil. Wat niet wegneemt dat voor het vaandelzwaaien de traditionele formule zal zijn uitgesproken “het vaandel zal geslagen worden voor dokter Westerbeek van Eerten en deszelfs familie”.

In de tuin van De Heemst vestigde Bart, net als op Het Zand, een “weerstation”, waarmee hij waarnemingen deed voor het KNMI in De Bilt.

Midden jaren vijftig. De overdracht van de praktijk was al enkele jaren een feit. Bart had het aantal medische nevenfuncties verkleind en beperkt (medische keuringen en het ziekenhuisbestuur). De kinderen waren uitgevlogen en de meesten hadden inmiddels een eigen gezin gesticht. Bart en Natalie waren gesetteld op De Heemst en waren, hoewel allebei 65+, nog tamelijk fit. Het was tijd om een oude wens te vervullen, namelijk reizen. Bart had in zijn studententijd veel gereisd maar in een latere levensfase was de reislust beperkt, onder andere door de Eerste Wereldoorlog, waardoor hij als het ware werd gearachuteerd in de Scheveningse praktijk. Daarna volgden de praktijk in Hummelo en het snel uitbreidende gezin. De brand, herbouw van het huis en, *last but not least*, de Tweede Wereldoorlog: ook die omstandigheden maakten van reislust de allerlaatste prioriteit. Zeker, Bart en Natalie waren er wel eens samen op uit getrokken, maar dan voor kort

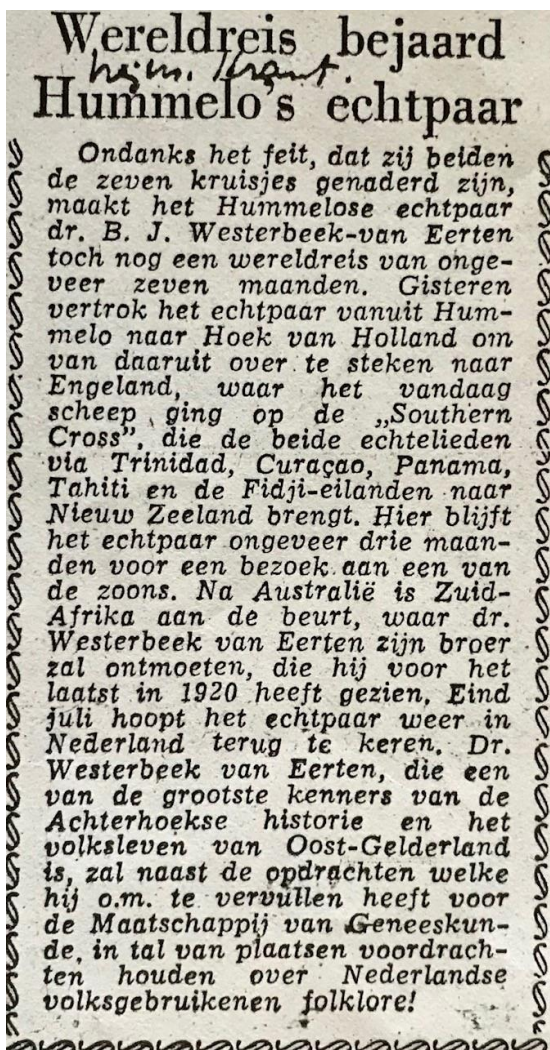
verblijf en niet al te ver weg, zodat zij, ingeval van nood weer snel thuis zouden kunnen zijn. Maar nu, midden jaren vijftig, was de tijd rijp voor een inhaalslag. Ze planden een reis die maar liefst zeven maanden zou duren.

De Heemst werd te huur aangeboden, tussen haakjes met een foutje in de advertentie. Er waren twee slaapkamers, geen vier. Of De Heemst ook die gehele periode verhuurd werd is mij niet bekend.

Het reisdoel was meerledig. Naast een toeristisch doel ging het in de eerste plaats om

bezoek aan geëmigreerde familieleden: zoon Lodewijk en zijn gezin in Nieuw-Zeeland en Lou, de broer van Bart, en zijn gezin in Zuid-Afrika.

Bart en Lou hadden elkaar voor het laatst in 1920 gezien. Lou en zijn vrouw Dien waren hard getroffen door het verlies van hun zoon Jan in de oorlog. Natalie had voorouderlijke wortels in Zuid-Afrika en haar vader was er geboren. In Nieuw-Zeeland waren bij Lodewijk en Kitty inmiddels drie kleinkinderen geboren.

Ook had Bart namens de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG) een missie te volbrengen tijdens de stop op de Nederlandse Antillen. Voorts was Bart van plan om op diverse plaatsen voordrachten te houden over folklore in de Achterhoek. Voor dat doel had hij maar liefst 125 dia's bij zich. Met De Graafschap-bode werd afgesproken dat Bart de reiservaringen per brief zou toesturen, ter publicatie in de krant. Een soortgelijke afspraak had hij gemaakt met het artsblad Medisch Contact. Dit blad publiceerde de reisverhalen, met illustraties van Jeanne Faure, in 1959 in zeven delen.

Meer gedetailleerd was de geplande reisroute als volgt: van Hummelo naar Hoek van Holland, overtocht naar Harwich, via Londen naar Southampton, inschepen op de oceanliner de “Southern Cross”, oversteek naar Trinidad, Curaçao, Panama, Tahiti, Fiji-eilanden, Wellington Nieuw-Zeeland, vliegtuig naar Christchurch. Na drie maanden door naar Sydney en Melbourne, oversteek naar Durban in Zuid-Afrika per auto 500 km naar boerderij van Lou Westerbeek van Eerten, in juli met passagiersschip de Bloemfontein weer naar Engeland, om eind juli weer in Hummelo terug te komen.

Op 8 december 1957 reisden Bart en Natalie met een konvooi van auto's voor de bagage naar Hoek van Holland om in te schepen voor de overtocht naar Harwich. Ze waren gespannen en hadden moeite gehad om huis en haard achter zich te laten, zo noteerde Bart.

Van Harwich naar Southampton, maar via Londen, want alles ging nu eenmaal via Londen, schreef Bart. Voordeel bij dit nadeel was dat alle bagage waarvoor in Nederland drie auto's nodig waren geweest, nu in slechts één Londense taxi bleek te passen. “Het doel was Southampton waar de

Southern Cross, een van de nieuwste en grootste boten van de Shaw Savill Line, op dinsdag 10 december de grote reis naar Nieuw Zeeland zou aanvaarden. Een hele geruststelling voor het gemoed is, dat je met een reis naar Nieuw Zeeland nu eenmaal niet verder van huis kunt komen. Als je verder wilt gaan kom je onherroepelijk dichterbij, omdat de aarde rond is”.

Ze overnachtten in het Dolphin Hotel, een van Englands oudste en historische hotels. Koningin Victoria, admiraal Nelson en de schrijfster Jane Austen zouden er hebben verbleven, laatstgenoemde zelfs veelvuldig.

“Voordat de boot vertrok hadden we een stevig maal en

dat was maar goed ook, want van eten kwam de eerste paar dagen niet veel. Alles aan boord werd extra vastgesjord, de patrijspoort in onze kajuit met een zwaar metalen deksel geheel afgesloten. Storm op komst! Het bleek een

zware storm te worden. Gelukkig kan men zich daaraan spoedig aanpassen, vooral met behulp van de nieuwe middelen suprial en dergelijke”.

“Toen de vliegende storm iets begon te minderen, wandelden we rustig tussen de vele de zon zoekende anderen op het promenadedek. Dit ligt een 10 meter boven de zee. Stil was de oceaan nog niet, de storm speelde nu en dan huishoge witgekuifde golven na. Toch was het veilig wandelen boven en een goede wandeling ook.

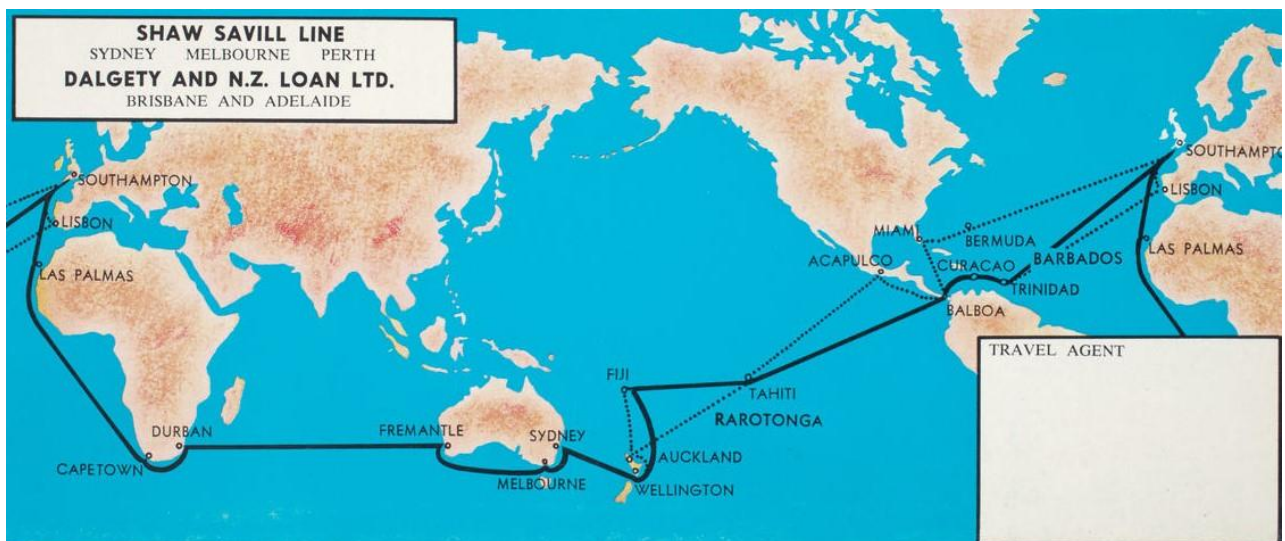
Viermaal de promenade is zo ver als van de Gouden Leeuw in Laag Keppel naar de Gouden Karper in Hummelo” (tekening Jeanne Faure).

“Opeens kreeg vader Neptunus zijn kans, een steigerende golf rees eensklaps 15 meter omhoog en stortte zijn kletsnatte kuif precies uitgerekend alleen op mijn vrouw en mij uit. Het was niet koud want op 13 december zijn we hier al in de lente, maar we waren doornat en moesten ons gauw gaan verkleden. We hebben maar niet op z'n goed Achterhoeks gescholden, want deze uitverkiezing gaf te denken en we moeten Neptunus nog enige weken trachten te vriend te houden. Was het soms bedoeld als een vriendelijke liefkozing?”

Bart, zo schreef hij, verbaasde zich erover dat het winter en lente was tegelijkertijd. Het was eind december, liep tegen de kerst, maar het was zacht en ze zaten met zomerkleren op het dek. Op het kinderdek waren de buitenspelletjes al in volle gang.

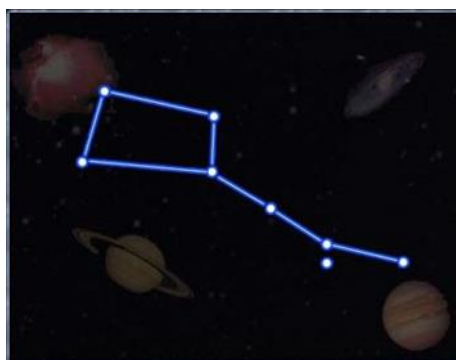
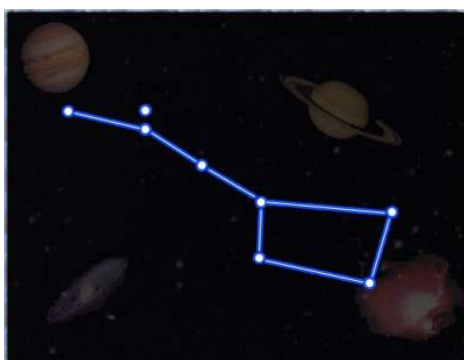
Op 21 december kwamen ze aan op Curaçao. Daar had Bart een ontmoeting met een collega in verband met vernieuwingen in het medisch tuchtrecht. Het was een hernieuwde kennismaking met collega Spierenburg. Bart: “Mijn medegevangenen in Amersfoort 1943 zullen zich hem wel herinneren. Die meer dan een hoofdlange spil, op de hoek van het exercerende vierkant ver uitstekende boven de allerlangsten! Deze ontmoeting was wel onder heel andere omstandigheden die hij kende van Kamp Amersfoort”.

24 december, de Southern Cross voer in de richting van Tahiti. “Het is Kerstavond, het hele schip is op Engelse wijze een beetje kinderachtig versierd met opschriften in vier talen”.

Van thuis was een brief ontvangen: vorst in Hummelo en er werd geschaatst. Aan boord geen witte kerst, maar brandende zon. Midden in de kerstnacht maakte Bart een wandeling op het hoogste dek en genoot van de sterrenhemel. Hij was een geoefend sterrenkijker en zag tot, zijn grote verbazing, de Grote Beer op z'n kop.

Grote Beer, links zoals hier te zien en rechts zoals Bart hem aan boord zag.

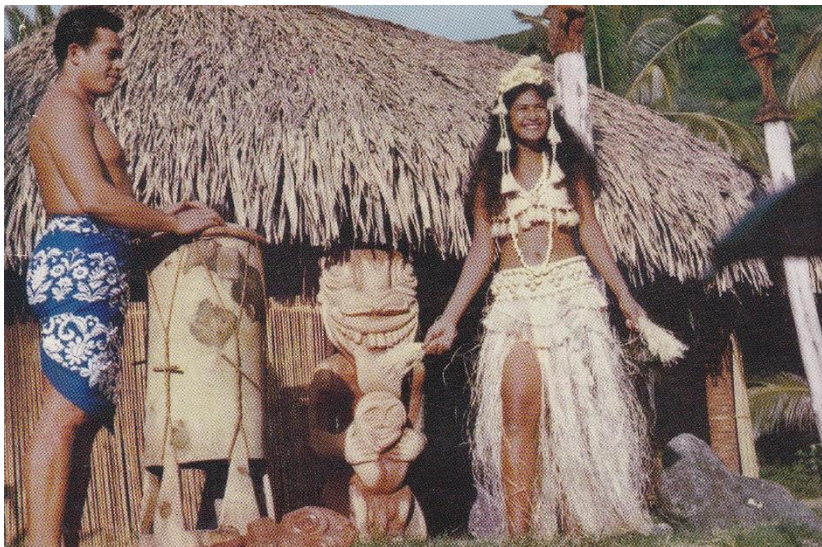
Bart noteerde dat de kerstviering aan boord zijns inziens waren bedoeld om de afwezigheid van thuis te doen vergeten. En

dat lukte ook wel want de stemming was opperbest: “s Namiddags grote receptie door de kapitein en zijn officieren met een overvloed van drankjes en de daarbij behorende aankleding en daarna het kerstdiner”.

2 januari 1958, Bart: “Het leven van alle dag gaat rustig door. Het dorp dat de Southern Cross uitmaakt, heeft denderend feest gevierd op oudejaarsavond. Eerst een gekostumeerde optocht met ongeveer 200 deelnemers en deelnemsters, die eindigde in een groot bal”.

Dat Tahiti steeds dichterbij kwam, zo schreef Bart, bleek uit het toenemend aantal zeevogels dat zich liet zien en een ander teken was de quarantaine-keuring van het hele schip. In een half uur tijd defileerden alle duizend passagiers langs de scheepsarts. Bart aan het woord. “Er beginnen buien te komen en de nacht van 2 op 3 januari gaf veel weerlicht in het westen te zien”.

“Toen we Tahiti naderden en de indrukwekkende, grillige, hoge bergen zagen werden wij begroet met donderslagen. Deze vormden de door moeder natuur aangeboden muzikale omlijsting van het sprookje dat zij ons zou laten zien. Daar springen drie

alleraardigste meisjes naar voren, geheel behangen met bloemen en gekleed in grote raffia schorten. Ze beginnen een begroetingsdans”.

Het verblijf op Tahiti duurde ongeveer een week. Ze verstuurden brieven en kaarten, zoals die met de afbeelding hierboven, die ik ter gelegenheid van mijn verjaardag ontving.

Bart schreef: “In een busje voor tien, bestuurd en begeleid door allervriendelijkste Tahitianen, overvloedig voorzien van tropisch fruit, reden we door dit paradijs, een tocht van 120 km. De huisdieren zijn kleine donkere varkentjes, die evenals hun Achterhoekse neven een geweldige keel

kunnen opzetten, geiten, schapen, een klein soort zwartbont vee, als miniatuur Friezen en een niet te bepalen ras kippen. De landbouwvoortbrengselen zijn verschillende soorten fruit dat ge vrij plukken kunt”.

Wat Bart in hoge mate interesseerde was het bezoek aan een melaatsen kolonie, even buiten de bewoonde wereld en begeleid door de katholieke priesters. Paradoxaal, meende Bart, “de ellende van deze ziekte in dit paradijs”.

Op weg naar de Fiji-eilanden passeerden ze de “datumgrens”, waaraan Bart een jegens Natalie plagerig betoog wijdde: een weerbarstig verschijnsel, net als het verspringen van zomer- en wintertijd. “Mijn vrouw, die toch al veel kalendermoeilijkheden heeft werd er kriebelig van”.

We eenmaal aangekomen op de kade werden ze afgehaald door “een zakenrelatie van mijn vrouws broer, die ons zijn wagen en zijn Hindoechauffeur als gids afstond”. Ze bezochten de bazar “die net als in Tahiti veel kleur en fleur” bevatte. Hun gastheer was Mr Johnson, een kopra-magnaat. Kopra is gedroogd vruchtvlies van de kokosnoot en een grondstof voor margarine. Mr Johnson organiseerde allerlei ontmoetingen met de lokale bevolking, anders gezegd: ze gingen van hut naar hut en voor Bart met zijn belangstelling voor culturele antropologie was dat buitengewoon interessant.

19 januari 1958, Bart beschreef een gedenkwaardig moment, te weten het bereiken van het eerste hoofddoel van de reis: “Zondagmorgen tegen 10 uur land in zicht! Nieuw-Zeeland! Bij het naderen denkt ge onwillekeurig aan die dappere Maori's, bijna een duizend jaar geleden, die met hun grote prauwen

die wel 200 man bergen konden, als de Vikings der Zuidzee, het grote land ontdekten”. (foto Wikipedia)

“Het schip is de kade genaderd en we kunnen naar onze zoon gaan uitkijken. De wal ziet zwart van begroetenden, maar aan de overkant op een verlaten stuk staat iemand te zwaaien. Met de kijker kunnen we zien dat hij het is en al spoedig hebben we contact.”

De bedoeling was om per vliegtuig naar Christchurch op het zuidereiland te reizen. Bart noteerde: “Het vliegveld ligt verder van Wellington dan Schiphol van Rotterdam. Ge rijdt in een comfortabele bus door een prachtig berglandschap met typische Nieuw-Zeelandse

plantengroei. Het is een gemoedelijk vliegveldje met een aardig restaurant. Buiten staat de Dakota vlieg klaar”.

*photo via Marcus Bridle
Peter Lewis collection*

Bart: “Ge kunt er gerust eerst eens omheen wandelen en het toestel bekijken. Daar klinkt de luidspreker met de oproep voor reizigers naar Christchurch. De afstand is die van Amsterdam naar Parijs. Al spoedig kunnen we genieten van het fraaie uitzicht op de bergen, de fjorden en de zee. Na enige minuten is het zuidereiland al te zien en steken de sneeuwtoppen der Nieuw-Zeelandse Alpen uit de wolken. Na anderhalf uur

vliegen dalen we en heeft de ontmoeting plaats met onze schoondochter en de kleinkinderen”.

Nieuw-Zeeland (kaart ontleend aan Wikipedia)

Kitty Westerbeek van Eerten met Everdien, Maarten en Liesbeth

De beschrijving van het verblijf in Nieuw-Zeeland beslaat een groot deel van het gehele verslag van de wereldreis: uitgebreid ging Bart in op de “settlers” en hun cultuur, de Maori’s en hun cultuur, flora, fauna en de geologie van het land.

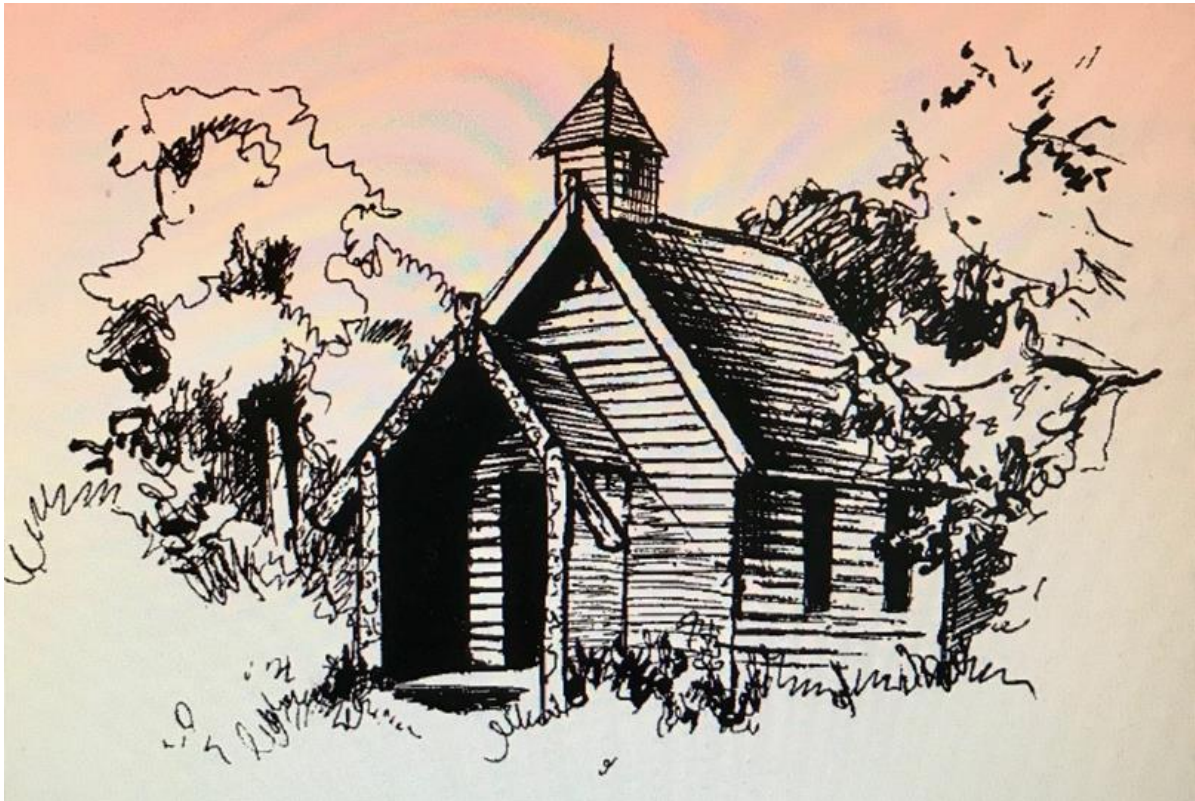

Bart schreef: “De Nieuw-Zeelandse traditie is geheel in beslag genomen door de Victoriaanse invloed. De eerste settlers van midden 1800 hebben zeer sterk hun stempel achtergelaten. Vooral in de binnenuimeubilering en de architectuur vindt men deze invloeden terug. Kunst ondervindt nog weinig belangstelling, mede door deze invloeden. Door deze traditie,

die door haar korte tijdsduur in wezen niet is te vergelijken met de Engelse, evenmin als die met de onze, komt iets voor den dag dat geen vis is en geen vlees. Dit uit zich in een zekere smakeloosheid van de inrichting die door het jongere geslacht reeds minder wordt gewaardeerd, maar door het oudere uit piëteit voor de eerste settlers nog krampachtig wordt gehandhaafd”.

“We logeerden op het noordereiland bij een anglicaanse dominee met wie wij aan boord kennis gemaakt hadden. Deze predikant had een parochie bijna zo groot als de provincie Utrecht. Op bepaalde tijden moest hij de dienst leiden in de kapel van Mangakuri in het woeste gebergte aan de oostkust.

De kapel van Mangakuri, getekend door Jeanne Faure, naar een foto van Bart

“Mangakuri is het eigendom van de gebroeders Williams, Henry en Charles. De laatste kwam ons halen in zijn Holden, de Australische wagen, en we reden tientallen kilometers door het prachtige grillige bergland. Na ruim een uur rijden kwamen we een zwaar bebost dal binnen en zagen al spoedig het kapelletje omgeven door grote bomen en belladonna lelies die in volle bloei de wat al te veel dominerende groene tinten een bijzonder accent gaven”.

De Maori's, zo schreef Bart, zijn misschien wel de oudste immigranten van Nieuw-Zeeland. “Hun eerste komst viel vermoedelijk in het jaar 800 onzer jaartelling, maar de grootste emigratie heeft in de 14e eeuw plaatsgevonden. Zij vonden een land, verstoken van zoogdieren. Een drietal soorten eetbare planten hadden zij medegenomen, waaronder de zoete aardappel. Verder teerden zij op vis, schelpdieren en vogels, vooral vogels. De thans helaas uitgestorven reuzenmoa leverde een flinke bout, maar wit vlees. Hierdoor werd het Maoridieet eenzijdig, zij kregen gebrek aan vitamine B en in verbinding met hun magische opvattingen van de levenskrachten werden zij menseneters, hetgeen zij tot voor 100 jaar nog waren”

“De Maoris waren grote zeevaarders en worden dichterlijk de Vikings van zonsopgang genoemd. De Maorische adel van de verschillende kanokapiteins af noemen zich naar de namen van die kano's. De titel en de waardigheid, ook die van de tohunga (priesters), gaat over op de eerstgeborene in mannelijke linie”.

Bart: “De godsdienst is een natuurvruchtbaarheidsritueel vermengd met voorouderverering, welke voorouders dikwijls tot goden werden verheven. Het vruchtbaarheidsamulet is de hei tiki, een embryo voorstellende, kunstig gesneden uit de halfedelsteen nephriet (groensteen), dat aan een koord om de hals wordt gedragen”.

Afbeelding links: een hei tiki. Hieronder: Maorivrouw die een hei tiki draagt (afbeelding ontleend aan Wikipedia)

Bart: “De Maoris hadden een grote aanleg voor de krijgswetenschap, getuige hun kunstige en doelmatig gebouwde sterkten (Pa's), waarvan ik nog verscheidene voorbeelden kon zien. Wanneer tot de krijg werd opgeroepen werd de krijgsdans haka gedanst. Geïntroduceerd door onze gids woonden we een nabootsing van zo'n krijgsdans bij. De krijgers staan met drillende speer op een rij, beuken de dijnen en de armspieren, stampen dreunend op de grond, rollen afgrijselijk met de ogen, trekken de walgelijkste grimassen met aan het ongelooflijke grenzende ver uitsteken van de tongen (vele voorouderbeelden zijn afgebeeld met uitgestoken tong), brullen

„hau, hau,” dat horen en zien vergaat. Zo'n dans werkt zeer aanstekelijk, ge hebt moeite niet mee te gaan stampen en brullen, al zult ge het wel laten

zover uw tong uit te steken”. Bart kon toen niet weten hoe bekend en populair de haka vandaag de dag zou worden.

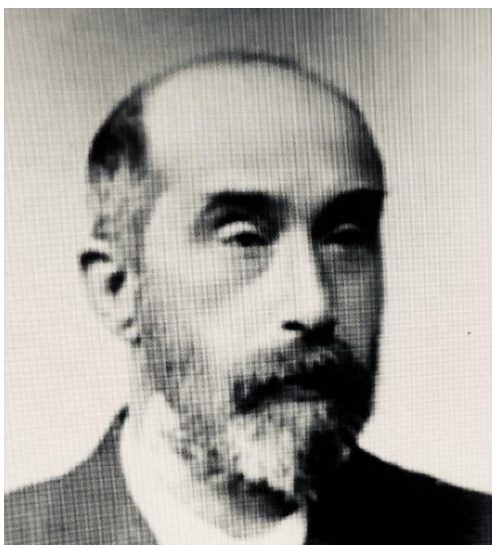
Afbeelding: Maoriverbeelding van een mythische verschijning

De reis ging verder: via Australië naar Durban, Zuid-Afrika, waar ze op 1 mei 1958 aankwamen. Het voornaamste doel was familiebezoek.

Op de foto: voor de pastorie in Varsseveld rond 1900. Het gezin Westerbeek van Eerten: zittend een nichtje, moeder Johanna Dinger, vader Lodewijk, staand “het tweede meisje”, Bart, Mien met hondje, “het eerste meisje” en Lou. Mien was ongeveer veertien, Bart een jaar of tien en Lou ongeveer acht. Hun levenspaden waren heel verschillend gelopen. Mien trouwde met een dominee, Jan George Knottnerus, die de opvolger zou worden van vader Lodewijk in Varsseveld.

Bart trouwde met Natalie en belandde in Hummelo. Lou – foto links - trouwde met Dien Hoornborg uit een boerenfamilie in Winterswijk. Het echtpaar emigreerde omstreeks 1920 met zontje Jan naar Zuid-Afrika, waar hun dochter Tineke werd geboren. Ze runden een boerderij die naar Nederlandse maatstaven reusachtig was, “zo groot als de provincie Utrecht”, aldus familieoverlevering op Het Zand. Zoals eerder vermeld werden Lou, Dien en Tineke in 1944 zwaar getroffen door de dood van Jan.

Zuid-Afrika anno 1958. Tien jaar eerder was “Apartheid” formeel ingevoerd, nadat racisme in Zuidelijk Afrika al een lange voorgeschiedenis had. De oorsprong lag in een machtsstrijd tussen de Britten, Boeren en de lokale

bevolking. De blanken die naar Zuid-Afrika verhuisden waren steeds in de minderheid en voelden zich bedreigd. Na de Tweede Wereldoorlog was de blanke minderheid bang dat de zwarten de macht zouden overnemen.

In hoog tempo werd Apartheid ingevoerd en telkens aangescherpt. Het doel van Apartheid was behoud van blanke dominantie en tegen verzet werd steeds krachtiger en gewelddadiger opgetreden. Sedert 1950 had de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zich tegen Apartheid gekeerd. Zuid-Afrika raakte geïsoleerd. Tegen deze achtergrond vond het familiebezoek van Bart en Natalie plaats. (foto's Wikipedia)

Mei 1958, Bart schreef: “We landen in Zuid-Afrika. Daar doemen in de ochtendnevel de lila grijze bergen van Zuid-Afrika op. Beladen met zoveel Nederlandse herinneringen en ook persoonlijke. Mijn broer en zijn vrouw heb ik in achtendertig jaar niet gezien. Het is het geboorteland van mijn vrouws vader. De naam van mijn vrouw Natalie is van Port Natal, Durban”.

Op de kade werden ze opgewacht door Gijs, de schoonzoon van Lou, die met de auto was gekomen om hen af te halen. Ze hadden een lange rit voor de boeg: 500 kilometer noordwaarts naar Iswepe.

“Voor iemand van onze leeftijd” schreef Bart, “zijn de eerste indrukken van dit bijzondere land vooral 'op een bepaalde wijze treffend. Ten eerste de kennismaking met de negers in eigen land en met de blanke cultuur, voorzien van een Engelse oppervlakkige bovenlaag, die de oude stoere kern van het Afrikaanse boerendom maar even overdekt. Beide kennismakingen zijn even boeiend. De rit naar het binnenland is een voortdurende stijging. Durban ligt even boven de zeespiegel en Iswepe in zuidoost Transvaal op ruim duizend meter hoogte op de hoogvlakte, het hoge veld. Deze hoogteverschillen veroorzaken sterke klimaatverschillen.

Durban subtropisch tot tropisch, zelfs in de herfst zijn de tuinen vol met tropische bloemen, afgezet door palmenlanen. Daartussen het geboomte de blinkend-witte, gezwenkte gevel van een boerenbehuizing uit de trekkerstijd en daarnaast weer het Engelse landhuis, alles gelegen te midden van een grote bloemenweelde. Eindelijk, daar is het hek van „Springbokkraal" in Iswepe. Mijn broer staat op de stoep en we zien elkaar na 38 jaar scheiding. Hij heeft, zoals een rustende boer betaamt, een andere, wat kleinere boerderij betrokken op 8 km afstand, maar hij heeft zich naar zijn oude boerderij begeven om ons te begroeten. Na de maaltijd rijden we naar Ellendien-estate en begroeten onze gastvrouw en schoonzuster. Mijn broer gaat op de stoep staan, grijpt mijn hand, „welkom, welkom, boet." Het is net of plotseling die 38 jaren zijn overbrugd”.

Bij het kaartje (Wikipedia): rechts aan zee Durban, noordwestelijk daarvan bij Piet Retief ligt Iswepe.

Zo'n Zuid-Afrikaans boerenhuis ligt vrijwel altijd op een hoog punt met een breed en weids uitzicht. De hoekpijlers van het gebouw zijn twee rondavels met een middellijn van ongeveer 8 meter verbonden door een stoep, een met tegels of estrikken bevoorde veranda, waarachter naar behoefte verschillende kamers gebouwd zijn. We zetten ons neer op de stoep en genieten van het weidse uitzicht en de weldadige rust.

Ze maakten vervolgens kennis met Alfeos Ukabene, "de huiskaffer, meesterknecht en factotum op de boerderij". Bart en Natalie spraken onbekommerd van "kaffers", wat in die tijd heel gewoon was. Vandaag de dag zou je dat wel uit je hoofd laten, omdat het een denigrerende bijbetekenis heeft gekregen, zoals "neger". Alfeos Ukabene keek beurtelings Bart en Lou aan, knikte, lachte en kom maar niet genoeg krijgen van de gelijkenis tussen "Ou Boer en Boet". Er volgde een hele stoet manlijke en vrouwelijke dorpsgenoten van Ukabene om te bezoekers met eigen ogen te kunnen zien. Zij waren immers helemaal "van over het grote water gekomen".

Afgezien van een uitstap naar het befaamde Krugerpark verbleven Bart en Natalie op de boerderij en naaste omgeving, die zoals ik al opmerkte, zeer uitgestrekt was. Ze maakten lange wandelingen, vergezeld van Rex en Wachter, twee reusachtige honden. Lou was grotendeels aan huis gekluisterd door hardnekkige problemen met zijn been.

27e brief

20 mei '58. Mannelikes verjaardag, we hebben aan je gedacht natuurlyk, maar spraken er niet over omdat voor L. & D. deze datum een pynlyke herinnering is. Op die datum nam Jan van hen allen afscheid om zyn militaire vliegersdiens in N. Afrika te gaan vervullen. Hy wist toen wel dat het daar heel moeilik zou zyn, veel zwaarder dan in Z. Afr., waar hy eerst vliegenier was. Hier hebben zy dus afscheid van hem genomen en 14 dagen later is het ongeluk gebeurd. L. & D. spreken dikwyls over hem, maar heel natuurlyk en nooit sentimenteel, Werkelyke overgawe en diep geloof. Zy zyn beiden altyd opgewekt, maar met bybellezen dat L. prachtig doet, zie je de tranen soms over hun wangen. Hoewel

In een brief naar de familie in Hummelo over een moeilijk moment: 20 mei 1944 was de datum waarop zoon Jan afscheid had genomen om zijn militaire verplichtingen in Noord-Afrika te gaan vervullen. Veertien dagen later gebeurde het ongeluk.

Bart beschreef zijn ontmoeting, tijdens een wandeling, met de "ossewa": "Ik word beschermd door twee trouwe bewakers; twee bullebakken van honden. Ze spitsen de oren en snuiven in de wind.

Ik hoor een verwijderd geklepper en daar om de hoek van de bosweg verschijnt een kaffertje, onze Paulus, die aan een lange teugel het eerste paar ossen leidt van de ossewa', volgeladen met mieliesschoven (mais) . Achter de wagen loopt de kleine Alfeos met een zweep, vijf maal zo lang als hijzelf is. De

zes paar enorme ossen, de koppen verbonden door een houten juk waarboven horenversierselen, hun statige ellenlange horens breed uitgestoken, hun glanzende bruine lijven schommelende door hun deinende tred”.

Ossewa's waren door ossen voortgetrokken wagens, vergelijkbaar met huifkarren. De ossewa raakte geromantiseerd als het ideale vervoer van de Boeren van 1830-1850 bij hun “Grote Trek” vanuit de Kaapkolonie naar het Zuid-Afrikaanse binnenland in de periode van 1830 tot 1850.

Op het programma stond een vierdaagse tocht naar het Kruger National Park, samen met nicht Tineke en haar man Gijs. Bart: “In de dierentuin kan

men naar de leeuwenkooi gaan om leeuwen te zien. Dat kan men in het reservaat niet. Daar wacht het avontuur, het onverwachte avontuur! Dit hebben wij als de grootste aantrekkelijkheid van onze tocht van vier dagen door deze tuin ondervonden. De onverwachte schoonheid en gratie der gazellen, de brute kracht van de snorkende buffels, de majesteit van de aristocratische giraffe, de plompe

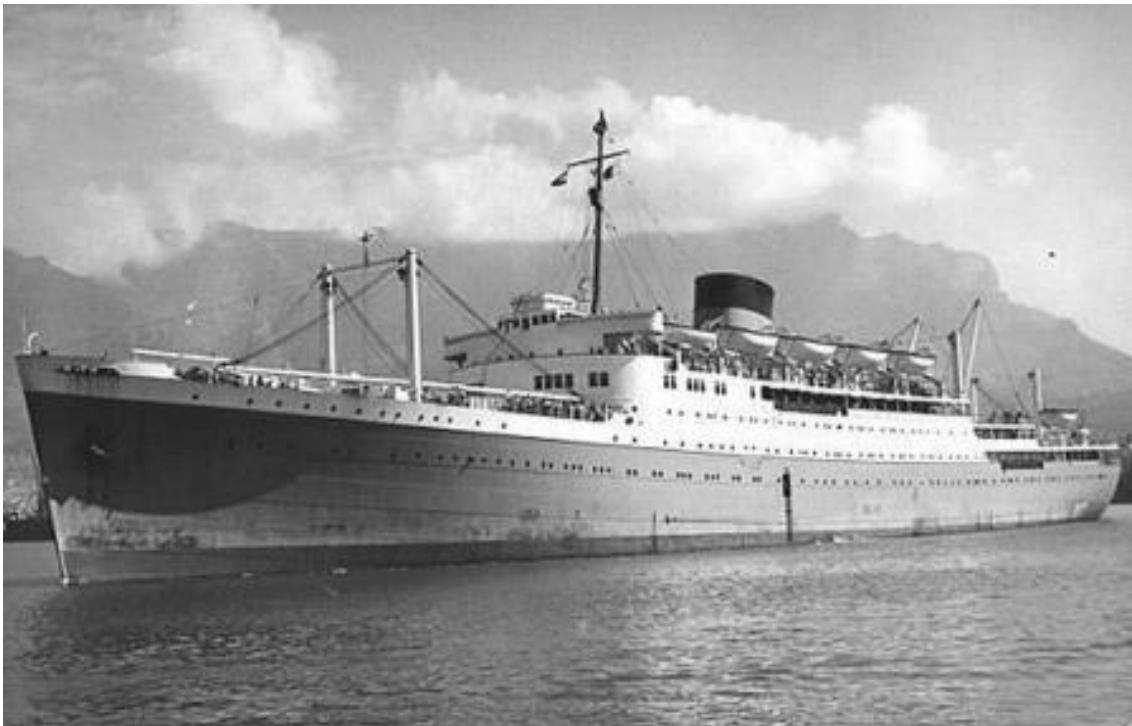
oerkracht van de olifant en... het niet kunnen vinden van de leeuwen. Van de roofdieren hebben we luipaarden, panters, hyena's, jakhalzen en kleinere roofdieren gezien, maar geen leeuwen. We hebben ze alleen gehoord, dicht bij onze tent op luttele tientallen meters afstand, niezen, mauwen en brullen en hebben ons kunnen voorstellen, hoe onze voorouders, nog geen eeuw geleden, met de ossewa door Afrika reisden”.

Het is niet gelukt, schreef Bart: de aanpassing aan elkaars cultuur van de naast elkaar levende volken. Aan wie de schuld, zo vroeg hij zich hardop af. “Deze ligt zowel in het verleden als in het jongste heden”. Met dit laatste zal hij wel de in 1948 ingevoerde hij Apartheid hebben bedoeld, maar noemde het niet expliciet. “Het rassenprobleem hangt als een donkere wolk over dit prachtige land. Een bespreking van dit uiterst belangwekkende vraagstuk past echter niet in het kader van een luchtig reisverhaal”.

Jammer dat hij er niet meer over kwijt wilde en voor zover ik weet heeft hij er later ook niet over gepubliceerd. Wel weet ik, uit de familieoverlevering, dat hij in Zuid-Afrika erg geschrokken is van de racistische opvattingen van zijn broer Lou. Dat hij daar in het reisverslag niet van rept valt te begrijpen en misschien is het ook wel een reden dat hij het onderwerp Apartheid verder heeft laten rusten. Bovendien had hij als publicist andere plannen, te weten vertellingen over zijn dokterspraktijk.

Op 8 juli 1958 zou de Bloemfontein uit Kaapstad vertrekken voor de terugreis. Om daar te komen was een treinreis van 42 uur nodig. Dat was afschuwelijk en hondsvermoeiend, aldus Natalie. (foto Wikipedia)

De reis ging naar Southampton en daarna met de veerboot naar Antwerpen. Eind juli waren Natalie en Bart weer thuis in Hummelo op de Heemst. De situatie in Zuid-Afrika verslechterde in hoog tempo. Enkele jaren later werd een bezoek brengen aan Zuid-Afrika meer en meer gezien als een verkapte of openlijke ondersteuning van het Apartheidsbewind.

Kort na thuiskomst vonden de huwelijken van twee zoons plaats.

Willem George, ofwel Bobbie, trouwde in december 1958 met Lien Fontein uit Dieren. Het echtpaar vestigde zich in Gorssel.

“Vader en moeders laatste hoop” Marnix trad in september 1958 in het huwelijk met Hansje Hilbrands uit Laag-Keppel.

Vrnl: dominee Theo da Costa, vader van de bruid Jan Hilbrands en Bart.

De ouders van Hansje, Jan en Nel Hilbrands, woonden in Laag-Keppel. Jan was arts. Ze waren bevriend met Bart en Natalie, en ook met mijn ouders Gerrit en Elsbeth van Donselaar, die hen wegwijs maakten in Parijs.

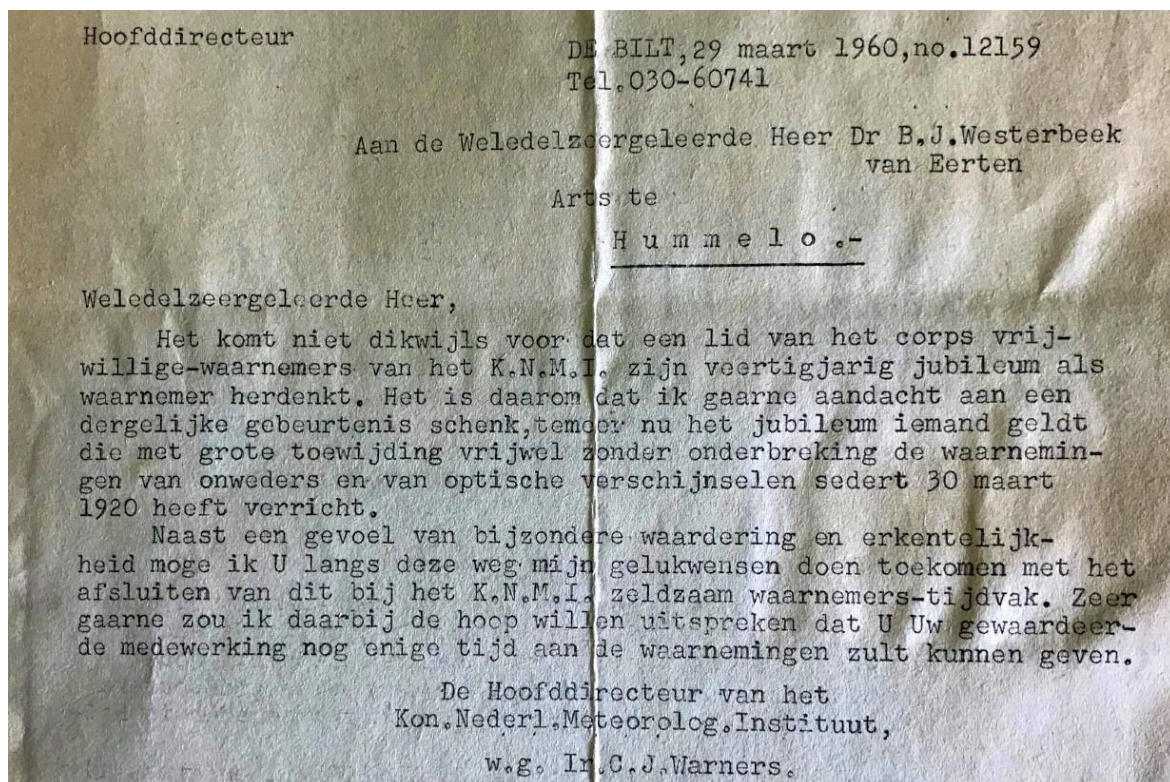
Nel en Jan Hilbrands tijdens een boottochtje op de Seine. De foto is gemaakt door Elsbeth van Donselaar.

De "kampkaart" van Bart en Natalie uit 1959

		<p>Geldig voor de hieronder noemde persoon/personen de in gezinsverband kampe- de kinderen, voorzover de leeftijd van 16 jaar nog hebben bereikt.</p> <p>Personen van 16 jaar en o- behoren in het bezit te van een op hun eigen n- gestelde kampkaart.</p> <p style="font-size: 2em; font-family: cursive;">1959</p>
<p>KAMPKAART van</p>		
naam	Westerbeek van Eerten--	No 580080
voorn.	Bartholomeus J--	
adres	Groeneweg A 95a	
te	Hummelo	
geboren	25 September 1888 te Meerkerk Z.H.	
beroep	Arts	man/ XXXXX gehuwd
naam	Faure--	
voorn.	Natalie Marie--	
geboren	3 Juni 1890 te Rheden	

De jaren zestig

Bart en Natalie waren verknocht aan huis en haard, aan Hummelo en aan de Achterhoek. Bart heeft dat bij herhaling benadrukt. Dat zij de wereldreis hebben gemaakt laat zien dat zij daarnaast ook de behoefte hadden om over de schutting te kijken. In ieder geval voor één keer en daar is het ook bij gebleven. Geen lange vakantiereizen. Ze waren tamelijk “honkvast” en dit zou je ook in het algemeen kunnen zeggen over de loopbaan van Bart en zijn bezigheden daarnaast. Hij was lange tijd huisarts, lang betrokken bij andere medische bezigheden, lange tijd president-kerkvoogd en levenslang geïnteresseerd in oudheidkunde. In de jaren zestig legde hij na veertig jaar de functie van secretaris van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap neer. In 1960 was Bart veertig jaar lid van het corps vrijwillige waarnemers van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI).

In de jaren veertig was Bart geridderd en in 1960 werd hij bij de traditionele lintjesregen bevorderd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau. De onderscheiding werd uitgereikt door burgemeester Frans van Panhuys op De Heemst. Hoewel de onderscheiding in de eerste plaats betrekking had op Bart Westerbeek van Eerten als medicus en de daarvan afgeleide sociale betekenis, memoreerde Van Panhuys zijn lange en veelzijdige staat van dienst, met voorop gesteld de zorg voor zijn patienten, “gedragen door zijn vast Geloof in God en in Jezus Christus”.

Plechtigheid op De Heemst op 29 april 1960

Het aantal kleinkinderen van Bart en Natalie was gestaag gegroeid. Ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van Natalie in juni 1960 werd een portret gemaakt. In dezelfde zomer vierden Elsbeth van Donselaar - Westerbeek van Eerten en Gerrit van Donselaar hun koperen bruiloft.

Er werd een familiereünie belegd die grotendeels plaatsvond, al kamperend, in het stukje bos van Elsbeth en Gerrit in Zelhem. Ter gelegenheid van de koperen bruiloft was een gietijzeren plaquette van Het Zand gemaakt. Deze was ontworpen door de Zutphense kunstenaar en tekenleraar Jacques Germans, die ook aangetrouwde familie was.

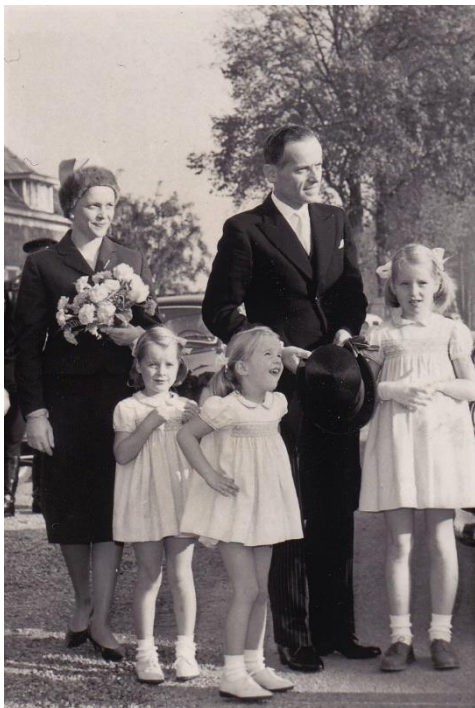
De plaquette van Het Zand, ontworpen door Germans en vervaardigd op de “Keppelsche IJzergieterij”

De invalshoek die Germans koos. De struik op de voorgrond liet hij weg

Portretjes van de kleinkinderen van Bart en Natalie, anno 1960

Een hoogtepunt voor Bart en Natalie was ongetwijfeld de benoeming van hun zoon Emil tot burgemeester van de gemeente Varik en Ophemert in 1961.

Later, in 1978, fuseerden Ophemert, Varik en nog enkele gemeenten tot de nieuwe gemeente Neerijnen waarvan Emil de burgemeester werd.

Een andere feestelijke gebeurtenis was het huwelijk van dochter Marijke met Rens Aeyelts. Marijke was de laatste die door een huwelijk het ouderlijk nest verliet. Rens was weduwnaar en had twee kinderen. Het huwelijk vond plaats vanuit De Heemst.

Op de achtergrond familieportretten met prominent Johanna Westerbeek van Eerten - Dinger, de moeder van Bart, geschilderd door Jeanne Faure

Bij De Gouden Karper, met de kerk op de achtergrond

In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (jaargang 107, nummer 49, 7 december 1963) werd aandacht besteed aan het vijftigjarig jubileum van Bart als arts.

Vijftig jaar arts. — Op 12 december zal het vijftig jaar geleden zijn dat collega B. J. WESTERBEEK VAN EERTEN zijn artsdiploma aan de Rijksuniversiteit te Utrecht in ontvangst mocht nemen.

De jubilaris is 25 september 1888 geboren te Meerkerk, uit een predikantengezin. Zijn lager onderwijs was zeer gevarieerd; hij ontving het te Middelburg, Rotterdam en Varsseveld. Hij doorliep het gymnasium te Doetinchem van 1901 tot 1907. In dit laatste jaar ging hij geneeskunde studeren te Utrecht. In 1920 promoveerde hij bij professor KOUWER op een proefschrift, getiteld *Eugenetiek*. Hij schreef een historisch-kritisch overzicht.

Na zijn huwelijk te Varsseveld op 19 augustus 1914 vestigde hij zich als huisarts, aanvankelijk te Scheveningen, later, in 1917, te Hummelo.

Dr. WESTERBEEK VAN EERTEN heeft in het medisch-maatschappelijke leven een grote rol gespeeld, vooral in en na de Tweede Wereldoorlog. Hij was hoofd van het Rode Kruis in de gemeente Hummelo-Keppel en heeft als zodanig veel onderduikers en „gravers” geholpen. Om deze redenen is hij tot driemaal toe gepakt door de vijand, die hem in de gevangenis opslot, eenmaal te Schoorl en tweemaal te Amersfoort.

In de mobilisatietijd was hij voorzitter van de Commissie van Toezicht op de handhaving van geblokkeerde praktijken van collegae die in militaire dienst waren opgeroepen.

Na de oorlog, toen de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst weer tot nieuw leven

kwam, was hij tweemaal gedurende een periode van twee jaar voorzitter van de afdeling Oude IJssel. Van 1949 af was hij gedurende vier jaar lid van de Afdelingsraad van deze afdeling. Sinds de oprichting van de Medische Commissie van het ziekenfonds „Oude IJssel” was hij vele jaren de voorzitter. Op landelijk niveau was hij lid, en later verscheidene jaren voorzitter van de Raad van Beroep.

In 1948 werd hij voorzitter van de Provinciale Raad voor de Gezondheidszorg in Gelderland. Later ging deze Raad over in de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid. Hierin maakt hij sinds 1961 deel uit van het Dagelijks Bestuur, en sinds een half jaar is hij secretaris van deze Raad.

Op 14 november 1949 werd hij voorzitter van het Wilhelmina Ziekenhuis te Doetinchem, en hij vervult deze functie tot op heden nog steeds.

De energie van collega WESTERBEEK VAN EERTEN is derhalve nog lang niet uitgeblust. Moge hij zijn activiteit nog menig jaar behouden.

Hij is waarlijk een sieraad voor de medische stand.

Delden, 21 november 1963

J. A. J. W. FACKELDEY

B. J. WESTERBEEK VAN EERTEN

Collega Joop Fackeldey liet Barts *curriculum vitae* de revue passeren, blies de loftrumpet. Beide heren kenden elkaar goed, als collega's, als Achterhoekers en als bestuurders van de ziekenhuizen in Doetinchem. En niet te vergeten: als gijzelaars in de oorlog. Over Fackeldey, aldus Bart, deed een verhaal de ronde. Hij hielp een NSB-vrouw bij de geboorte van een drieling. Het was tegen het einde van de oorlog en er was alleen licht van een zaklantaarn. Nadat het derde kind geboren was riep Fackeldey: doe die lantaarn uit, anders komen er nog meer".

In de zomer van 1964 vierden Bart en Natalie hun gouden bruiloft.

Waren zij in 1914 nog samen en in 1939 met de kinderen, in 1964 was het gezelschap aanzienlijk gegroeid: het gouden paar, kinderen, schoonkinderen en kleinkinderen. Voor een uitstapje van de kleinkinderen was zelfs een bus van de Gelderse Tramwegen gecharterd. De feestlocaties waren De Heemst, kasteel de

Ulenpas in Hoog-Keppel en uitspanning De Wever in Aalten. Voor de gelegenheid waren Bart en Natalie samen op de foto gegaan. Het was, in zilveren lijstjes, hun cadeau aan de kinderen en kleinkinderen.

Kinderen en schoonkinderen in de tuin van De Heemst

Natalie en Bart in de tuin van De Heemst

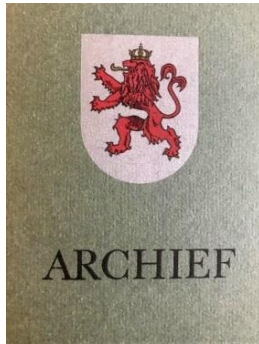

Bij de Ulenpas

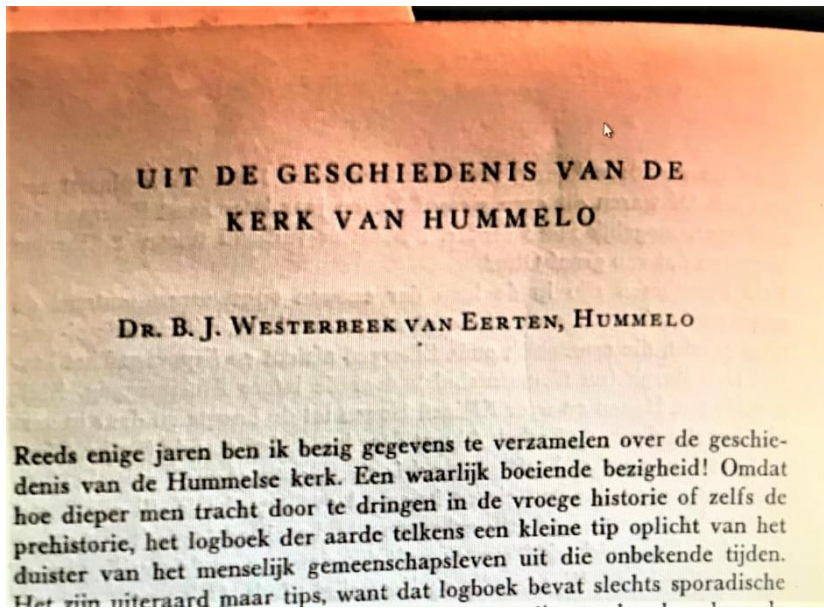

De GTW-bus was voor het vervoer van de kleinkinderen naar een attractie in Arnhem. “Het vee van Laban”, zo noemde Bart zijn groeiend aantal kinderen en later kleinkinderen: een aan de Bijbel ontleende uitdrukking voor een troep deugnieten, gekscherend bedoeld. “Dag heren!”, placht hij ook wel te zeggen tegen een groepje kleinzoons, aldus een neef van mij, waarop dit zoveel indruk maakte dat hij zich het na een halve eeuw nog goed kon herinneren. Ook wel zo veilig, vermoed ik, om zodoende het risico op een naam vergissing zo klein mogelijk te houden.

In 1965 bestond de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap veertig jaar.

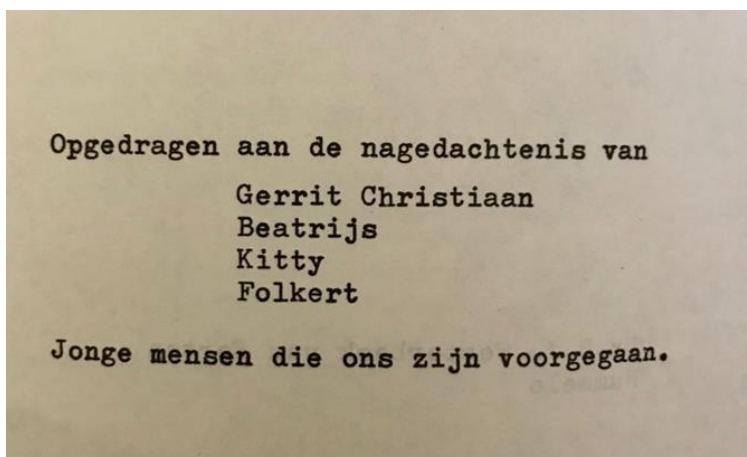

In die gehele periode was Bart secretaris geweest. De vereniging kam met een extra dik jubileum nummer van "Archief", met herdenkingsartikel van Bart. Ook publiceerde hij in hetzelfde nummer een artikel over onderzoek dat hij had gedaan naar de geschiedenis van de kerk in Hummelo. Het was een waardige afsluiting van zijn bestuursfunctie bij de vereniging. Veertig jaar. Vaak, in het algemeen, is de secretaris de motor van een vereniging, meer dan de voorzitter die een ceremoniële functie vervuld.

Een ijverige secretaris heeft macht, kan veel gedaan krijgen, maar krijgt ook de rotklussen op z'n bordje. Bij vrijwilligerswerk, zoals het laten draaien van een oudheidkundige vereniging, moet het uithoudingsvermogen van de secretaris wel heel groot zijn geweest.

Midden jaren zestig waren er enkele dieptepunten, of beter: rampen. Schoondochter Kitty overleed na een lang ziekbed in Nieuw-Zeeland (1966). Ze werd slechts 33 jaar en moest man en vier kinderen achterlaten. Folkert da Costa - neef van de schoonzoons Theo en Lex - kwam om het leven bij een verkeersongeval. De oudste kleindochter Beatrijs, 23 jaar, werd 1966 in Den Haag op een zebra-pad aangereden en overleed aan de gevolgen daarvan.

Gerrit Dun uit Hummelo, zoon van dominee Dun, verongelukte in 1965 op Aruba waar hij dienstplichtig marinier was. Hij werd 21 jaar. Het boek dat Bart later, in 1969, schreef, "De Filosoof en de Neanderthaler, overpeinzingen over de menswording en de wederopstanding uit de

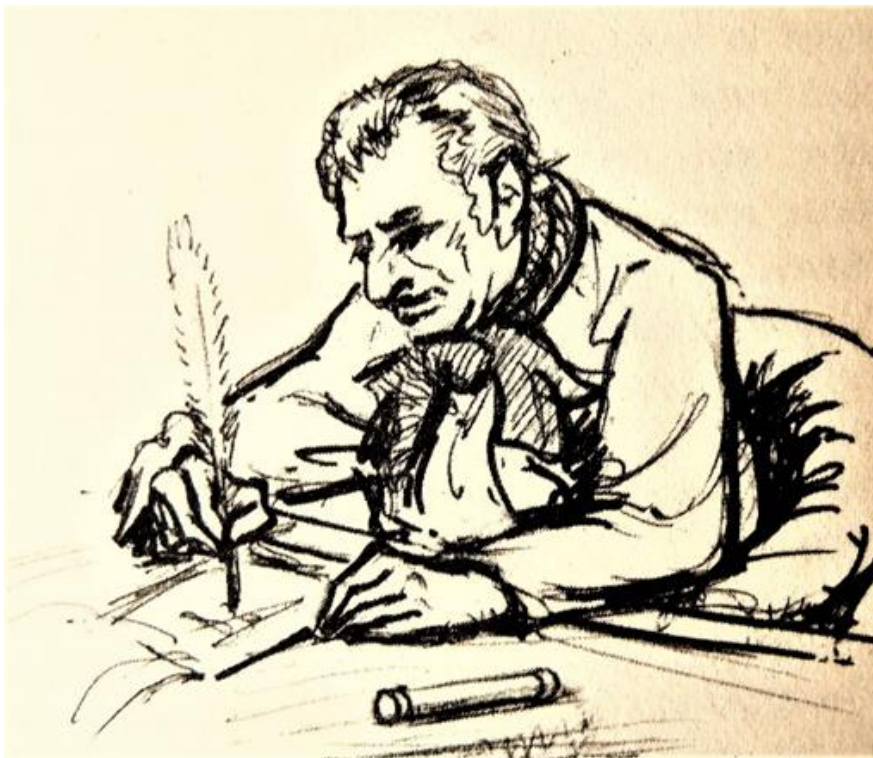
doden", droeg hij aan hen op: "jonge mensen die ons zijn voorgedaan".

In 1966, Bart was 78 jaar oud, verscheen “Herinneringen van een Medicijnman”. Het gaat over de belevenissen met zijn dokterspraktijk gedurende een halve eeuw, beginnend in Scheveningen en met het leeuwendeel in Hummelo. Het boek werd voorzien van tekeningen van Jeanne Faure en keurig verzorgd uitgebracht door de Doetinchemse uitgeversmaatschappij Misset. Een halve eeuw, samengebracht in 140 bladzijden. Dit laatste is een hele prestatie want kort houden is nu eenmaal veel moeilijker dan laten uitdijen.

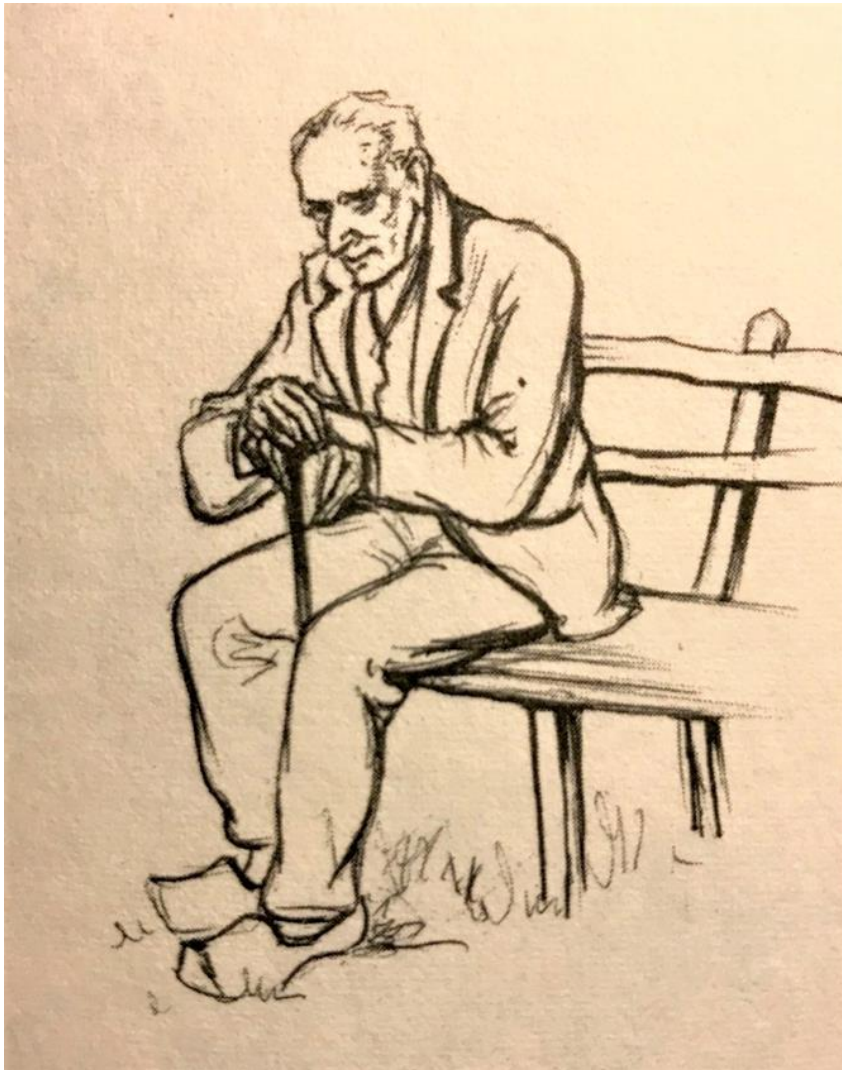
Er moet een grondig selectieproces hebben plaatsgevonden. Bart liet zijn werkwijze in het midden en noemt geen bronnen. De opzet doet denken aan de zevendelige serie “Indrukken van een reis om de wereld” en waarschijnlijk is het schrijven van het reisverslag een goede oefening geweest voor zijn vertellingen in “Herinneringen van een Medicijnman”. Mogelijk werd Bart bij de totstandkoming van het boek geadviseerd door een redacteur van de uitgever, vooral met het oog op een beknopt eindresultaat. Zijn onderwerpen zijn weliswaar zeer gevarieerd - onder andere wetenschappelijk, literair, oudheidkundig, journalistiek - maar zijn schrijfrant is veeleer uitvoerig dan beknopt.

“Herinneringen van een medicijnman” is ruim een halve eeuw na verschijning nog goed leesbaar, vind ik, maar daarover kan verschil van mening bestaan. In ieder geval is het de publicatie waarmee Bart het meest bekend is geworden en gebleven.

Bij het tot stand komen van het boek waren er, naast de noodzaak tot selectief te werk gaan, nog andere problemen, te weten zijn medisch beroepsgeheim en de privacy van inwoners van Hummelo en Keppel. Bart heeft daar creatieve oplossingen voor toegepast. Een aantal namen zijn door hem verzonden. Ook

schiep hij een in de vertellingen veel voorkomend personage, Berend Eume. In dit personage, zo vertelde hij mij ooit, waren een stuk of vijf anderen verborgen, variërend van een keuterboertje van de boerderij de “Kroepin” tot een verwant van de familie Van Heeckeren. Door Berend Eume te laten

vertellen kon Bart in de veilige rol van toehoorder kruipen. “Een dokter”, zo schrijft hij, “kan wel veel denken, maar moet dikwijls nog meer zwijgen”. Dit had niet in de laatste plaats betrekking op Enghuizen. Bart beschreef hoe hij samen met Berend Eume afdaalde in de grafkelder van de familie Van Heeckeren, toen die in 1924 geopend was voor de bijzetting van baron Henri (de “Gekke Baron”). Eume vertelde over het feodalisme en het huwelijk in 1816 van Hendrik Jacob Carel Johan baron van Heeckeren met de

niet-adellijke Elisabeth Williams Hope, dochter van een schatrijke Amsterdamse bankier. Het had, aldus Berend Eume, het “nieuwe” kasteel opgeleverd, de kerk, nieuwe en verbeterde boerderijen “maar ook allerlei moeilijkheden waar we al over spraken”. Bart liet hier wijselijk in het midden wat die moeilijkheden precies inhielden. Het ging om allerlei ramspoed waardoor de familie getroffen werd. Hendrik (Henri) en Elisabeth verloren drie van hun vier kinderen, waaronder Julie waarvoor het nieuwe kasteel Enghuizen bestemd was. Nazaten leden aan geestelijke aandoeningen, zoals de “gekke” baron Henri, wiens escapades Bart zorgen opleverde. Over dit laatste scheef hij niets in het boek, alleen in milde bewoordingen: “Een merkwaardige persoonlijkheid was dat. Hij ging door voor een zieke die begeleiding nodig had. Hij was de vriendelijkheid en welwillendheid zelve”.

Berend Eume was ook een belangrijk bron en gesprekspartner als het ging om magie, heksen, spoken, witte wieven en wat zich allemaal rond de

Wrangebult zou hebben afgespeeld. In “Medicijnman” ging hier veel aandacht naar uit en dat leverde veel verbeeldingen op van Jeanne Faure.

Feodalisme en magie werden door Bart gekozen als omlijsting van zijn vertellingen over het reilen en zeilen van de dokterspraktijk. Daarover ging het grootste deel van zijn boek. Over de problemen met vervoer om zijn patiënten te bezoeken, de barre omstandigheden, de wijkzuster, de kinderczorg, het zijn onderwerpen die ik al in het voorgaande de revue heb laten passeren.

Al voorin het boek kwam de naam van de medicijnman aan bod. Bart vertelde dat hij na zijn officiële afscheid nog wel eens zijn opvolger Gerrit van Donselaar hielp, in tijdens van grote drukte. Gerrit van Donselaar vroeg hem dan met name om enkele van zijn oude patiënten te bezoeken. Zo kwam

hij terecht op een boerderijtje op de Hummelose hei, om een jongetje te bezoeken dat net flink ziek was geweest. De moeder van het jongetje was een oude bekende, een oude dienstbode van Natalie en Bart. “Nou”, vroeg de moeder aan het jongetje, “wie is dat nou?” Na enig aandringen knalde het

jongetje er uit “Bart Pil”. Bart was hier zeer mee in zijn nopjes en heeft de naam als geuzennaam geadopteerd.

“Bart Pil”, twee lettergrepen, dat is wel wat anders dan Westerbeek van Eerten, een naam waarmee velen generaties lang hebben geworsteld. Zo heb ik een nichtje van mijn leeftijd dat zich “Westerbeek” noemt, terwijl een ander nichtje van dezelfde leeftijd de voorkeur geeft aan “Van Eerten”. Dit laatste deed Bart ook, althans, ik herinner mij dat ik hem zo een keer de telefoon hoorde aannemen.

In Varsseveld werd eind jaren zestig een straat vernoemd naar drie dominees Westerbeek van Eerten die daar hadden gestaan: de overgrootvader, grootvader en vader van Bart. Een straatnaambord met hele omhaal van woorden. Het zal maar je adres zijn.

Dat zou zich later in Hummelo weer voordoen. In de jaren tachtig – Bart was in 1975 overleden – kreeg een weg in een nieuwe wijk van Hummelo de naam Dr. B.J. Westerbeek van Eertenweg. Dit op zichzelf elegante gebaar om de oude medicijnman te gedenken, leverde begrijpelijke praktische problemen op voor de bewoners. De naam werd veranderd in Westerbeek van Eertenweg en voorzien van een korte toelichting.

De Westerbeek van Eertenweg in Hummelo (foto Harold Pelgrom)

Het zou mij wel aardig lijken om deze naam te doen veranderen in “Bart Pilweg”. Dat is veel prettiger voor de bewoners en helemaal in de geest van Bart Westerbeek van Eerten. De toelichting zou een kleine uitbreiding moeten krijgen: “zijn bijnaam was Bart Pil”.

Met “Herinneringen van een Medicijnman” kwam ook een einde aan de

decennialange samenwerking met Jeanne Faure, kunstenaar, schoonzuster van Bart en jongere zus van Natalie. Jeanne heeft hen lang overleefd, bleef tot op hoge leeftijd schilderen en overleed in 1987 op 94-jarige leeftijd.

Op de foto: de sociaal bewogen Jeanne Faure gaf kinderen les in tekenen, schilderen en handvaardigheid.

In 1967 ontving Bart een bijzonder eerbetoon. Omdat hij als bestuursvoorzitter het Wilhelminaziekenhuis lange jaren had gediend en met name de overgang naar nieuwbouw in goede banen had geleid, werd van hem een borstbeeld gemaakt. Dit zou een centrale plaats krijgen in de hal van het nieuwe ziekenhuis aan de Kruisbergseweg in Doetinchem.

De opdracht werd uitgevoerd door broeder Harry Boelaars (57), de uiterst begaafde beeldhouwer van de St. Willibrordabdij de Slangenburg bij Doetinchem. Boelaars had op de kunstacademie gezeten voordat hij als 19-jarige besloot het klooster in te gaan. Zijn aanvankelijke specialisme was houtsnijden. “Dat is niet zo moeilijk”, placht hij te zeggen, “je hoeft er alleen maar af te halen wat er teveel aanzit”.

Er waren een vijftal poseersessies. Omdat Bart eerder had besloten niet meer zelf auto te rijden werd hij naar de Slangenburg gebracht door mijn moeder Elsbeth. Ik ging mee en bewaar daar een levendige herinnering aan.

Ten behoeve van het grotere geheel maakte Broeder Harry een kleimodel van ongeveer twintig centimeter hoog. Het kleine beeldje was in een aantal opzichten zo goed getroffen dat mijn ouders er afgietsels van lieten maken. Bestemd voor beperkte verspreiding in familiekring.

“Bart Pil” in het klein

De onthulling van het borstbeeld vond plaats in februari 1967, door Natalie.

Aanwezig waren vertegenwoordigers van de gemeentebesturen van Doetinchem, Hummelo & Keppel, vele medici, leden van de familie Westerbeek van Eerten, de kunstenaar en maker van het beeld, broeder Harry, Kees Tholens, de abt van de St. Willibrordus-abdij, "enz.", aldus De Graafschap-bode. Broeder Harry was één van de reeks sprekers en gaf een uiteenzetting van de totstandkoming van het beeld. Ook Bart zelf kwam aan het woord: humor had in zijn leven een belangrijke rol gespeeld en de kunstenaar had juist dit goed in het portret weten vast te leggen.

Bart was goed bevriend geraakt met Kees Tholens, de abt van de Benedictijnse Willibrordabdij de Slangenburg. Zij maakten deel uit van de zogeheten "Driehoek" ontmoetingsverband van geestelijken, medici, met als thema de zieke mens. Het verband was gebaseerd op christelijke oecumene, dus zonder onderscheid te maken tussen protestantisme en katholicisme. Zij waren hun tijd vooruit, al kwamen kerkelijke macht en bijbehorend conservatisme in de jaren zestig steeds meer onder vuur komen te liggen. De Doetinchemse abdij was geen bolwerk van conservatisme en dat gold in het bijzonder voor Tholens. In tegenstelling tot veel van zijn geestverwanten keerde hij zich niet openlijk tegen linkse politieke stromingen en in zijn functie als abt hield hij zich niet alleen bezig met oecumene maar ging nog

een stap verder: de dialoog met andere godsdiensten, met name boeddhisme en hindoeïsme. Tholens maakte enkele reizen naar India.

De St. Willibrordabdij Slangenburg

Kees Tholens

Symbool in boeddhisme en hindoeïsme: de Aum

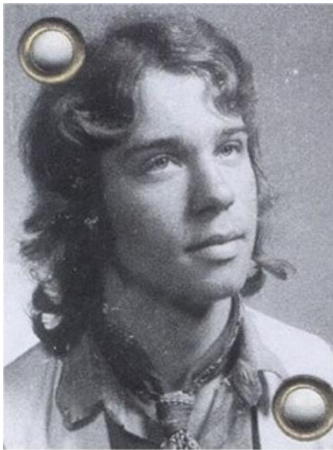
Persoonlijk nootje: voor mij was belangstelling voor boeddhisme en hindoeïsme een van de redenen om culturele antropologie te gaan studeren. En die belangstelling was weer gegrond op The Beatles en hun affiniteit met India.

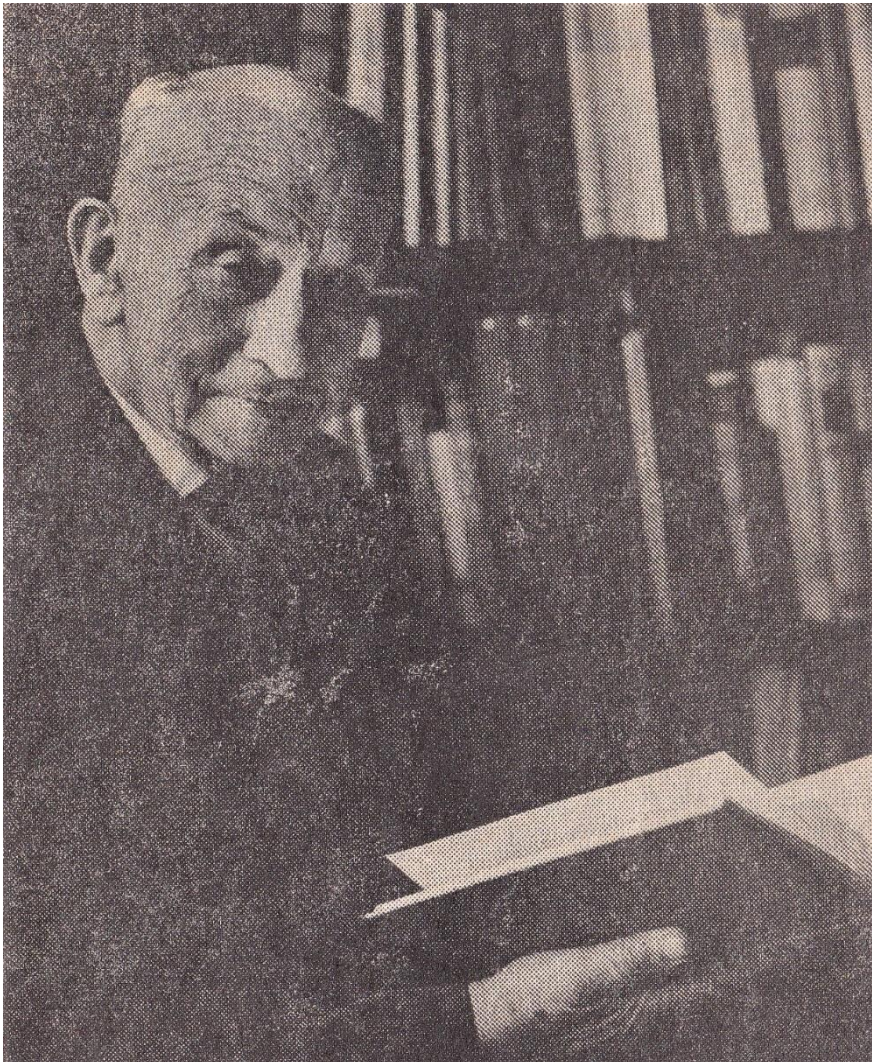
Terug in Nederland zag Tholens het traditionele Benedictijnse kloosterleven niet meer zitten en legde omstreeks 1970 zijn functie als abt neer zodat in de abdij vernieuwing kon plaatsvinden.

De in leeftijd wat oudere Bart had wel moeite de tijd waarin hij leefde bij te benen, zoals eigenlijk doodnormaal is voor iemand van bijna tachtig. Zo had hij een hekel aan moderne kunst, het lange haar van jongens, provo

beatmuziek, The Beatles en sprak schande van de blote foto van John Lennon en Yoko Ono. Waarschijnlijk heeft hij zich ook wel geërgerd aan mij.

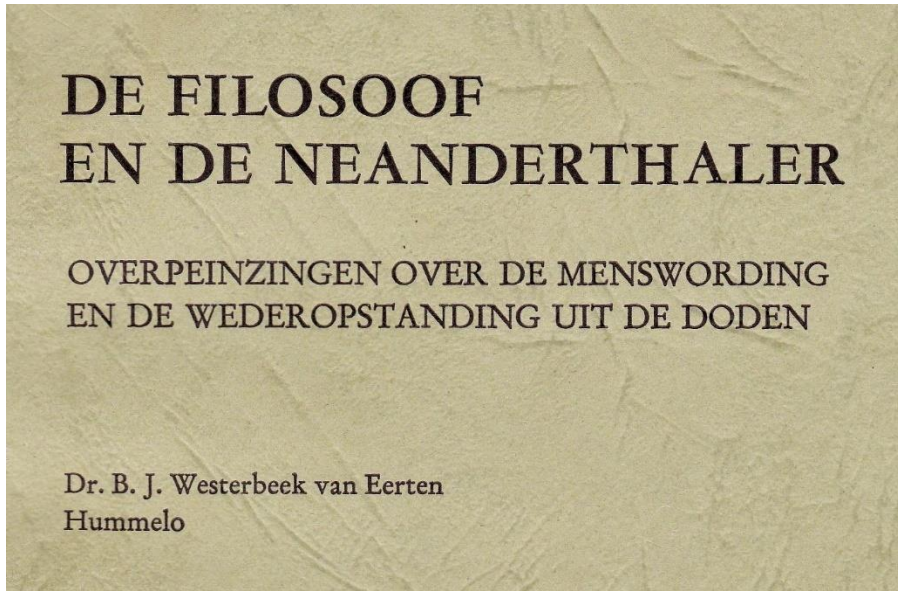
Als student was ik weliswaar lid van het Utrechts Studentencorps, zoals het in de familie betaamde, maar met “hippie-looks”. Maar als Bart dat laatste al irritant vond, hij heeft er nooit iets van laten merken. Mijn vader des te meer, maar dat terzijde. Ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag werd Bart uitgebreid geportretteerd door De Gelderlander (19 september 1968). Zijn werk en bezigheden kwamen uitgebreid aan bod. Om niet in herhaling te vallen laat ik die op zichzelf eervolle parade hier achterwege.

Wel van belang is de vermelding dat Bart zichzelf op de korrel nam waar het zijn conservatisme betrof. De jongeren, zo merkte hij op, tonen vaak meer inzicht dan de “bevroren” oudere geleerden. “Je moet je behoeden voor onbenullig oordelen”. Maar een jaar eerder, in de “Medicijnman” had hij nog vinnig uitgehaald: “Maar hoe men misschien anders zou willen, het feodalisme heeft zijn tijd gehad. Alle getrouwde vrouwen worden mevrouw

genoemd, het woord ‘arbeider’ heeft een discriminerende klank en moet ‘medewerker’ zijn, en de provo’s met hun aanhang en meelopers van degeneratief schuim worden in de krant aangeduid met jongelui”.

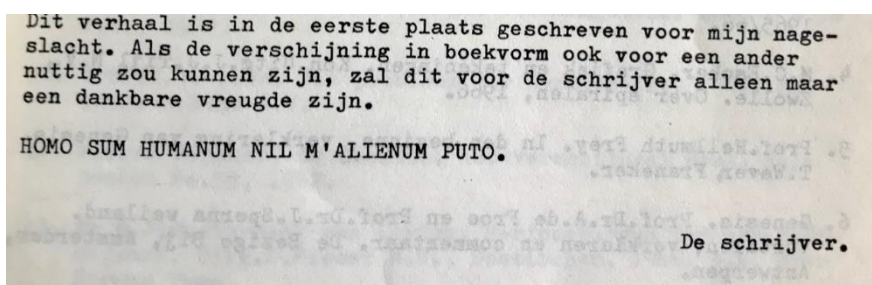
Tijdens het vraaggesprek met De Gelderlander liet hij zich terloops ontvallen dat hij weer aan het schrijven was: “het wordt een soort geestelijk testament”. Het werd “De Filosoof en de Neanderthaler, overpeinzingen over de menswording en de wederopstanding uit de doden”, dat hij in 1969 voltooide.

Volgens de auteur zelf, zo schreef hij in het “Woord vooraf”, was het aanvankelijk opgezet als vervolgbundel op “Herinneringen aan een Medicijnman” maar was het verhaal een bijzondere richting in

geslagen: de hele entourage bouwde zichzelf op door invloeden van merkwaardige persoonlijkheden...”. Door dit zo te presenteren wekte Bart de indruk dat dit hem zo maar overkomen is, namelijk dat het verhaal, de entourage en “merkwaardige persoonlijkheden” een eigen loop hebben genomen. Dat is natuurlijk onzin want het is de auteur die de dienst uitmaakt. Maar meeslepend is het wel en het is ook een voorzetting van zijn stijl van presenteren. Net als in de “Medicijnman” nam hij zijn toevlucht tot “buikspreekpoppen”: verzonnen personages waarmee hij het gesprek aanging en die soms de opvattingen van Bart verwoordden. Berend Eume kwam weer opdraven en het personage “Féodore de filosoof” maakte zijn debuut als belangrijkste gesprekspartner van Bart.

Was het maar een voortzetting van “Medicijnman”. Per saldo is het zware kost met veel plechtstatig taalgebruik, veel Bijbelcitataten en veel duidingen daarvan. Je moet je er doorheen worstelen. Bart schreef het voor zijn nageslacht, zo lezen we aan het einde. Ik vraag mij af wie het gelukt er kennis van te nemen. Een commerciële uitgave is er niet gekomen.

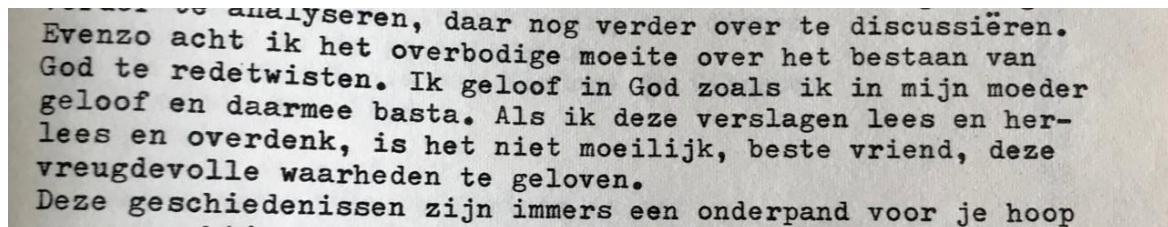
In tegenstelling tot “Medicijnman” werd het een sobere uitgave, zelf uitgetikt en vermenigvuldigd bij de copyshop, of

hoe dat toen ook werd genoemd. Ik weet niet of er een poging is ondernomen

om te komen tot een boekuitgave. Waarschijnlijk niet want alleen al van de titel en ondertitel zal een afschrikkende werking zijn uitgegaan.

Dit alles neemt niet weg dat het voor mij een belangrijk werk is. Ik heb er belangrijke informatie uit kunnen halen die nuttig was voor het maken van deze bibliografie, variërend van feitjes over zijn levensloop tot wat bredere inzichten. Zo kan ik uit de literatuurlijst afleiden dat hij tot op hoge leeftijd kennis bleef nemen van nieuw verschenen (wetenschappelijke) literatuur. Dat is voor oudere wetenschapsbeoefenaren helemaal niet vanzelfsprekend. Veel gewoner is dat zij plegen terug te grijpen op hun oudere kennis en inzichten.

Vermeldenswaard is ook zijn rotsvaste geloof in God: "Ik geloof in God zoals ik in mijn moeder geloof en daarmee basta". En dat terwijl juist in die tijd velen van hun geloof af vielen en de kerk de rug toekeerden.

Evenzo acht ik het overbodige moeite over het bestaan van God te redetwisten. Ik geloof in God zoals ik in mijn moeder geloof en daarmee basta. Als ik deze verslagen lees en herlees en overdenk, is het niet moeilijk, beste vriend, deze vreugdevolle waarheden te geloven. Deze geschiedenissen zijn immers een onderpand voor je hoop

Johanna Westerbeek van Eerten - Dinger, geschilderd door Jeanne Faure

Bart zette zich aan een volgende, laatste publicitaire klus. Hij had een grote verzameling prentbriefkaarten van Hummelo en Keppel. Hij selecteerde ongeveer veertig oude prentbriefkaarten en voorzag ze van een kort commentaar, enkele zinnestjes of een paar woorden.

Zo kwamen, onder andere, aan bod: het gemeentebestuur, de trams in Hummelo en Laag-Keppel, de brug in Keppel, de dorpsstraten, oude verbindingswegen, de golfclub, de kerken, de Gouden Karper, het oude doktershuis in de Hummelose dorpsstraat, kasteel Enghuizen, het Jagershuis, de Hessenweg, de oude boterfabriek, huize de Ulenpas, enkele boerderijen, schietverenigingen, schoolfoto's en enkele folkloristische taferelen.

Medio jaren zeventig, na Barts dood, verscheen een tweede deeltje, samengesteld door anderen.

Deze luchtige boekjes hebben een ruime verspreiding gekregen en zijn meer met de naam van de samensteller verbonden dan “De Filosoof en de Neanderthaler”, waarvan hooguit de titel wel eens wordt genoemd. Een alom geroemde “Herinneringen van een Medicijnman” een welbekend boekje met oude prentbriefkaarten en een volslagen onbekend gebleven “geestelijk testament”. Zou Bart hiervan de humor hebben kunnen inzien?

Bart en Natalie waren verzot op het spel scrabble. Dat ging gepaard met flink gekibbel. Bestaat dat woord nou wel of niet? Daarom lag het woordenboek onder handbereik, zoals op de foto is te zien.

Op de achtergrond is het portret te zien van Geertruida Maria Adriana Faure, de moeder van Natalie, geschilderd door Jeanne Faure.

Levensavond

De laatste jaren op De Heemst waren niet eenvoudig. Natalie ging geestelijk achteruit, Bart lichamenlijk. Zijn bewegingsvrijheid raakte beperkt en lopen zonder wandelstok was er niet meer bij.

Op de foto links: Bart in gesprek met de pas benoemde burgemeester van Hummelo & Keppel, Ger Baris en diens echtgenote.

Hierboven één van de laatste foto's van Bart en Natalie samen.

alleen zijn en raakte meer en meer in de war. Op haar best was ze nog tijdens bezoeken aan Het Zand als ze op haar oude vertrouwde plek bij de open haard zat.

Natalie zat dan ook op haar praatstoel en vertelde, zij het van de hak op de tak springend. Ik herinner me dat zij uitgebreide verhalen vertelde over het grote gezin, heel vroeger kinderen en mijn moeder als kind. Ze keek mij aan en vroeg: "kan jij je dat nou nog herinneren?" Vreemd, hoe zo'n geheugen werkt, dacht ik toen. Terwijl de situatie mij nog helder voor de geest staat weet ik niet meer welk antwoord ik heb gegeven. Vreemd hoe een geheugen werkt.

Wel weet ik nog dat we om dit soort situaties hartelijk hebben gelachen, Bart en Natalie inclusief. Maar dat lachen zou ons vergaan. Omdat Natalie niet meer thuis op De Heemst kon blijven werd ze opgenomen in Verpleeghuis

Den Ooiman in Doetinchem. Daar werd ze erg ongelukkig van. Het was hartverscheurend.

Maar op een gegeven moment werd dat minder. Er waren geen heldere momenten waardoor Natalie zich niet meer van haar situatie bewust leek te zijn. Voor Bart werd het leven op De Heemst in z'n eentje ook te zwaar. Hij verhuisde naar het naburig gelegen Eldrik en trok daar in bij het gezin van dochter Lous Veltink - Westerbeek van Eerten. De Veltinks bewoonden een groot huis, "Nieuw Terkuis" geheten, dat voorzien was van een kleine eenheid aan de zijkant, voor de "ouwelui", zoals bij veel oudere boerderijen.

Nieuw Terkuis anno 2019, met op de voorgrond de huidige eigenaar, Harman Veltink, een neef van Lous en Herman Veltink. Harman is even oud als ik. Lang geleden, Harman heette nog "Harretje", zaten in dezelfde groep op de "bewaarschool" in Laag-Keppel. (Foto: Witte Rentmeesters en Makelaars, 2019)

Dominee Faure, de vader van Natalie, maakte ooit een gedicht waar de diepgelovige Natalie veel waarde aan hechtte: “Ons leven is een weefstoel waarvan God de draden spint”. Dat alles uiteindelijk goed komt, was de troostvolle boodschap, meende Natalie.

Natalie, aan haar weefgetouw, in betere tijden

Begin maart 1972 kwam Natalie ten val in het verpleeghuis en brak haar heup. Ik vergezelde mijn moeder Elsbeth naar Eldrik om (groot-)vader Bart het slechte nieuws te brengen. Het kwam zichtbaar hard aan.

De toestand van Natalie leverde een medisch dilemma op. Eigenlijk zou ze geopereerd moeten worden maar daaraan waren grote risico's verbonden. Uiteindelijk werd ze geopereerd, maar raakte in coma waaruit ze niet meer is ontwaakt. Mijn moeder vertelde mij hoe Bart toen zij overleed in alle rust zijn stethoscoop pakte, luisterde en zei: “moeder is er niet meer”. Natalie was 81 jaar geworden.

Aan de begrafenis in Hummelo, eind maart 1972, vlak voor Pasen, ging vanzelfsprekend een kerkdienst vooraf. Voorganger was dominee Frans Dun, die zijn prediking als volgt begon: “Waarde dokter van Eerten, familie en

vrienden, u allen die hier vandaag in deze kerk bent. Wij gaan een moeder begraven en wij gaan een doktersvrouw begraven. Het is niet toevallig dat ik moeder het eerst noem. Vandaag is zij voor het laatst omringd door haar vele

kinderen en haar vele kleinkinderen”.

“Het zal allen, maar natuurlijk vooral de familie zo vergaan zijn, dat er in deze dagen ongelooflijk veel herinneringen zijn bovengekomen. Het is verblijdend ook te merken met hoeveel humor er ook deze dagen is gesproken. Er is veel gelachen, juist in deze dagen en dat paste bij moeder van Eerten”. Veel herinneringen, aldus de dominee, waren aan de oorlogstijd en aan het dagboek. Een andere was aan haar handvaardigheid en haar weven. De witte doek die over de avondmaalstafel lag, was geweven door Natalie. “Het witte *antependium* is de paaskleur, de opstandingskleur, de feestkleur”.

Aan het einde van de dienst sprak Bart een kort dankwoord uit.

“We gaan moeder begraven. Ze is thuisgekomen. Ze is thuisgekomen en zij geeft ons een order mee om dankbaar te zijn voor alle liefde die er gegeven is, de les dat het lijden er moet zijn om liefde te kunnen geven. Deze uiting van liefde kan er niet zijn zonder dat in deze week, deze week van stilte klinkt: de Heer is waarlijk opgestaan, halleluja!”

Waarop de stoet zich door de Dorpsstaat naar de begraafplaats begaf. Bart en zijn kinderen in volgauto's, alle kleinkinderen te voet. In “Herinneringen van een Medicijnman” beschreef Bart hoe Natalie haar kinderen had zien staan kijken naar zo'n tafereel in de Dorpsstraat.

Getekend door Jeanne Faure

Hieronder: de begraafplaats in Hummelo

Na de begrafenis en condoleantie in De Gouden Karper was er een nazit op Het Zand. Een groot gezelschap dat zich over diverse kamers verdeelde. Ik herinner me niet dat de stemming bedrukt was, eerder opgewekt, opgelucht en toen Bart eenmaal weg was om te worden thuisgebracht, kreeg de bijeenkomst het karakter van een vrolijke familiereünie. Gangmakers waren Emil en Lodewijk Westerbeek van Eerten. Laatstgenoemde was voor de gelegenheid uit Nieuw-Zeeland overgekomen.

Ned. T. Geneesk. 117, nr. 50, 1973

Personalia

Dr. B. J. Westerbeek van Eerten 60 jaar arts. De nestor en het erelid — sinds 1963 — van de afdeling Oude IJssel heeft op 13 december l.l. de dag mogen herdenken waarop hij 60 jaar geleden de artsenbul in ontvangst kon nemen. Door de tot intro- en retrospectie geneigde waardige collega moet deze dag wel als heel bijzonder ervaren zijn. Immers, de lange jaren van intensief denk- en handwerk hebben een groot terrein omvat. Veel op theologisch, filosofisch, psychologisch, (pre)historisch, juridisch en natuurlijk vooral op medisch gebied had zijn belangstelling en op al deze gebieden wist WESTERBEEK zijn bijdrage te leveren. Tot op hoge leeftijd bleef zijn geest actief.

1973 was Bart 60 jaar arts. Collega Jan Hilbrands uit Laag-Keppel schreef een feestrede, waarin leven en werk van Bart nog eens werd samengevat.

“Tot op hoge leeftijd bleef zijn geest actief”, schreef Hilbrands. Dat was waar, maar het is de vraag of dit stuk dat in november 1973 werd gepubliceerd, nog wel tot hem is doorgedrongen. Kort na de dood van Natalie ging de geestelijke toestand van Bart zienderogen achteruit. Hij raakte meer en meer in zichzelf gekeerd vertoonde weinig reacties op wat er om hem heen gebeurde.

Tijdens zijn regelmatige bezoeken aan Het Zand werd hij steeds zwijgzamer. De laatste keer dat ik hem iets heb horen zeggen ging over de oorlog. Mijn moeder Elsbeth en haar zusje Lous wisselden het nieuwtje uit dat de hoogbejaarde heer Op ten Noort in Hummelo was komen wonen. Bart verbrak een wekenlang stilzwijgen met de opmerking: “daar zou ik niet mee aanpappen, want die is erg fout geweest”. Ik heb hem daarna nooit meer iets

horen zeggen. Toen zijn toestand verder achteruitging was opname in het ziekenhuis onvermijdelijk. In het voorjaar van 1975 werd Bart, ruim 86 jaar, overgebracht naar Zutphen, Streekziekenhuis Het Nieuwe Spitaal. Daar overleed hij, omringd door kinderen, op 6 mei 1975.

*Zo is dan wie in Christus is een
nieuwe schepping:
Het oude is voorbijgegaan, zie, het
nieuwe is gekomen.
II Kor. 5 : 17*

Zo ging van ons heen onze vader, schoonvader, groot-, overgrootvader en oom

Dr. Bartholomeus Johannes Westerbeek van Eerten

arts

Officier in de Orde van Oranje Nassau
wed. van Natalie Marie Faure

geboren te Meerkerk Z.H. 25 september 1888 - overleden te Zutphen 6 mei 1975.

Relegem (B),	J. M. da Costa-Westerbeek van Eerten Th. C. E. da Costa
Lichtaart (B),	M. Th. Westerbeek van Eerten M. A. J. Westerbeek van Eerten-Faure
Hengelo (O),	G. M. A. da Costa-Westerbeek van Eerten A. F. A. H. da Costa
Christchurch (New Zealand),	L. F. A. Westerbeek van Eerten M. S. Westerbeek van Eerten-van Berckel
Hummelo,	A. E. van Donselaar-Westerbeek van Eerten G. van Donselaar
Dieren,	W. G. Westerbeek van Eerten E. Westerbeek van Eerten-Fontein
Ophemert,	E. R. Westerbeek van Eerten
Eldrik,	L. M. Veltink-Westerbeek van Eerten H. J. Veltink
Arnhem,	J. M. Aeijelts-Westerbeek van Eerten L. D. Aeijelts
Oosterhout (N Br),	M. A. Westerbeek van Eerten Z. J. Westerbeek van Eerten-Hilbrands
Nieuwe Pekela,	W. J. C. Veeren G. Veeren-Geerts
	Kleinkinderen en achterkleinkinderen

Correspondentie - adres :
Nieuw Terkuis
Eldrikseweg 12, Laag Keppel.

De begrafenis zal plaats hebben te Hummelo op zaterdag 10 mei a.s. na een rouwdienst in de Hervormde Kerk, aanvang 12.00 uur.
Na afloop gelegenheid tot condoleren in hotel „De Gouden Karper”.

Geen toespraken.

De rouwdienst was in Hummelo, in de kerk die door Bart ruim een halve eeuw was bezocht en waarvan hij een kwart eeuw president-kerkvoogd was geweest. Voorganger bij de dienst was, net als bij Natalie drie jaar eerder, dominee Frans Dun.

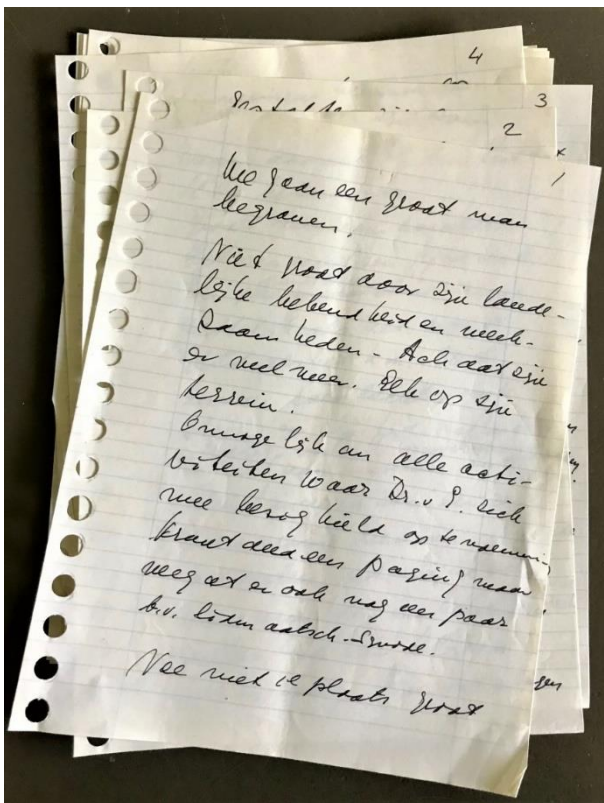

“We gaan een groot man begraven”, zo begon Dun zijn prediking.

Ondoenlijk was het, zo zei hij, om een opsomming te geven van wat dokter van Eerten in zijn leven allemaal gedaan heeft.

“Hij was onverzettelijk als het moest en mild als het kon”.

Hieronder de handgeschreven preek

Aan het einde van de dienst sprak Hanneke da Costa – Westerbeek van Eerten, het oudste kind van Bart en Natalie. “Zijn geest reikte uit naar grote ruimten, zijn geloofsbelevens reikte ver buiten onze horizon. Hij wortelde in Calvinistische bodem, maar een Bourgondische levensvreugde en een Bourgondische behoefte aan grandeur waren hem niet vreemd. Vader vreesde de afgrond, vreesde de dood die hij nooit als vriend heeft willen aanvaarden, niet als medicus en niet in zijn persoonlijk leven. Vader had als alle opvoeders zijn beperkingen, tijdsgebonden en persoonlijke”. Hanneke besloot met dankwoorden, onder andere aan haar zussen Lous

en Elsbeth, "die vaders kruisgang hebben verlicht". Ook dankte zij dominee Dun "voor zijn aandacht en steun. Vader was zijn pastor zeer genegen".

De Graafschap-bode, woensdag 7 mei 1975

GRAAFSCHAPBODE WOENSDAG 7 MEI 1975

DR. WESTERBEEK VAN EERTEN:

Kenner bij uitstek van dit gewest

LAAG-KEPPEL — In de ouderdom van ruim 86 jaar is in Zutphen overleden de in onze streek zeer bekende arts dr. B. J. Westerbeek van Eerten. De begrafenis zal plaats hebben te Hummelo op zaterdag 10 mei, na een rouwdienst in de Ned. Herv. Kerk, die om 12 uur begint.

Doctor Bartholomeus Johannes Westerbeek van Eerten werd 25 september 1888 in Meerkerk in Zeeland geboren. Na voleinding van zijn studies vestigde hij zich in 1917 als huisarts in Hummelo, waar hij ongeveer vijftig jaar zijn praktijk heeft uitgeoefend. In 1920 promoveerde de heer Westerbeek van Eerten aan de rijksuniversiteit in Utrecht tot doctor in de geneeskunst op het onderwerp „eugenetiek“.

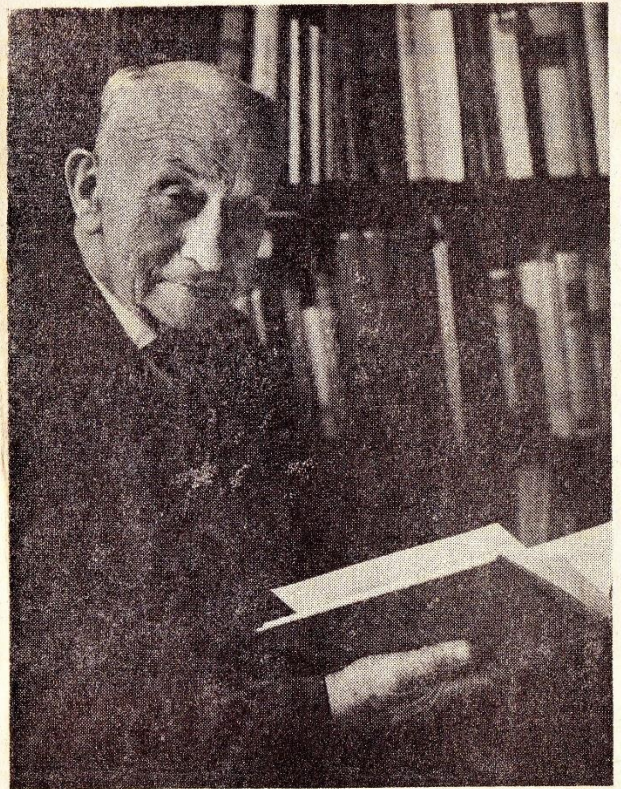
Van 1933 tot 1954 was hij als arts verbonden aan het toenmalige rijksopvoedingsgesticht „De Kruisberg“ in Doetinchem. Jarenlang was hij voorzitter van de afdelingsraad van de Kon. Ned. Maatschappij tot bevordering van de geneeskunst en lid van het college voor intercollegiale rechtspraak. In 1949 werd hij benoemd tot voorzitter van de raad van beroep om in 1960 verder als lid aan dit hoogste medische tuchtcollege in den lande verbonden te blijven.

Dr. B. J. Westerbeek van Eerten, die een bijzonder werkzaam leven

heeft gehad, maakte als bestuurslid deel uit van tal van instellingen en verenigingen. Zo was hij o.a. bestuurslid van Kinderzorg in de classis Zutphen van de Ned. Herv. Kerk, lid van de provinciale raad voor de volksgezondheid in Gelderland, voorzitter van de kring Oude Lissel van de Kon. Ned. Mij tot bevordering van de geneeskunst, president-kerkvoogd, raadslid van de gemeente Hummelo en Keppel en 10 jaar leider van de gespreksgroep in de oecumenische kring van de abdij in de Slangenburg.

Dr. Westerbeek van Eerten had een enorm brede belangstelling. Hij was een kenner van de streekhistorie, ethnologie, anthropologie en prehistorie. Hij was een man, die van buitengewoon grote betekenis is geweest voor ons gewest. Zo behoorde hij in 1925 tot de oprichters van de Oudheidkundige Vereniging „De Graafschap“, welke vereniging met nu bijna duizend leden tot de grootste van de streek behoort en die bijzonder veel belangrijk werk voor de streek verricht en waarvan hij bijna 50 jaar bestuurslid was. Verder was hij mede-oprichter van de Mr. H. W. Heuvelstichting, eigenaresse van museumboerderij „De Lebbenbrugge“. Tot zijn dood toe was hij hiervan regent.

Dr. Westerbeek van Eerten, die voor zijn vele verdiensten in 1947 werd be-

noemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau en in 1966 werd bevorderd tot officier in deze orde, heeft zeer veel publicaties op zijn naam staan.

Talrijke artikelen van zijn hand verschenen o.a. in het jaarboek „Archief“ van de Oudheidkundige Vereniging „De Graafschap“ en van verschillende wetenschappelijke tijdschriften was hij een zeer gewaardeerd medewerker.

In 1933 verscheen van zijn hand het boek „De IJsmuur“ en in 1966 het bij-

zonder leuke werkje „Herinneringen van een medicijnman“, waarin hij vele herinneringen uit zijn dokterspraktijk heeft vastgelegd.

In 1969 kwam nog een geschrift van hem uit, dat getiteld was „De filosoof en de Neanderthaler“, overpeinzingen over de menswording en de wederopstanding uit de doden. Dit laatste werkje, dat voor zijn uitgebreide kenniskring was bestemd, kwam niet in de handel en het kan worden beschouwd als de afsluiting van zijn welbestede leven.

De krant gaf een uitgebreide opsomming van Barts levensloop. Een opsomming die de dominee "ondoenlijk" noemde en dat is te begrijpen, want het zou in de prediking geleid hebben tot een aanzienlijke overschrijding van de toebemeten tijd. De koppenmaker van de krant lichtte er één element uit. Dat is nu eenmaal het lot van koppenmakers. Maar de kop was wel een voltreffer: kenner bij uitstek van dit gewest. Bart zou zich daarin herkend hebben, want het gewest, ofwel de Graafschap, dan wel de Achterhoek, het was zijn grote liefde.

Graf van Bart en Natalie in Hummelo

Nawoord

Bart Westerbeek van Eerten (1888 – 1975) was veelzijdig, had een brede belangstelling en een groot sociaal hart. Zijn "levenstaak", zoals hij het zelf noemde, was de huisartsenpraktijk. Enkele jaren in Scheveningen en 33 jaar in Hummelo. Bart was daar meer dan dorpsarts, schoolarts en gemeente-arts en ontplooiëde tal van activiteiten, kerkelijk, politiek en sociaal. Zo nam hij deel aan initiatieven om de verbreiding van elektriciteit en straatverlichting te bevorderen, schoolverzuim tegen te gaan en was hij geruime tijd brandmeester. Bart groeide op in Varsseveld waar zijn vader, grootvader en overgrootvader dominee waren geweest. Hij ging naar het gymnasium in Doetinchem. Zijn belangstelling voor de Achterhoek leidde tot zijn betrokkenheid bij de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap, waarvan hij één van de oprichters was en gedurende veertig jaar secretaris.

Dat Bart een zeer gewaardeerde huisarts was, bleek in 1924 toen hij door de eigenaresse van Enghuizen uit zijn huis in de Dorpsstraat werd gezet en een

onderkomen voor zijn gezin en praktijk moest laten bouwen. Om de drassige bouwgrond te verhogen werd wekenlang door boeren zand aangereden, “om niet”. Zo verrees villa Het Zand aan de Keppelseweg.

In 1924 werd de dokter ook *doctor*. Bart promoveerde aan de Rijksuniversiteit Utrecht op een onderzoek naar “Eugenetiek”: het verbeteren van de samenstelling van een populatie op basis van wetenschappelijke inzichten. Bart moest er niets van hebben en de geschiedenis - de nazipraktijken - gaf hem gelijk. Hij koesterde de doctorstitel en verwerkte die zelfs een tijdlang in zijn handtekening. Nu lijkt dat wat raar, maar we moeten niet vergeten dat het bijna een eeuw geleden is, met de tradities en omgangsvormen van toen. Het onderwerp eugenetiek heeft hij na zijn promotie niet meer opgepakt, maar door zijn promotieonderzoek werd wel zijn belangstelling voor de oudheid gestimuleerd. Hij probeerde zich in te leven in de prehistorie en publiceerde daarover in romanvorm, *De IJsmuur*.

Spelen met verbeelding en werkelijkheid, dat lag Bart wel. Hij deed dat ook in “Herinneringen van een Medicijnman” en “De Filosoof en de Neandertaler” waarin hij personages creëerde waarmee hij, als het ware, in gesprek ging. Tegelijkertijd kon Bart schakelen, van door hem in het leven geroepen personages naar een zakelijk betoog over de geschiedenis van de kerk in Hummelo. Bart was, kortom, een veelzijdig publicist.

Zijn medische activiteiten strekten zich uit buiten de huisartsenpraktijk: als gestichtsarts van De Kruisberg, keuringsarts en als bestuursvoorzitter van het Wilhelminaziekenhuis, alle drie in Doetinchem. Een arts is niet per definitie een goed bestuurder. Bart was dat kennelijk wel, hielp mee het ziekenhuis door moeilijke tijden naar nieuwbouw te loodsen en wist, zoals dat heet, de boel bij elkaar te houden. Stel je voor: al die koninkrijkjes van de diverse medische specialismen met hun belangen. Het is hem gelukt en hij werd geëerd met de borstbeeld in de hal van de (toenmalige) nieuwbouw. Mijlpalen in het leven van Bart als arts, het werden er steeds meer en bij feestredes werd steeds vaker gezegd: te veel om op te sommen. Zo vergaat het mij hier ook. Twee keer ontving hij een koninklijke onderscheiding.

In het academisch ziekenhuis te Utrecht leerde Bart Natalie Faure kennen. Ze trouwden in 1914, een paar weken na het uitbreken van de oorlog. Tussen 1915 en 1930 kregen Bart en Natalie tien kinderen, vijf meisjes en vijf jongens. Toen Bart 25 jaar huisarts in Hummelo was, sprak de burgemeester: “de vermeerdering van uw gezin werd door ons aanvankelijk met blijdschap, daarna met verwondering en zorg, doch tenslotte met respect gadeslagen”. Als opvoeder was Bart geen succes en hij was zich daarvan bewust. “Herinneringen van een Medicijnman” is aan Natalie opgedragen “uit dank voor het hoeden van ons gezin”.

In 1936 werd Het Zand verwoest door brand. Hoewel verzekering de schade dekte en het huis snel werd herbouwd, was “de brand” een markering in de familiegeschiedenis. Er was een “voor de brand”, een “na de brand” en de

schrik zat erin, ook bij een volgende generatie. Zo werd ik bij hevig, nachtelijk onweer gewekt en zaten we met het hele gezin beneden te wachten tot het voorbij was.

Een markering in de familiegeschiedenis, dat gold ook voor de Tweede Wereldoorlog. Bart werd er in de eerste week keihard mee geconfronteerd. Bob Belinfante, zijn naaste collega uit Laag-Keppel, die joodse wortels had, pleegde zelfmoord. Zijn echtgenote overleefde, ternauwernood. Bart was als eerste ter plekke. Ook later, als arts van Kamp Wittebrink waar joodse gevangenen zaten, was hij getuige van de Jodenvervolging.

Naast de “gewone” zorg voor patiënten en gezin waren er de oorlogsomstandigheden. Dood en verderf. De jonge mannen, waaronder zoons en aanstaande schoonzons, moesten onderduiken om aan dwangarbeid te ontkomen. Twee maal was hij zelf gevangene in Kamp Amersfoort en stond oog in oog met de dood. Het kwam voor dat gijzelaars werden doodgeschoten. Hoewel het gezin bij de bevrijding in 1945 ongeschonden door de oorlog was gekomen, bleek later dat er toch naasten waren omgekomen, in Nederlands Indië en in Zuid-Afrika.

Al tijdens de oorlog werd duidelijk dat Gerrit van Donselaar, verloofde van dochter Elsbeth, de beoogde opvolger in de huisartsenpraktijk was. In 1945 restte Bart nog vijf jaar van de praktijkoverdracht, omdat Gerrit van Donselaar nog enkele jaren nodig had om zijn studie medicijnen af te ronden. De overdracht vond plaats in 1950 en enkele jaren later betrokken Bart en Natalie een bungalow, De Heemst en werkten aan de voorbereiding van een reis om de wereld. Hoofddoel was familiebezoek, aan hun naar Nieuw-Zeeland geëmigreerde zoon Lodewijk en aan de broer van Bart die naar Zuid-Afrika was geëmigreerd. Zeven maanden duurde de reis.

De jaren zestig. Er vielen jubilea te vieren en het waren productieve jaren voor Bart als publicist, onder andere door zijn “Herinneringen van een Medicijnman”, dat de tand des tijds tamelijk goed heeft doorstaan. Maar die tand des tijds, de jaren zestig, daar had Bart het ook moeilijk mee. Heel menselijk voor iemand van zijn leeftijd. De levensavond was zwaar. Hij verloor Natalie, eerst aan dementie en toen aan de dood. Kort daarna zakte hij zelf weg, eerst geleidelijk maar toen steeds sneller. Zo lang als het kon bleef Bart de zondagse kerkdienst bezoeken, want hij geloofde in God “zoals hij in zijn moeder geloofde”.

Bart Westerbeek van Eerten overleed op 6 mei 1975. Het is ondoenlijk, aldus de dominee bij aanvang van de rouwdienst, om op te sommen wat dokter van Eerten in zijn leven allemaal heeft gedaan.

Bronnen

Fotoverantwoording: foto's en afbeeldingen zijn, tenzij anders vermeld, afkomstig uit Archieven families Westerbeek van Eerten en Van Donselaar

Archieven families Westerbeek van Eerten, Van Donselaar en persoonlijk archief Jaap van Donselaar

Delpher, website Koninklijke Bibliotheek, gedigitaliseerde historische Nederlandse kranten, boeken, tijdschriften

Blankenberg, F, S. Custers, J. van Donselaar, 1977, *Feodale Finale, een antropologische verkenning van de nadagen van het feodalisme in Hummelo en Keppel*

Donselaar, Jaap van, Han van der Lans, 2019, "Bart Pil" film YouTube kanaal Han van der Lans

Ron Hubert, 2016, *Parenteel van het geslacht Westerbeek van Eerten*

Sleutjes, M, 2014, *Marnix & Hansje, twee levens in dienst van het woord*

Sleutjes, M. 2015, Inleiding op N. Westerbeek van Eerten – Faure, *En de Rucksack stond altijd klaar ... Dagboek van een doktersvrouw in oorlogstijd*

Westerbeek van Eerten, B.J. 1920, *Eugenetiek, historisch kritisch overzicht*, proefschrift Utrecht

Westerbeek van Eerten, B.J. 1935, *De IJsmuur*

Westerbeek van Eerten, B.J. 1950, *De kermisoptocht van Hummelo*, Archief, kerstmis 1950

Westerbeek van Eerten, B.J. 1959, *Medisch Contact* 14e Jaargang september-november 1959

Westerbeek van Eerten, B.J. 1966, *Herinneringen van een Medicijnman*

Westerbeek van Eerten, B.J. 1966, *Uit de geschiedenis van de kerk van Hummelo*, Archief, jubileumnummer 1966

Westerbeek van Eerten, B.J. 1969, *De Filosoof en de Neanderthaler, overpeinzingen over de menswording en de wederopstanding uit de doden*

Westerbeek van Eerten, B.J. 1971, *Hummelo en Keppel in oude ansichten*

Westerbeek van Eerten - Faure, N. 2015, *En de Rucksack stond altijd klaar ... Dagboek van een doktersvrouw in oorlogstijd*